

Agenda – Y Pwyllgor Cyllid

Lleoliad: Hybrid – Ystafell Bwyllgora 4 I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Tŷ Hywel a fideogynadledda drwy Zoom Owain Roberts
Dyddiad: Dydd Mercher, 10 Ionawr Clerc y Pwyllgor
2024 0300 200 6388
Amser: 09.30 SeneddCyllid@senedd.cymru

Cofrestru (09.00–09.15)

Rhag-gyfarfod preifat – Anffurfiol (09:15–09:30)

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau
(09.30)

2 Papurau i'w nodi
(09.30)

2.1 PTN 1 – Llythyr gan y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol: Adroddiad ar
Alldro 2022–23 – 22 Rhagfyr 2023

(Tudalennau 1 – 33)

3 Craffu ar Gyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2024–25:
Sesiwn dystiolaeth 2

(09.30–10.15)

(Tudalennau 34 – 103)

Richard Hughes, Cadeirydd, Y Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllidebol

Yr Athro David Miles, aelod o'r Pwyllgor Cyfrifoldeb Cyllidebol, y Swyddfa
Cyfrifoldeb Cyllidebol

Tom Josephs, aelod o'r Pwyllgor Cyfrifoldeb Cyllidebol, y Swyddfa Cyfrifoldeb
Cyllidebol

Dogfennau ategol:

FIN(6)–01–24 P1 – Rhagolygon trethi Cymru (Rhagfyr 2023)

Papur briffio gan y Gwasanaeth Ymchwil

Egwyl (10.15–10.25)

4 Craffu ar Gyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2024–25: Sesiwn dystiolaeth 3

(10.25–11.25)

(Tudalennau 104 – 119)

David Phillips, Cyfarwyddwr Cyswilt, y Sefydliad Astudiaethau Cyllid

Dr Ed Poole, Uwch Ddarlithydd, Canolfan Llywodraethiant Cymru (Dadansoddi
Cyllid Cymru)

Guto Ifan, Darlithydd, Canolfan Llywodraethiant Cymru (Dadansoddi Cyllid
Cymru)

Dogfennau ategol:

Papur briffio gan y Gwasanaeth Ymchwil

Egwyl (11.25–11.35)

5 Craffu ar Gyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2024–25: Sesiwn dystiolaeth 4

(11.35–12.35)

(Tudalennau 120 – 156)

Jessica Laimann, Grŵp Cyllideb Menywod Cymru / Rhwydwaith Cydraddoldeb
Menywod Cymru, Rheolwr Polisi a Materion Cyhoeddus yn Rhwydwaith
Cydraddoldeb Menywod Cymru

Victoria Winckler, Cyfarwyddwr, Sefydliad Bevan

Simon Hatch, Cyfarwyddwr, Cyngor ar Bopeth Cymru

Dogfennau ategol:

FIN(6)–01–24 P2 – Grŵp Cyllideb Menywod Cymru a Rhwydwaith
Cydraddoldeb Merched

FIN(6)–01–24 P3 – Sefydliad Bevan

Papur briffio gan Ymchwil y Senedd

6 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42 (ix) i benderfynu gwahardd y cyhoedd o weddill y cyfarfod hwn

(12.35)

7 Craffu ar Gyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru 2024–25: Trafod y dystiolaeth

(12.35–12.45)

Rebecca Evans AS/MS
Y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol
Minister for Finance and Local Government

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf/Our ref: RE/447/2023

Peredur Owen Griffiths MS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Cyllid
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1NA

22 Rhagfyr 2023

Annwyl Peredur,

Cyhoeddwyd Cyfrifon Blyneddol Cyfunol archwiliedig Llywodraeth Cymru ar gyfer 2022-23 ar 30 Tachwedd.

Yn unol ag ymrwymiad y llywodraeth hon i arferion da a thryloywder, gallaf yn awr ddarparu adroddiad ysgrifenedig i'r Pwyllgor Cyllid ar alldro terfynol 2022-23 ar gyfer Llywodraeth Cymru, wedi'i osod yn erbyn cynlluniau gwariant a gymeradwywyd yn Ail Gyllideb Atodol 2022-23.

Mae'r adroddiad a'r atodiadau ategol yn rhoi crynodeb o wariant fesul portffolio o fewn cyfansymiau rheolaeth y Trysorlys, amrywiadau o gymharu â'r gyllideb, esboniad o amrywiadau sylweddol a manylion y symiau i'w cario ymlaen yng Nghronfa Wrth Gefn Cymru.

Rwy'n hapus i ymateb i gwestiynau neu sicrhau bod y Cyfarwyddwr Cyllid a'i dîm ar gael i'r pwyllgor i drafod y mater hwn a manylion yr adroddiad, os byddai hynny'n ddefnyddiol.

Yr eiddoch yn gywir,

Rebecca Evans AS/MS
Y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol
Minister for Finance and Local Government

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Correspondence.Rebecca.Evans@gov.wales
Gohebiaeth.Rebecca.Evans@llyw.cymru

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Tudalen y pecyn 1

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Llywodraeth Cymru

Adroddiad ar Alldro 2022-23

Adroddiad gan y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol i Bwyllgor Cyllid y Senedd ar alldro Llywodraeth Cymru 2022-23 yn erbyn y gwariant arfaethedig a gynhwysir yn Ail Gyllideb Atodol 2022-23. Cyhoeddwyd ym mis Rhagfyr 2023.

Cynnwys

1. Cyflwyniad.....	2
2. Alldro y Prif Grwpiau Gwariant 2022-23.....	4
3. Cario symiau ymlaen yng Nghronfa Wrth Gefn Cymru	16
ATODIAD 1: Alldro DEL Adnoddau yn ôl BEL	19
ATODIAD 2: Alldro DEL Cyfalaf yn ôl BEL	26
ATODIAD 3: Alldro AME yn ôl BEL.....	30

1. Cyflwyniad

1.1 Lluniwyd yr adroddiad hwn yn unol â'r protocol a gymeradwywyd gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru ar 21 Mawrth 2012 ynghylch newidiadau i gynnyg y gyllideb a'u heffeithiau ar gylch y gyllideb yn ystod y flwyddyn.

1.2 Fel rhan o'r protocol, cytunodd Llywodraeth Cymru ar y canlynol:

Yn unol ag ymrwymiad Llywodraeth Cymru i weithio mewn modd agored a thryloyw, bydd yn darparu adroddiad ysgrifenedig i'r Pwyllgor [Cyllid] ar y canlyniadau terfynol. Bydd yr adroddiad hwn yn cynnwys cymhariaeth â'r cynlluniau gwario a nodwyd yng Nghyllideb Atodol olaf y flwyddyn ac eglurhad o'r amrywiadau sylweddol.

1.3 Cafodd yr ymrwymiad hwn ei ailddatgan yn y protocol diwygiedig a gymeradwywyd gan y Cynulliad Cenedlaethol ar 21 Mehefin 2017.

1.4 Mae'r adroddiad hwn yn ymdrin â'r ymrwymiad hwnnw ar gyfer blwyddyn ariannol 2022-23.

1.5 Cymeradwywyd Ail Gyllideb Atodol 2022-23 gan y Senedd ar 14 Mawrth 2023. Mae'r alldro terfynol yn dilyn cyhoeddi Cyfrifon Cyfunol Blynyddol Llywodraeth Cymru ar 30 Tachwedd 2023. Mae'r cyfrifon ar gael drwy'r ddolen rhyngrwyd isod.

[Cyfrifon blynyddol cyfunol Llywodraeth Cymru 2022 i 2023 | LLYW. CYMRU](#)

1.6 Ni wnaed unrhyw ddyraniadau cyllidebol ychwanegol o gronfeydd wrth gefn rhwng dyddiad cyhoeddi'r gyllideb a diwedd y flwyddyn ariannol.

- 1.7** Llunnir yr adroddiad ar yr alldro ar sail strwythur cyllideb Llywodraeth Cymru a oedd mewn grym ar ddiwedd y flwyddyn ac a gaiff ei nodi yn y cyfrifon blynyddol archwiliedig.

2. Alldro¹ y Prif Grwpiau Gwariant 2022-23

- 2.1** Mae Cyfrifon Cyfunol Llywodraeth Cymru'n cynnwys Crynodeb o Alldro Adnoddau yn erbyn y cyfansymiau rheoli a gymeradwywyd yng nghynnig Ail Gyllideb Atodol 2022-23.
- 2.2** Mae'r adroddiad hwn yn rhoi manylion yr alldro terfynol yn erbyn y rheolaethau lefel is sy'n cael eu gweithredu a'u gorfodi gan Drysorlys EF. Adroddir ar y cyllidebau gweinyddol hyn yn y dogfennau a'r tablau a oedd yn cyd-fynd â'r Ail Gyllideb Atodol, 2022-23.
- 2.3** Yn unol â'r blynyddoedd blaenorol, mae'r adroddiad hefyd yn darparu esboniadau o bob gorwariant ynghyd ag unrhyw danwariant o fwy na 1% mewn cyllidebau ar lefel Prif Grŵp Gwariant (MEG) ym mhob un o'r cyfansymiau rheoli (yn ddarostyngedig i lefel de minimis o £0.5m).
- 2.4** Mae'r alldro wedi cael ei ddadansoddi ymhellach i'r lefel a gyhoeddwyd yn Ail Gyllideb Atodol 2022-23. Mae'r tablau cyllidebol a gyhoeddwyd gyda'r gyllideb yn dangos dadansoddiad i Linellau Gwariant yn y Gyllideb neu 'BELs'. Mae'r alldro yn erbyn y gyllideb yn cael ei ddarparu ar y sail hon yn yr Atodiadau i'r adroddiad hwn.

---

¹ Cyllideb lefel uwch sy'n cynrychioli portffolio gweinidogol neu gyllideb weinyddu ganolog yw Prif Grŵp Gwariant neu MEG.

Alldro DEL Adnoddau (Refeniw)

DEL Adnoddau Cyllido²

- 2.5** Arweiniodd yr alldro Adnoddau Cyllidol ar gyfer y flwyddyn at danwariant o £176m sef amrywiant o 1% yn y gyllideb.
- 2.6** Mae Tabl 2.1 yn nodi'r sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn. Mae esboniadau o'r amrywiannau fel y'u pennir ym mharagraff 2.3 yn dilyn.

Tabl 2.1: Alldro Adnoddau Cyllidol yn ôl MEG	Cyllideb £000	Alldro £000	Tan/Gor wariant £000	%
Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol	9,871,737	9,845,288	26,449	0.3
Cyllid a Llywodraeth Leol	4,595,878	4,545,601	50,277	1.1
Y Gymraeg ac Addysg	1,793,957	1,757,986	35,971	2.0
Newid Hinsawdd	865,481	837,984	27,497	3.2
Yr Economi	389,285	384,491	4,794	1.2
Materion Gwledig	356,610	347,862	8,748	2.5
Gwasanaethau Canolog a Gweinyddu	329,120	316,502	12,618	3.8
Cyfiawnder Cymdeithasol	222,746	213,131	9,615	4.3
CYFANSWM	18,424,814	18,248,845	175,969	1.0

- 2.7** Roedd yr elfen fwyaf o'r tanwariant Cyllid a Llywodraeth Leol o £50.3m yn ymwneud â chyllideb rhyddhad ardrethi annomestig y stryd fawr (£53.7m) sy'n cael ei harwain gan alw. Roedd amcangyfrifon yn ystod y flwyddyn yn seiliedig ar wybodaeth am sylfaen drethu'r awdurdodau unigol. Fodd bynnag, nid oedd alldro terfynol y cynllun yn hysbys tan fis Ebrill, pan ddaeth hawliadau i law. Roedd tanwariant arall yn cynnwys arbediad o £1.5m ar gynlluniau Buddsoddi i Arbed, £3.7m ym maes meithrin a gwella democratiaeth leol a £3.3m ym maes trawsnewid a deddfwriaeth. Cafodd y tanwariant hwn ei wrthbwysu gan orwariant o £13.7m yn erbyn y gyllideb cymorth ariannol brys mewn cysylltiad â chefnogi ffoaduriaid o Wcráin. Roedd y symudiad hwn i'w briodoli i newid yn y rhagdybiaethau yn ymwneud â'r tariff integreiddio ar gyfer unigolion sy'n cyrraedd drwy'r llwybr uwch-noddwr.

² Mae DEL Adnoddau Cyllidol yn gyfanswm rheoli a bennir gan Drysorlys EF ac yn is-set o Adnoddau DEL a chyfeirir ato fel 'refeniw' hefyd.

- 2.8** Mae'r tanwariant o £36m ym MEG y Gymraeg ac Addysg yn cynnwys dau amrywiant sylweddol. Y mwyaf o'r ddau oedd tanwariant o £38.2m a adroddwyd ar gyfer y gyllideb grantiau cymorth i fyfyrwyr, sy'n cael ei harwain gan alw. Yr ail oedd tanwariant o £12m mewn perthynas â chyflwyno bwyd a maeth fesul cam mewn ysgolion (prydau ysgol am ddim) a ailbroffiliwyd ar draws blynyddoedd ariannol 2023-24 a 2024-25 oherwydd i'r amserlen gyflwyno lithro. Cafodd y rhain eu gwrthbwysu'n rhannol gan orwariant o £11.4m ar y ddarpariaeth dysgwyr ôl-16 i gefnogi dyfarniadau cyflog ac iechyd meddwl a lles dysgwyr a staff yn y sector addysg bellach.
- 2.9** Y rheswm dros y tanwariant o £27.5m a adroddwyd ar gyfer y MEG Newid Hinsawdd oedd arbedion o ran mentrau effeithlonrwydd adnoddau a'r economi gylchol, polisi newid hinsawdd, effeithlonrwydd ynni, twf gwyrdd a diogelu'r amgylchedd. Roedd y gostyngiadau'n deillio o gyfuniad o ailbroffilio grantiau awdurdodau lleol i flynyddoedd i ddod ac oedi cyn sefydlu cynlluniau blynyddol newydd, yn ogystal â chynnydd mewn incwm gan Cyfoeth Naturiol Cymru mewn perthynas â derbyniadau ffermydd gwynt. Cafodd y rhain eu gwrthbwysu'n rhannol gan orwariant ar gyllidebau eraill gan gynnwys Trafnidiaeth Cymru £14.9m, atal digartrefedd £8.8m a gweithrediadau traffyrdd a chefnffyrdd £5.7m.
- 2.10** Roedd y tanwariant o £4.8m ym MEG yr Economi yn deillio o amrywiannau mewn sawl llinell yn y gyllideb. Roedd y tanwariant yn cynnwys £19.1m mewn elw ychwanegol a gynhyrchwyd ar ôl gwaredu asedau datblygu o sawl rhan o'r portffolio eiddo. Adroddwyd am y tanwariant canlynol hefyd: cyflogadwyedd a'r warant i bobl ifanc £8m, prentisiaethau £5.6m a chymunedau am waith £1.4m oherwydd mai rhaglenni sy'n cael eu harwain gan y galw ydynt a bod nifer is na'r disgwyl wedi manteisio arnynt drwy gydol y flwyddyn ariannol. Roedd tanwariant arall yn cynnwys arbediad o £8.1m ar brosiectau datblygu busnes a £3.2m

ar brosiect seilwaith TGCh lle cafodd cronfeydd yr UE sy'n cael eu tynnu i lawr eu hailbroffilio. Cafodd y tanwariant hwn ei wrthbwysu gan orwariant o £27.5m a adroddwyd gan Fanc Datblygu Cymru o ganlyniad i addasiadau alldro diwedd blwyddyn a cholled a sgoriwyd ar Gronfa Fuddsoddi Gwyddorau Bywyd Cymru. Adroddwyd am orwariant pellach yn erbyn y cyllidebau canlynol: Amgueddfa Genedlaethol Cymru, £4.4m mewn perthynas â'u haddasiad alldro terfynol; cyllideb cydgasglu band eang y sector cyhoeddus, £3.1m oherwydd cywiro problem feddalwedd mewn ysgolion; cyllideb y sector creadigol, £3.1m oherwydd ariannu Festival UK yn bennaf; y gyllideb dwristiaeth, £1.4m yn sgil marchnata Cwpan Pêl-droed y Byd; yn ogystal â thanwariant llai ar linellau cyllidebol eraill.

2.11 Mae'r tanwariant o £8.7m ar y MEG Materion Gwledig yn cynnwys sawl amrywiant gwrthbwysu. Adroddwyd am danwariant o £6.2m ar gynlluniau buddsoddi gwledig oherwydd i lai na'r disgwyl fanteisio arnynt, £2.3m ar weinyddu taliadau sengl, £3.2m ar gyllidebau hybu bwyd, £3.2m ar bysgodfeydd, £1.7m ar yr amgylchedd, rheoli bywyd gwylt a mannau gwyrdd, £1.5m ar strategaeth a chysylltiadau'r llywodraeth ac £1.4m ar y system adnabod da byw. Cafodd y rhain eu gwrthbwysu gan orwariant o £12.6m yn erbyn cyllideb y cynllun datblygu gwledig.

2.12 Prif elfen y tanwariant o £12.6m ar Wasanaethau Canolog a Gweinyddu oedd tanwariant o £13m yn erbyn cyllideb costau pontio'r UE a oedd yn deillio o drosglwyddo staff i'r gyllideb costau rhedeg. Roedd tanwariant o £1.9m hefyd yn erbyn cyllideb Ymchwiliad Covid oherwydd llithriant yn y prosiect. Cafodd y gorwariant hwn ei wrthbwysu gan orwariant o £2.7m ar gostau staff.

2.13 Priodolwyd y tanwariant o £9.6m ym maes Cyfiawnder Cymdeithasol yn bennaf i arbediad o £8.6m ar y gyllideb cydraddoldeb, cynhwysiant a hawliau dynol. Cafodd materion adnoddau staff effaith ar y gwaith

cyflawni. Hefyd, cafwyd tanwariant o £1m yn y peilot incwm sylfaenol oherwydd bod dyddiad dechrau'r cynllun wedi llithro. Roedd yr alldro hefyd yn cynnwys amrywiannau gwrthbwysio bach mewn cyllidebau eraill.

DEL Adnoddau Anghyllidol ³

2.14 Cafwyd tanwariant o £357.4m yn y gyllideb DEL Adnoddau Anghyllidol, sef amrywiant o 40.3% o'r gyllideb. Mae'n bwysig nodi bod y gyllideb Adnoddau Anghyllidol wedi'i chlustnodi ac na ellir ei hailgyfeirio i raglenni gwariant Llywodraeth Cymru. Mae'r cyllidebau hyn yn cwmpasu addasiadau cyfrifyddu nad ydynt yn galw am arian parod megis dibrisiant a darpariaeth i ddileu benthyciadau myfyrwyr.

2.15 Mae Tabl 2.2 yn nodi'r sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn. Mae esboniadau o'r amrywiannau fel y'u pennir ym mharagraff 2.3 yn dilyn.

Tabl 2.2: Alldro Adnoddau Anghyllidol yn ôl MEG	Cyllideb £000	Alldro £000	Tan/Gorwariant £000	%
Newid Hinsawdd	341,462	337,738	3,724	1.1
Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol	284,786	292,585	-7,799	-2.7
Y Gymraeg ac Addysg	210,968	-162,364	373,332	>100
Gwasanaethau Canolog a Gweinyddu	20,197	17,827	2,370	11.7
Yr Economi	17,813	33,029	-15,216	-85.4
Materion Gwledig	10,817	9,972	845	7.8
Cyllid a Llywodraeth Leol	454	357	97	21.4
Cyfiawnder Cymdeithasol	240	238	2	0.8
CYFANSWM	886,737	529,382	357,355	40.3

2.16 Mae'r tanwariant o £3.7m yn y MEG Newid Hinsawdd yn cynnwys taliadau dibrisiant a gyfrifwyd gan fodolau ystadegol. Y prif elfennau sydd wedi'u cynnwys yn y modelu yw dibrisiant y rhwydwaith cefnffyrdd ac asedau rheilffyrdd Llinellau Craidd y Cymoedd. Y cyfrifiad alldro ar sail y model a gynhyrnodd yr amrywiant.

³ Mae DEL Adnoddau Anghyllidol yn gyfanswm rheoli a bennir gan Drysorlys EF sy'n cwmpasu addasiadau cyfrifyddu blynyddol ar gyfer benthyciadau i fyfyrwyr a gafodd eu dileu, symiau eraill a gafodd eu dileu a symiau dibrisiant.

- 2.17** Roedd y gorwariant o £7m a adroddwyd yn erbyn y MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn adlewyrchu gofyniad i ariannu lleihad o £12.9 miliwn yng ngwerth stocrestr yn achos cyfarpar diogelu personol (PPE) a ddelir gan Bartneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru. Cafodd y gorwariant ei wrthbwysu gan daliadau dibrisiant llai ar asedau sydd ym mherchnogaeth cyrff y GIG oherwydd llithriant o ran prynu cyfalaf a lesioedd.
- 2.18** Mae'r tanwariant o £373.3m ar y Gymraeg ac Addysg i'w briodoli i brisio benthyciadau i fyfyrwyr. Mae gwerth benthyciadau newydd a hanesyddol yn cael ei bennu gan fodel ystadegol sy'n darparu'r swm sy'n cael ei ddileu yn flynyddol. Mae ffactorau cymdeithasol ac economaidd yn effeithio'n sylweddol ar hyn. Yn 2022-23 roedd tri ffactor yn dylanwadu ar y prisiad. Newidiodd cyfradd ddisgownt Trysorlys EF a ddefnyddiwyd o -1.1% i -1.3%. Hefyd, cyflwynwyd dau newid deddfwriaethol. Cafodd y trothwy cyflog ar gyfer ad-daliadau ei rewi, ac estynnwyd y cap cyfradd llog tan fis Mawrth 2023.
- 2.19** Roedd y tanwariant o o £2.4m yn y MEG Gwasanaethau Canolog a Gweinyddu yn cynnwys darpariaeth ar gyfer dibrisiant ystad Llywodraeth Cymru. Cododd y tanwariant oherwydd cymhwysu mynegeion y farchnad eiddo am y cyfnod.
- 2.20** Mae'r gorwariant o o £15.2m ym MEG yr Economi yn cynnwys addasiadau diwedd blwyddyn sy'n gysylltiedig â Banc Datblygu Cymru, sef cyfanswm o £12.4m, a thaliadau amhariad a dibrisiant gormodol ar asedau yn y portffolio eiddo, sef cyfanswm o £3m.
- 2.21** Roedd y tanwariant o £0.8m a adroddwyd ar gyfer y MEG Materion Gwledig yn ymwneud â darpariaeth ar gyfer dibrisiant y system TG amaethyddiaeth. Cododd yr amrywiant oherwydd bod llai o angen am gyllid dibrisiant.

Alldro DEL Cyfalaf

2.22 Cofnodwyd tanwariant o £154.5m yn erbyn cyllidebau DEL Cyfalaf, sef amrywiant o 5.24% yn erbyn y gyllideb. Mae DEL Cyfalaf wedi'i rannu rhwng Cyfalaf Cyffredinol a Thrafodiadau Ariannol Cyfalaf.

Cyfalaf Cyffredinol⁴

2.23 Arweiniodd yr Alldro DEL Cyfalaf Cyffredinol ar gyfer 2022-23 at danwariant o £87.3m, sef amrywiant o 3% yn erbyn y gyllideb.

2.24 Mae Tabl 2.3 yn nodi'r sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn. Mae esboniadau o'r amrywiannau fel y'u pennir ym mharagraff 2.3 yn dilyn.

Tabl 2.3: Alldro Cyfalaf Cyffredinol yn ôl MEG	Cyllideb £000	Alldro £000	Tan/Gor wariant £000	%
Newid Hinsawdd	£000	£000	£000	
Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol	1,690,275	1,651,109	39,166	2.3
Y Gymraeg ac Addysg	424,747	407,983	16,764	3.9
Cyllid a Llywodraeth Leol	353,848	351,450	2,398	0.7
Yr Economi	224,466	224,261	205	0.1
Materion Gwledig	119,246	106,413	12,833	10.8
Cyfiawnder Cymdeithasol	53,645	43,805	9,840	18.3
Gwasanaethau Canolog a Gweinyddu	17,155	11,726	5,429	31.6
CYFANSWM	10,000	9,331	669	6.7

2.25 Mae sawl elfen yn cyfrannu at y tanwariant cyffredinol o £39.2m a adroddwyd yn erbyn y MEG Newid Hinsawdd. Y meysydd tanwario mwyaf sylweddol oedd diogelwch adeiladau £33m, gweithrediadau'r rhwydwaith ffyrdd £30.1m, effeithlonrwydd adnoddau a'r economi gylchol £29.1m, cynlluniau diogelwch tomenni glo £15.6m, teithio cynaliadwy £14.1m, cynlluniau effeithlonrwydd ynni £8.7m, cymorth bysiau £8m, gwella diogelwch ar y ffyrdd £6.7m a thlodi tanwydd £5.5m. Roedd y tanwariant yn deillio'n bennaf o lithriant ym mhrosiectau'r awdurdodau lleol oherwydd oedi o ran caffael a ffactorau economaidd. Cafodd y tanwariant hwn ei

⁴ Mae DEL Cyfalaf Cyffredinol yn gyfanswm rheoli a bennir gan Drysorlys EF sy'n cwmpasu grantiau cyfalaf ac asedau a ychwanegwyd.

wrthbwysu gan orwariant, gan gynnwys adeiladu ffyrdd newydd £39.4m, cartrefi a lleoedd (gan gynnwys tai ac adfywio) £43.6m, cymorth i Trafnidiaeth Cymru £11.9m a phrosiectau datblygu seilwaith strategol £10.6m.

- 2.26** Prif elfen y tanwariant o £16.8m yn y MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol oedd tanwariant o £45.9m yn y gyllideb gyfalaf gwasanaethau cymdeithasol cynaliadwy yn deillio o ddiffyg cyfleoedd i ysgogi a gwario ar brosiectau mawr yn 2022-23. Roedd tanwariant o £5.4m hefyd ar gyllidebau canolog sy'n cynnwys £1.5m yn ymwneud â'r model noddfa iechyd meddwl. Cafodd y rhain eu gwrthbwysu gan orwariant o £35.3m ar ddyraniadau cyfalaf y GIG.
- 2.27** Roedd y tanwariant o £12.8m yn MEG yr Economi yn deillio o amrywiannau mewn sawl llinell yn y gyllideb. Adroddwyd am y tanwariant canlynol: £19.2m yn erbyn Banc Datblygu Cymru sy'n adlewyrchu alldro terfynol y corff; datblygu busnes £3.6m, a chymorth i ddiwylliant a chwaraeon lleol £2.8m. Cafodd y rhain eu gwrthbwysu gan orwariant o £7.9m ar y gyllideb eiddo oherwydd gwarediadau eiddo, £3.7m ar arloesedd oherwydd llithro yng nghyllid yr UE a £1.4m ar wyddoniaeth oherwydd costau cydariannu annisgwyl.
- 2.28** Mae'r tanwariant o £9.8m yn y MEG Materion Gwledig yn cynnwys amrywiannau mewn sawl llinell yn y gyllideb. Roedd y prif danwariant ar gynlluniau buddsoddi gwledig oherwydd bod llai na'r disgwyl wedi manteisio arnynt (£14.3m) yn ogystal ag arbediad o £1.1m ar ddatblygu systemau TG amaethyddiaeth oherwydd oedi o ran recriwtio. Adroddwyd am orwariant gwrthbwysu o £1.1m ar y cynllun datblygu gwledig, £1.4m ar strategaeth a chysylltiadau'r llywodraeth ac £1.5m ar gyllideb y system adnabod da byw.

2.29 Roedd yr elfen fwyaf o'r tanwariant o £5.4m a adroddwyd ar gyfer y MEG Cyfiawnder Cymdeithasol yn ymwneud ag arbediad o £3.7m yn y grant adnewyddu safleoedd sipsiwn a theithwyr oherwydd diffyg galw. Roedd tanwariant o £1.5m hefyd yng nghyllideb y Banc Cymunedol oherwydd llithriant yn y prosiect.

2.30 Cafodd tanwariant bach ei adrodd yn erbyn y MEG Gwasanaethau Canolog a Gweinyddu a oedd yn ymwneud â llithriant ar ddatblygu systemau AD Llywodraeth Cymru.

Trafodiadau Ariannol Cyfalaf⁵

2.31 Roedd tanwariant o £67.2m ar y gyllideb Trafodiadau Ariannol Cyfalaf sy'n cyfateb i amrywiant o 126.4% yn erbyn y gyllideb.

2.32 Mae Tabl 2.4 yn nodi'r sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn. Mae esboniadau o'r amrywiannau fel y'u pennir ym mharagraff 2.3 yn dilyn.

Tabl 2.4: Alldro Trafodiadau Ariannol Cyfalaf yn ôl MEG	Cyllideb £000	Alldro £000	Tan/Gor wariant £000	%
Newid Hinsawdd	69,062	-9,357	78,419	113.5
Y Gymraeg ac Addysg	3,327	2,522	805	24.2
Cyfiawnder Cymdeithasol	1,496	972	524	35.0
Cyllid a Llywodraeth Leol	-20	-20	-	-
Yr Economi	-20,709	-8,164	-12,545	-60.6
CYFANSWM	53,156	-14,047	67,203	126.4

2.33 Mae'r tanwariant o £78.4m yn y MEG Newid Hinsawdd yn cynnwys arbedion ar dri chynllun. Yn gyntaf, roedd cyllideb y cynllun Cymorth i Brynu yn cynnwys ad-daliadau cynnar gan arwain at danwariant o £49m. Yn ogystal, roedd yr ymateb o ran manteisio ar gynlluniau datgarboneiddio preswyl (£35m) a cherbydau trydan (£9.9m) yn arafach. Cafodd y rhain eu gwrthbwysu gan orwariant o £20m ar ddiogelwch adeiladau.

⁵ Mae DEL Trafodiadau Ariannol Cyfalaf yn gyfanswm rheoli a bennir gan Drysorlys EF sy'n cwmpasu cyfalaf ad-daladwy (benthyciadau ac ecwiti).

2.34 Mae'r tanwariant o £0.8m ym MEG y Gymraeg ac Addysg yn ymwneud ag addasiadau cyfrifyddu diwedd blwyddyn sy'n adlewyrchu alldro'r rhaglen Model Buddsoddi Cydfuddiannol Addysg a weinyddir gan Fanc Datblygu Cymru.

2.35 Roedd y tanwariant bach o £0.5m yn y MEG Cyfiawnder Cymdeithasol yn ymwneud â galw is na'r disgwyl am gyllid undebau credyd.

2.36 Mae'r gorwariant o £12.5m ym MEG yr Economi yn cynnwys gorwariant o £19.9m yn gysylltiedig ag addasiadau ar gyfer alldro terfynol Banc Datblygu Cymru. Cafodd hyn ei wrthbwysu gan danwariant o £5.3m ar gynlluniau datgarboneiddio oherwydd diffyg manteisio arnynt, ac arbediad o £2.2m ar y gronfa fusnes BBaCh.

Alldro Gwariant a Reolir yn Flynyddol (AME)

2.37 Roedd cyfran fawr o'r amrywiant a adroddwyd yn y cyfrifon blynyddol yn ymwneud â thanwariant yn erbyn cyllidebau AME.

2.38 Mae Trysorlys EF yn cydnabod pa mor ansefydlog yw rhaglenni penodol a'u bod yn seiliedig ar y galw, yn ogystal â pha mor anodd yw amcangyfrif costau dros gyfnod o amser. O ganlyniad, rheolir cyllidebau'r rhaglenni hyn yn flynyddol, a'r Trysorlys sy'n darparu'r cyllid hwn fel arfer. Mae'r rhan fwyaf o gyllidebau AME Llywodraeth Cymru yn cwmpasu addasiadau cyfrifyddu ac mae enghreifftiau'n cynnwys amhariad asedau, cynnydd mewn darpariaethau a phrisiau pensiwn cyrff a noddir. Mae benthyciadau i fyfyrwyr a roddwyd ac a ad-dalwyd hefyd yn dod o dan y dosbarthiad hwn. Ni all Llywodraeth Cymru ailddyrrannu arian sydd heb ei wario yn erbyn rhaglenni AME.

2.39 Mae Tabl 2.5 yn nodi'r sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn. Mae esboniadau o'r amrywiannau fel y'u pennir ym mharagraff 2.3 yn dilyn.

Tabl 2.5: Alldro AME yn ôl MEG	Cyllideb £000	Alldro £000	Tan/Gor wariant £000	%
Cyllid a Llywodraeth Leol	1,030,453	1,057,712	-27,259	-2.6
Y Gymraeg ac Addysg	408,569	391,072	17,497	4.3
Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol	212,116	52,591	159,525	75.2
Yr Economi	58,525	-3,250	61,775	>100
Cyfiawnder Cymdeithasol	25,871	25,804	67	0.3
Gwasanaethau Canolog a Gweinyddu	3,200	-3,400	6,600	>100
Newid Hinsawdd	-20,178	47,387	-67,565	>100
CYFANSWM	1,718,556	1,567,916	150,640	8.8

2.40 Roedd y gorwariant o £27.3m yn erbyn y MEG Cyllid a Llywodraeth Leol i'w briodoli i gyllideb ardrethi annomestig yr awdurdodau lleol. Effeithir ar y cymorth sydd ar gael o'r gyllideb AME gan y nifer sy'n manteisio ar y cynllun rhyddhad ardrethi a ariennir drwy DEL adnoddau. Felly, fe wnaeth y ffaith fod llai na'r disgwyl wedi manteisio ar y cynllun rhyddhad ardrethi y cyfeiriwyd ato uchod (paragraff 2.7) arwain at bwysau ychwanegol o £27m yn y gyllideb AME.

2.41 Roedd y tanwariant o £17.5m ym MEG Gwariant a Reolir yn Flynyddol y Gymraeg ac Addysg yn gysylltiedig â'r gyllideb benthyciadau i fyfyrwyr, sy'n cynnwys materion ac ad-daliadau a weinyddir gan y Cwmni Benthyciadau i Fyfywyr. Roedd y tanwariant o £17.5m yn adlewyrchu'r ddychweleb derfynol gan y cwmni, a adroddodd fod llai o alw na'r disgwyl am ffioedd dysgu a benthyciadau cynhaliath.

2.42 Mae dwy brif elfen i'r tanwariant o £159.5m yn y MEG Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol. Roedd amhariadau asedau ar gyfer ystad y GIG £70m yn is na'r hyn a gyllidebwyd, oherwydd symudiadau ym mhriadiad yr ystad a llithriant ar brosiectau. Yn ogystal, roedd darpariaethau'r GIG £86.2m yn is na'r disgwyl, a hynny'n bennaf oherwydd bod llai o atebolrwyddau sy'n effeithio ar Gronfa Risg Cymru wedi'u gwireddu, yn ogystal â newidiadau mewn cyfraddau disgownt yn effeithio ar ddarpariaethau.

- 2.43** Roedd y tanwariant o £61.8m ym MEG yr Economi yn cynnwys £53.2m mewn arbedion yn gysylltiedig ag atebolrwyddau pensiwn Gyrfa Cymru, Amgueddfa Genedlaethol Cymru, Llyfrgell Genedlaethol Cymru a Chwaraeon Cymru. Roedd gostyngiad o £8.6m hefyd mewn amhariadau asedau eiddo.
- 2.44** Nodwyd tanwariant AME o £6.6m yn y MEG Gwasanaethau Canolog a Gweinyddu. Fel yn ystod blynyddoedd blaenorol, roedd yr amrywiant hwn i'w briodoli i ddarpariaethau ar gyfer ymddeol yn gynnar a chostau pensiwn eraill staff Llywodraeth Cymru. Y costau pensiwn yw'r gwahaniaeth rhwng buddion a gronwyd yn ystod y flwyddyn a chyfraniadau ariannol a wnaed i'r gronfa. Mae'n anodd iawn darogan y cyfraniadau hyn.
- 2.45** Mae'r gorwariant o £67.6m yn y MEG Newid Hinsawdd yn cynnwys gorwariant o £91.5m yn gysylltiedig â chynnydd ym mhriadiad pensiynau cynllun Cyfoeth Naturiol Cymru. Cafodd hyn ei wrthbwyso gan danwariant o £17.2m yn ymwneud â phriadiad portffolio Cymorth i Brynu Cymru, y mae amrywiadau yn y farchnad yn effeithio arno. Roedd tanwariant o £6.8m hefyd yn gysylltiedig ag atebolrwyddau Trafnidiaeth Cymru.

3. Cario symiau ymlaen yng Nghronfa Wrth Gefn Cymru

- 3.1** Mae Cronfa Wrth Gefn ar wahân yn bodoli i Gymru i helpu i reoli amrywiadau mewn refeniw o drethi ac mae'r Gronfa yn cynnig gallu cyfyngedig i gario tanwariant drosodd rhwng blynyddoedd. Mae'r Gronfa wedi'i chyfyngu i gyfanswm o £350m. Mae'r swm y gellir ei dynnu i lawr bob blwyddyn o'r Gronfa wedi'i gyfyngu fel rheol i DEL Adnoddau Cyllidol o £125m a DEL Cyfalaf o £50m.
- 3.2** Mae tabl 3 yn dangos y symudiadau ar Gronfa Cymru yn y flwyddyn ariannol 2022-23 sy'n cael eu disgrifio yn y paragraffau canlynol.
- 3.3** Yn dilyn cytundeb ar falansau terfynol Cronfa Wrth Gefn Cymru ar gyfer 2021-22 â Thrysorlys EF cafwyd cynnydd o £0.9m wedi hynny ym malans agoriadol rheolydd y DEL Adnoddau Cyllidol.
- 3.4** Cynhwyswyd swm o £34m o Adnoddau Cyllidol i'w dynnu i lawr yng Nghyllideb Derfynol 2022-23. Cafodd £91m arall o gyllid DEL Adnoddau Cyllidol ei dynnu yn Ail Gyllideb Atodol 2022-23, sef yr uchafswm sydd ar gael. Cafodd uchafswm y cyllid cyfalaf cyffredinol a oedd ar gael, sef £50m, ei dynnu yn yr Ail Gyllideb Atodol hefyd.
- 3.5** Yn Ail Gyllideb Atodol 2022-23, adroddodd Llywodraeth Cymru am gronfeydd wrth gefn DEL heb eu dyrannu o £1.5m ar gyfer Adnoddau Cyllidol a £141.6m ar gyfer Trafodiadau Ariannol Cyfalaf. Roedd y balans DEL Cyfalaf Cyffredinol a osodwyd yn y gyllideb honno yn £60.1m negatif, a oedd yn cynrychioli gor-raglennu wedi'i gynllunio. Roedd hyn yn tybio newid o £57.4m o refeniw i gyfalaf.
- 3.6** Adlewyrchir alldro Llywodraeth Cymru ar gyfer DEL Adnoddau Cyllidol, Cyfalaf Cyffredinol a Thrafodiadau Ariannol Cyfalaf a gofnodir yn yr adroddiad hwn uchod fel symudiadau yng Nghronfa Wrth Gefn Cymru.

- 3.7** Mae alldro'r cyrff eraill a ariennir o DEL Cymru'n cael eu cymryd i ystyriaeth hefyd. Mae'r rhain yn ymwneud â Chomisiwn y Senedd, Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru, Swyddfa Archwilio Cymru a'r Comisiwn Etholiadol.
- 3.8** Cynlluniwyd ar gyfer trethi datganoledig o £2,915.9m yn yr Ail Gyllideb Atodol. Roedd y trethi gwirioneddol a gasglwyd yn £2,891.8m. Adlewyrchir y diffyg o £24.1m yng Nghronfa Wrth Gefn Cymru.
- 3.9** Cytunwyd ar newid o £7.6m o refeniw i gyfalaf gyda Thrysorlys EF cyn diwedd y flwyddyn.
- 3.10** Yn olaf, dychwelir DEL Trafodiadau Ariannol Cyfalaf ad-daladwy i Drysorlys EF drwy ostyngiad ym malans Cronfa Wrth Gefn Cymru yn unol â'r proffil ad-dalu y cytunwyd arno â'r Trysorlys. Ar gyfer 2022-23 roedd yr ad-daliad yn £171.8m ac mae'n adlewyrchu'r penderfyniad i ddefnyddio'r balans sy'n weddill i ad-dalu'r benthyciadau presennol i'r Trysorlys yn gynnar.
- 3.11** Mae DEL Adnoddau Anghyllidol sydd heb ei ddyrannu na'i wario'n cael ei golli ac ni ellir ei gario drosodd yng Nghronfa Wrth Gefn Cymru.

Tabl 3: Balans Cronfa Wrth Gefn Cymru gan gynnwys symiau a gariwyd ymlaen o ganlyniad i alldro DEL Cymru 2022-23

Cronfa Wrth Gefn Cymru	Adnoddau Cyllidol £m	Cyfalaf £m	Trafodiadau Ariannol Cyfalaf £m	Cyfanswm £m
Balans ar 1 Ebrill 2022	242.4	61.6	0	304.0
Addasiad i'r balans agoriadol	0.9	0	0	0.9
Symiau a dynnwyd i lawr o'r gronfa wrth gefn	-125.0	-50.0	0	-175.0
DEL heb ei ddyrannu yn Ail Gyllideb Atodol 2022-23	1.5	-60.1	141.6	83.0
Alldro Llywodraeth Cymru	176.0	87.3	67.2	330.5
Alldro cyrff eraill	0.9	1.1	0	2.0
Alldro trethi datganoledig	-24.1	0	0	-24.1
Newid o refeniw i gyfalaf	-7.6	7.6	0	0
Ad-dalu cyfalaf ad-daladwy i Drysorlys EF	0	0	-171.3	-171.3
Balans ar 1 Ebrill 2023	265.0	47.5	37.5	350.0

3.12 Cyfanswm y balans yng Nghronfa Wrth Gefn Cymru ar 1 Ebrill 2023 oedd £350m sy'n cyfateb i'r terfyn sydd ar gael i'w gario ymlaen.

3.13 Yn y flwyddyn ariannol bresennol, mae Llywodraeth Cymru'n bwriadu tynnu ar Gronfa Wrth Gefn Cymru i gefnogi cynlluniau gwario. Yn 2023-24 mae Llywodraeth Cymru wedi cael caniatâd i ddefnyddio gwerth llawn Cronfa Wrth Gefn Cymru os bydd angen. Caiff y symiau terfynol sy'n cael eu tynnu i lawr eu hadlewyrchu yn Ail Gyllideb Atodol 2023-24.

ATODIAD 1: Alldro DEL Adnoddau⁶ yn ôl BEL

LLINELLAU GWARIANT ADNODDAU IECHYD A GWASANAETHAU CYMDEITHASOL				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Dyraniadau Craidd y GIG	8,676,371	8,735,907	-59,536	-0.69
Dyraniadau Craidd y GIG - Heb fod yn arian parod	270,926	278,471	-7,545	-2.78
Dyraniadau Eraill Uniongyrchol y GIG	259,530	247,421	12,109	4.67
Cyllidebau Eraill y GIG - Heb fod yn arian parod	-	-36	36	-
Iechyd a Gofal Digidol Cymru	45,709	43,723	1,986	4.34
Iechyd a Gofal Digidol Cymru - Heb fod yn arian parod	12,526	10,456	2,070	16.53
Addysg a Gwella Iechyd Cymru	303,617	281,217	22,400	7.38
Addysg a Gwella Iechyd Cymru - Heb fod yn arian parod	851	876	-25	-2.94
Iechyd Cyhoeddus Cymru	129,227	127,132	2,095	1.62
Y Gweithlu (GIG)	34,415	33,663	752	2.19
Cymru Iachach	76,046	61,520	14,526	19.10
Cyllidebau Eraill y GIG	-110,079	-79,348	-30,731	27.92
Addysg a Hyfforddiant	25,511	22,810	2,701	10.59
Cyllidebau Canolog Datblygu'r Gweithlu	1,505	1,624	-119	-7.91
Iechyd Meddwl	71,364	54,670	16,694	23.39
Cronfa'r Cynllun Gweithredu ar Gamddefnyddio Sylweddau	45,368	39,682	5,686	12.53
Yr Asiantaeth Safonau Bwyd	5,110	5,047	63	1.23
Hybu Iechyd	15,905	14,746	1,159	7.29
Diogelu Iechyd wedi'i Dargedu ac Imiwneiddio	16,995	16,939	56	0.33
Gwella Iechyd a Gweithio Iach	11,647	9,042	2,605	22.37
Cynllunio ar gyfer Argyfyngau Iechyd	6,047	6,215	-168	-2.78
Cynllunio ar gyfer Argyfyngau Iechyd - Heb fod yn arian parod	-	1,585	-1,585	-
Ymchwil a Datblygu	1,000	-	1,000	100.00
Diogelu ac Eiriolaeth	3,365	2,978	387	11.50
Gofalwyr, Pobl Hŷn a Phobl ag Anableddau	3,745	4,573	-828	-22.11
Partneriaethau ac Integreiddio	227	236	-9	-3.96
Y Sector Gofal	299	42	257	85.95
Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy	99,715	87,486	12,229	12.26
Gofal Cymdeithasol Cymru	25,210	24,061	1,149	4.56
Gofal Cymdeithasol Cymru - Heb fod yn arian parod	483	322	161	33.33
Cymorth ar gyfer Gofal Plant a Chwarae	96,851	78,900	17,951	18.53
Cymorth ar gyfer Hawliau Plant	1,020	790	230	22.55
Cefnogi Plant	4,865	5,446	-581	-11.94
Cymorth ar gyfer Gofal Plant a Chwarae - Heb fod yn arian parod	-	911	-911	-
Cymorth ar gyfer Teuluoedd a Phlant	6,427	5,226	1,201	18.69
CAFCASS Cymru	14,725	13,542	1,183	8.03
Cyfanswm yr Adnoddau	10,156,523	10,137,875	-13,384	-0.13

⁶ Mae'r tablau'r gyllideb a gyhoeddwyd yn adrodd cyfanswm y DEL Adnoddau h.y. Cyllidol ac Anghyllidol.

LLINELLAU GWARIANT ADNODDAU CYLLID A LLYWODRAETH LEOL				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Y Grant Plant a Chymunedau	168,392	168,513	-121	-0.07
Y Gronfa Benthyciadau Gwladol	2,360	2,460	-100	-4.24
Ymchwil Economaidd	496	288	208	41.94
Awdurdod Cyllid Cymru	6,716	6,845	-129	-1.92
Trethi Datganoledig	649	424	225	34.67
Ad-dalu'r Gronfa Newid ar gyfer Plant sydd â Phrofiad o fod mewn Gofal	2,590	-	2,590	100.00
Y Gronfa Newid ar gyfer Plant sydd â Phrofiad o fod mewn Gofal	-250	835	-1,085	434.00
Cyllid Rhaglenni Caffael Masnachol	1,461	1,792	-331	-22.66
Cyfrifoldebau Cyllidol - Heb fod yn arian parod	150	101	49	32.67
e-Gaffael	4,000	4,005	-5	-0.13
Estyn - Gwariant Rhaglenni	13,164	13,332	-168	-1.28
Estyn - Heb fod yn arian parod	200	112	88	44.00
Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru	4,589	4,332	257	5.60
Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru - Heb fod yn arian parod	83	83	-	-
Yr Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol	14,233	14,880	-647	-4.55
Yr Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol - Heb fod yn arian parod	21	21	-	-
Academi Wales	1,134	855	279	24.60
Y Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol	598	569	29	4.85
Meithrin Democratiaeth Leol	-	41	-41	-
Democratiaeth Llywodraeth Leol	126	73	53	42.06
Polisi Etholiadau	2,000	181	1,819	90.95
Cynghorau Cymuned a Thref	144	228	-84	-58.33
Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus	530	517	13	2.45
Gwella a Chymorth	1,550	-	1,550	100.00
Cyllid Refeniw Cyffredinol Llywodraeth Leol	3,979,235	3,979,263	-28	-0.00
Cyllid Refeniw Cyffredinol yr Heddlu	112,335	112,335	-	-
Ardrethi Annomestig – Rhyddhad Ardrethi	131,467	77,774	53,693	40.84
Canlyniadau Refeniw PFI Llywodraeth Leol	2,860	2,859	1	0.03
Trawsnewid a Deddfwriaeth	6,795	3,532	3,263	48.02
Costau Casglu Ardrethi Annomestig	5,172	5,172	-	-
Cymorth Ariannol Brys	115,263	128,937	-13,674	-11.86
Gwasanaethau Asiantaeth y Swyddfa Brisio	12,296	12,296	-	-
Tribiwnlys Prisio Cymru	1,040	1,027	13	1.25
Ymchwil a Dadansoddi Trethiant Lleol	2,900	597	2,303	79.41
Y Cynllun Cymorth Costau Byw	1,233	1,233	-	-
Ystadau Cymru	800	450	350	43.75
Cyfanswm yr Adnoddau	4,596,332	4,545,962	50,370	1.10

LLINELLAU GWARIANT ADNODDAU ADDYSG A'R GYMRAEG				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Y Cwricwlwm ac Aseu	36,497	35,352	1,145	3.14
Datblygu a Chefnogi Athrawon	86,470	87,642	-1,172	-1.36
Cymwysterau Cymru	9,525	9,177	348	3.65
Cymwysterau Cymru - Heb fod yn arian parod	364	298	66	18.13
Darpariaeth Ôl-16	567,684	579,045	-11,361	-2.00
Y Rhaglen Gyfnewid Ryngwladol ar gyfer Dysgu	8,100	6,847	1,253	15.47
Diwygio Addysg a Hyfforddiant Ôl-orfodol	1,500	1,603	-103	-6.87
Gwariant Rhaglen CCAUC	209,970	209,094	876	0.42
Gwariant Rhaglen CCAUC – Heb fod yn arian parod	100	41	59	59.00
Y Grant Gwella Ysgolion	172,529	171,733	796	0.46
Codi Safonau Ysgolion	-	-1,171	1,171	-
Cefnogi Safonau Ysgolion	2,967	3,336	-369	-12.44
Y Grant Datblygu Disgyblion	147,580	149,505	-1,925	-1.30
Cefnogi Dysgu Digidol mewn Addysg	4,429	3,743	686	15.49
Cefnogi Dysgu Digidol mewn Addysg – Heb fod yn arian parod	2,488	2,487	1	0.04
Anghenion Dysgu Ychwanegol	20,175	18,999	1,176	5.83
Bwyd a Maeth mewn Ysgolion	70,315	58,277	12,038	17.12
Lleoliadau Arbenigol Ôl-16	13,881	14,019	-138	-0.99
Dull Gweithredu Ysgol Gyfan ar gyfer Llesiant	4,200	4,253	-53	-1.26
Grwpiau Agored i Niwed	1,150	672	478	41.57
Grantiau Cymorth i Fyfyrrwyr	348,667	310,426	38,241	10.97
Costau Gweinyddol y Cwmni Benthyciadau i Fyfyrrwyr / CThEF	14,643	21,468	-6,825	-46.61
Darpariaeth Cyllideb Adnoddau Benthyciadau i Fyfyrrwyr - Heb fod yn arian parod	207,800	-165,355	373,155	179.57
Dyfarniadau Cymorth i Fyfyrrwyr wedi'u Targedu	-	-316	316	-
Mynd i'r Afael â Dadrithiad	5,362	5,963	-601	-11.21
Ysgolion Cymunedol	3,070	1,129	1,941	63.22
Addysg Troseddwy	7,328	7,303	25	0.34
Ymgysylltu a Chyflogaeth Ieuencid	13,156	12,182	974	7.40
Cyfathrebu Addysg	393	378	15	3.82
Tystiolaeth Ymchwil a Rhyngwladol	574	591	-17	-2.96
Cymraeg mewn Addysg	17,708	17,713	-5	-0.03
Y Gymraeg	22,471	23,716	-1,245	-5.54
Comisiynydd y Gymraeg	3,113	3,101	12	0.39
Comisiynydd y Gymraeg - Heb fod yn arian parod	216	165	51	23.61
Seilwaith Addysg	500	2,206	-1,706	-341.20
Cyfanswm yr Adnoddau	2,004,925	1,595,622	409,303	20.41

LLINELLAU GWARIANT ADNODDAU NEWID HINSAWDD				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Deddfwriaeth, Llywodraethiant a Chyfathrebu ym maes yr Amgylchedd	706	253	453	64.16
Y Rhaglen Tlodi Tanwydd	8,322	7,329	993	11.93
Gwasanaeth Ynni Llywodraeth Cymru	3,970	5,573	-1,603	-40.38
Diogelu'r Amgylchedd	4,706	1,602	3,104	65.96
Ynni Glân	8,137	5,008	3,129	38.45
Ynni'r Môr	-	623	-623	-
Gweithredu ar Newid Hinsawdd	3,616	2,403	1,213	33.55
Rheoli Risg Llifogydd a Darparu Polisi Dŵr	38,130	37,040	1,090	2.86
Cyflenwi Diogelwch Tomenni Glo	3,000	954	2,046	68.20
Bioamrywiaeth, Tystiolaeth ac Iechyd Planhigion	3,839	2,787	1,052	27.40
Coedwigaeth	4,783	3,660	1,123	23.48
Coedwigaeth - Heb fod yn arian parod	83	83	-	-
Gweithredu Deddf yr Amgylchedd	581	984	-403	-69.36
Cyfoeth Naturiol Cymru	59,725	54,503	5,222	8.74
Cyfoeth Naturiol Cymru - Heb fod yn arian parod	10,000	13,881	-3,881	-38.81
Rheoli'r Amgylchedd (Pwllperian) - Heb fod yn arian parod	38	53	-15	-39.47
Effeithlonrwydd Adnoddau a'r Economi Gylchol	36,806	27,885	8,921	24.24
Tirwedd a Hamdden Awyr Agored	11,187	10,845	342	3.06
Polisi Morol, Tystiolaeth a Chyllid	2,032	1,119	913	44.93
Rheoli'r Amgylchedd (Pwllperian)	-	-31	31	-
Digartrefedd	24,715	33,573	-8,858	-35.84
Polisi Tai	6,471	6,211	260	4.02
Y Grant Cymorth Tai	169,202	167,298	1,904	1.13
Y Sector Rhentu Preifat	-	623	-623	-
Datgarboneiddio Preswyl ac Ansawdd	773	761	12	1.55
Diogelwch Adeiladau	8,545	4,087	4,458	52.17
Y Grant Cyllid Tai	13,100	13,072	28	0.21
Tir ar gyfer Tai	-	-286	286	-
Cyllid Refeniw'r Rhaglen Dai	1,073	990	83	7.74
Y Gronfa Rhyddhau Tir	2,120	883	1,237	58.35
Y Gronfa Rhyddhau Tir - Heb fod yn arian parod	-	1,245	-1,245	-
Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai'r Farchnad	-	-13,602	13,602	-
Adfywio	1,966	1,327	639	32.50
Awdurdod Harbwr Caerdydd	5,400	5,385	15	0.28
Penderfyniadau Cynllunio ac Amgylchedd Cymru	2,997	2,389	608	20.29
Gwariant ar Gynllunio a Rheoleiddio	2,569	1,760	809	31.49
Datblygu Seilwaith Strategol	950	1,295	-345	-36.32
Rheoli Asedau'r Rhwydwaith	4,481	1,951	2,530	56.46
Gweithrediadau'r Rhwydwaith	66,023	74,216	-8,193	-12.41
Gweithrediadau'r Rhwydwaith - Heb fod yn arian parod	214,000	195,209	18,791	8.78
Hedfan	5,732	2,064	3,668	63.99
Adeiladu Ffyrdd Newydd a Gwella Ffyrdd	-	2	-2	-
Gwasanaethau Rheilffyrdd Ategol	850	841	9	1.06
Trafnidiaeth Cymru	228,557	243,486	-14,929	-6.53
Trafnidiaeth Cymru - Heb fod yn arian parod	117,341	127,226	-9,885	-8.42
Datblygu Seilwaith Strategol - Heb fod yn arian parod	-	8	-8	-
Cymorth i Fysiau	61,005	66,485	-5,480	-8.98
Cymorth i Fysiau - Heb fod yn arian parod	-	20	-20	-
Cardiau Clyfar - Heb fod yn arian parod	-	14	-14	-
Blaenoriaethau Trafnidiaeth Lleol	-	115	-115	-
Tocynnau Teithio Rhatach	60,482	51,291	9,191	15.20
Y Cynllun Teithio Rhatach i Bobl Ifanc	2,000	1,600	400	20.00
Teithio Cynaliadwy a Llesol	1,930	3,034	-1,104	-57.20
Diogelwch ar y Ffyrdd	5,000	4,596	404	8.08
Cyfanswm yr Adnoddau	1,206,943	1,175,723	31,220	2.59

LLINELLAU GWARIANT ADNODDAU YR ECONOMI				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Busnes a Datblygu Economaidd Rhanbarthol	7,092	-1,008	8,100	114.21
Busnes a Datblygu Economaidd Rhanbarthol - Heb fod yn arian parod	269	876	-607	-225.65
Busnes Cymru	18,479	19,463	-984	-5.32
Cymoedd Technoleg	2,250	3,471	-1,221	-54.27
Tasglu'r Cymoedd	100	118	-18	-18.00
Allforio, Masnach a Mewnfuddsoddiad	4,692	3,723	969	20.65
Seilwaith Eiddo	4,402	-14,694	19,096	433.80
Seilwaith Eiddo - Heb fod yn arian parod	2,845	5,672	-2,827	-99.37
Cydgasglu Band Eang y Sector Cyhoeddus	11,500	14,641	-3,141	-27.31
Gweithrediadau Seilwaith TGCh	1,527	-1,622	3,149	206.22
Gweithrediadau Seilwaith TGCh - Heb fod yn arian parod	2,309	2,024	285	12.34
Y Ganolfan Gwasanaethau Cyhoeddus Digidol	4,900	4,115	785	16.02
Y Ganolfan Gwasanaethau Cyhoeddus Digidol - Heb fod yn arian parod	-	12	-12	-
Datblygu Polisiâu Strategol	-	-28	28	-
Cymru Iach ar Waith	762	603	159	20.87
Rhaglenni a Gwasanaethau Corfforaethol	861	612	249	28.92
Digwyddiadau a Chyfathrebu Busnes Strategol	200	12	188	94.00
Cronfeydd Cyllid Busnes	-	27,461	-27,461	-
Cronfeydd Cyllid Busnes - Heb fod yn arian parod	-	12,347	-12,347	-
Prentisiaethau	112,747	107,157	5,590	4.96
Cyflogadwyedd gan gynnwys y Warant i Bobl Ifanc	66,876	58,855	8,021	11.99
Cyflogadwyedd gan gynnwys y Warant i Bobl Ifanc - Heb fod yn arian parod	1,950	1,676	274	14.05
Cynnydd ar gyfer Llwyddiant	-	14	-14	-
Rhieni, Gofal Plant a Chyflogaeth	-	-3	3	-
Cymunedau am Waith	11,972	10,558	1,414	11.81
Cymunedau am Waith - Heb fod yn arian parod	36	55	-19	-52.78
Arloesi Busnes	604	1,756	-1,152	-190.73
Gwyddoniaeth	1,350	190	1,160	85.93
Twristiaeth	13,167	14,538	-1,371	-10.41
Twristiaeth - Heb fod yn arian parod	-	36	-36	-
Digwyddiadau Cymru	5,213	5,080	133	2.55
Cyngor Celfyddydau Cymru	32,928	33,314	-386	-1.17
Cyngor Celfyddydau Cymru – Heb fod yn arian parod	260	31	229	88.08
Amgueddfa Cymru	27,632	32,070	-4,438	-16.06
Amgueddfa Cymru – Heb fod yn arian parod	2,400	2,546	-146	-6.08
Llyfrgell Genedlaethol Cymru	12,165	13,300	-1,135	-9.33
Llyfrgell Genedlaethol Cymru – Heb fod yn arian parod	1,250	1,816	-566	-45.28
Cymorth i Ddiwylliant a Chwaraeon Lleol	4,717	4,638	79	1.67
Cymru Greadigol	6,888	9,971	-3,083	-44.76
Cymru Greadigol – Heb fod yn arian parod	-	47	-47	-
Cadw	8,470	8,517	-47	-0.55
Cadw – Heb fod yn arian parod	5,482	5,113	369	6.73
Gardd Fotaneg Genedlaethol Cymru	594	594	-	-
Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru	1,589	1,635	-46	-2.89
Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru – Heb fod yn arian parod	229	145	84	36.68
Chwaraeon Cymru	22,330	22,942	-612	-2.74
Chwaraeon Cymru – Heb fod yn arian parod	783	634	149	19.03
Benthyciadau Cyfalaf Cyfleusterau Chwaraeon	-	-784	784	-
Cronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop	-	-9	9	-
Cronfa Gymdeithasol Ewrop	-	4	-4	-
Cymorth Rhaglenni	1,707	1,709	-2	-0.12
Arian Cyfatebol	-	-12	12	-
Rheolaethau'r Ffin	1,571	1,591	-20	-1.27
Cyfanswm yr Adnoddau	407,098	417,522	-10,424	-2.56

LLINELLAU GWARIANT ADNODDAU MATERION GWLEDIG				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Strategaeth a Chysylltiadau'r Llywodraeth	3,389	1,910	1,479	43.64
Strategaeth Amaeth	650	272	378	58.15
Ariannu Fframwaith Awdurdodau Lleol	200	86	114	57.00
Ymgysylltu â Chwsmeriaid Amaethyddiaeth	400	425	-25	-6.25
Prosiect Daliadau Plwyf Sirol	500	500	-	-
Prosiect Daliadau Plwyf Sirol - Heb fod yn arian parod	594	594	-	-
EID Cymru	2,639	1,226	1,413	53.54
Adnabod Da Byw	1,647	1,551	96	5.83
Gwasanaethau Cyngor Technegol	358	184	174	48.60
Y Ddeddf Tiroedd Comin	433	400	33	7.62
Colofn Amaethyddiaeth 1 yr UE - Taliadau Uniongyrchol	238,000	237,460	540	0.23
Gweinyddu'r Cynllun Taliad Sengl	9,194	7,412	1,782	19.38
Gweinyddu'r Cynllun Taliad Sengl - Heb fod yn arian parod	9,649	8,860	789	8.18
Yr Hen Raglen Taliadau Gwledig	-	15	-15	-
Cynlluniau Buddsoddi Gwledig	6,830	666	6,164	90.25
Rhaglen Datblygu Gwledig 2014-20	26,502	39,057	-12,555	-47.37
Ymchwil a Gwerthuso	520	572	-52	-10.00
Cynlluniau Pysgodfeydd	565	-653	1,218	215.58
Pysgodfeydd	3,935	1,959	1,976	50.22
Pysgodfeydd - Heb fod yn arian parod	574	512	62	10.80
Hyrwyddo Bwyd Cymru a Datblygu'r Diwydiant	7,050	3,896	3,154	44.74
Y Fframwaith Iechyd a Lles Anifeiliaid	1,108	532	576	51.99
Yr Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion	18,281	19,417	-1,136	-6.21
Taliadau Lladd oherwydd TB - Costau a Derbyniadau	13,810	14,261	-451	-3.27
Dileu TB	8,278	6,099	2,179	26.32
Cynllun Cymunedau y Dreth Gwarediadau Tirlenwi	1,500	1,354	146	9.73
Polisi Cemegol a Sŵn	694	470	224	32.28
Diogelu a Rheoleiddio Planhigion a Bywyd Gwyllt	871	487	384	44.09
Mynediad a Mannau Gwyrdd Cymunedol	1,347	543	804	59.69
Lleoedd Lleol ar gyfer Natur	3,488	3,009	479	13.73
Dileu TB - Heb fod yn arian parod	-	4	-4	-
Strategaeth a Chysylltiadau'r Llywodraeth - Heb fod yn arian parod	-	2	-2	-
Galluogi Adnoddau Naturiol	4,421	4,752	-331	-7.49
Cyfanswm yr Adnoddau	367,427	357,834	9,593	2.61

LLINELLAU GWARIANT ADNODDAU CYFIAWNDER CYMDEITHASOL				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Incwm Sylfaenol	5,000	4,058	942	18.84
Cynhwysiant Ariannol	117,970	117,612	358	0.30
Cynhwysiant Ariannol - Heb fod yn arian parod	-	28	-28	-
Cynhwysiant Digidol	2,250	2,168	82	3.64
Cynhwysiant Digidol - Heb fod yn arian parod	149	148	1	0.67
Cefnogi Cymunedau	7,270	6,969	301	4.14
Datblygiad Rhyngwladol	1,275	1,387	-112	-8.78
Partneriaethau Cymdeithasol	886	477	409	46.16
Gwasanaethau Tân ac Achub	8,405	8,464	-59	-0.70
Gwasanaethau Tân ac Achub – Systemau Cyfathrebu	3,915	2,626	1,289	32.92
Diogelwch Tân Cymunedol	848	1,336	-488	-57.55
Y Comisiynydd Pobl Hŷn	1,554	1,631	-77	-4.95
Y Comisiynydd Pobl Hŷn - Heb fod yn arian parod	63	10	53	84.13
Y Comisiynydd Plant	1,644	1,662	-18	-1.09
Y Comisiynydd Plant - Heb fod yn arian parod	28	46	-18	-64.29
Penodiadau Cyhoeddus	375	-	375	100.00
Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru	1,541	1,854	-313	-20.31
Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru - Heb fod yn arian parod	-	3	-3	-
Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol	8,006	7,860	146	1.82
Cydraddoldeb, Cynhwysiant a Hawliau Dynol	17,456	8,874	8,582	49.16
Cydraddoldeb, Cynhwysiant a Hawliau Dynol - Heb fod yn arian parod	-	3	-3	-
Chwarae Teg	326	317	9	2.76
Gwasanaethau Cynghori	12,831	13,152	-321	-2.50
Cefnogaeth i'r Sector Gwirfoddol a Gwirfoddoli	7,494	9,469	-1,975	-26.35
Cymorth a Diogelwch Cymunedol	22,625	22,455	170	0.75
Glasbrintiau Troseddwy'r Benywaidd a Chyfiawnder Ieuencid	1,075	762	313	29.12
Cyfanswm yr Adnoddau	222,986	213,371	9,615	4.31

LLINELLAU GWARIANT ADNODDAU GWASANAETHAU CANOLOG A GWEINYDDU				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Costau Staff	239,863	242,576	-2,713	-1.13
Gwariant Gweinyddiaeth Gyffredinol	23,258	22,338	920	3.96
Gwariant Gweinyddiaeth Gyffredinol (Taliadau Cyfalaf) - Heb fod yn arian parod	20,197	17,810	2,387	11.82
Cysylltiadau Rhyngwladol - Heb fod yn arian parod	-	17	-17	-
Costau Etholiadau	-	37	-37	-
Costau TG	15,351	15,922	-571	-3.72
Galluogi'r Llywodraeth	1,986	2,547	-561	-28.25
Gwella Ystadegau'r Economi a'r Farchnad Lafur	1,992	1,643	349	17.52
Gwybodaeth Ddaearyddol	719	1,087	-368	-51.18
Gwyddor Data	500	505	-5	-1.00
Ymchwil Ganolog	1,925	1,731	194	10.08
Comisiwn y Cyfansoddiad	1,100	924	176	16.00
Tribiwnlysoedd	4,233	4,407	-174	-4.11
Trawsnewid Cyfiawnder	490	358	132	26.94
Y Sefydliad Polisi Cyhoeddus	450	173	277	61.56
Digwyddiadau a Chyfathrebu Corfforaethol	356	381	-25	-7.02
Ymchwiliadau	4,100	2,212	1,888	46.05
Costau Canolog Pontio o'r UE	22,737	9,766	12,971	57.05
Diwygio'r Senedd	400	917	-517	-129.25
Seibergadernid	886	912	-26	-2.93
Argyfyngau Sifil a Diogelwch Gwladol	350	379	-29	-8.29
Cysylltiadau Rhyngwladol	8,424	7,689	735	8.73
Cyfanswm yr Adnoddau	349,317	334,331	14,986	4.29

ATODIAD 2: Aildro DEL Cyfalaf⁷ yn ôl BEL

LLINELLAU GWARIANT CYFALAF IECHYD A GWASANAETHAU CYMDEITHASOL				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Aldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Dyraniadau Craidd y GIG	321,110	356,451	-35,341	-11.01
Cyllidebau Eraill y GIG	-	29	-29	-
Cymorth ar gyfer Gofal Plant a Chwarae	-	-371	371	-
Ymchwil a Datblygu	46,545	46,617	-72	-0.15
Cynllunio ar gyfer Argyfyngau Iechyd	-	-589	589	-
Iechyd Meddwl	2,000	463	1,537	76.85
Cronfa'r Cynllun Gweithredu ar Gamddefnyddio	5,072	1,227	3,845	75.81
Gofal Cymdeithasol Cymru	20	53	-33	-165.00
Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy	50,000	4,102	45,898	91.80
Cyfanswm y Cyfalaf	424,747	407,982	16,765	3.95

LLINELLAU GWARIANT CYFALAF CYLLID A LLYWODRAETH LEOL				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Aldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Cymorth Ariannol Brys	9,958	9,719	239	2.40
Cyllid Cyfalaf Cyffredinol Llywodraeth Leol	150,000	150,000	-	-
Bargeinion Dinesig a Bargeinion Twf	65,531	65,531	-	-
Estyn - Gwariant Rhaglenni	250	202	48	19.20
Ystadau Cymru	1,000	995	5	0.50
Awdurdod Cyllid Cymru	75	111	-36	-48.00
Y Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol	-	52	-52	-
Arolygiaeth Gofal Cymru	50	14	36	72.00
Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru	25	19	6	24.00
Buddsoddi i Arbed	-53	714	-767	1,447.17
Ad-dalu'r Gronfa Buddsoddi i Arbed	-2,390	-3,115	725	-30.33
Cyfanswm y Cyfalaf	224,446	224,242	204	0.09

LLINELLAU GWARIANT CYFALAF ADDYSG A'R GYMRAEG				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Aldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Seilwaith Addysg	354,384	349,703	4,681	1.32
Seilwaith Addysg - Ad-dalu	-657	-	-657	100.00
Costau Gweinyddol y Cwmni Benthyciadau Myfyrwyr / CThEF	2,500	3,748	-1,248	-49.92
Gwariant Rhaglen CCAUC	100	6	94	94.00
Cymwysterau Cymru	798	275	523	65.54
Comisiynydd y Gymraeg	50	242	-192	-384.00
Cyfanswm y Cyfalaf	357,175	353,974	3,201	0.90

⁷ Mae'r tablau'r gyllideb a gyhoeddwyd yn adrodd cyfanswm y DEL Cyfalaf h.y. Cyfalaf Cyffredinol a Thrafodiadau Ariannol Cyfalaf.

LLINELLAU GWARIANT CYFALAF NEWID HINSAWDD				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Y Rhaglen Tlodi Tanwydd	30,000	24,538	5,462	18.21
Ynni'r Môr	4,000	929	3,071	76.78
Seilwaith Gwyrdd	-	350	-350	-
Gwasanaeth Ynni Llywodraeth Cymru	13,973	8,526	5,447	38.98
Diogelu'r Amgylchedd	5,000	4,494	506	10.12
Rheoli Risg Llifogydd a Darparu Polisi Dŵr	44,000	41,950	2,050	4.66
Cyflenwi Diogelwch Tomenni Glo	23,100	7,497	15,603	67.55
Bioamrywiaeth, Tystiolaeth ac Iechyd Planhigion	6,034	6,084	-50	-0.83
Coedwigaeth	3,490	1,563	1,927	55.21
Cyfoeth Naturiol Cymru	2,358	7,134	-4,776	-202.54
Effeithlonrwydd Adnoddau a'r Economi Gylchol	40,000	10,870	29,130	72.83
Tirwedd a Hamdden Awyr Agored	3,165	3,111	54	1.71
Rhaglen Addasiadau Brys	19,500	19,690	-190	-0.97
Digartrefedd	-	-20	20	-
Y Sector Rhentu Preifat	500	633	-133	-26.60
Atal Digartrefedd	10,000	10,000	-	-
Y Gronfa Gofal Integredig	36,860	30,544	6,316	17.14
Lwfans Atgyweiriadau Mawr a Chyllid Bwlch Taliadau Gwaddoli	104,199	104,199	-	-
Datgarboneiddio ac Ansawdd Preswyl	85,000	55,115	29,885	35.16
Grantiau Tai Cymdeithasol	368,534	376,054	-7,520	-2.04
Tir ar gyfer Tai	8,000	6,025	1,975	24.69
Diogelwch Adeiladau	75,000	61,962	13,038	17.38
Tai Marchnad a Chynlluniau Eraill	267	20,433	-20,166	-7,552.81
Tai Marchnad a Chynlluniau Eraill - Ad-dalu	-2,090	-51,047	48,957	-2,342.44
Cymorth Prynu	2,000	1,996	4	0.20
Awdurdod Harbwr Caerdydd	-	349	-349	-
Y Gronfa Rhyddhau Tir	20,000	22,140	-2,140	-10.70
Adfywio	25,000	47,022	-22,022	-88.09
Datblygu Seilwaith Strategol	7,500	16,395	-8,895	-118.60
Gweithrediadau'r Rhwydwaith	125,000	91,729	33,271	26.62
Rheoli a Chymorth Asedau'r Rhwydwaith	-	3,178	-3,178	-
Hedfan	7,212	4,231	2,981	41.33
Adeiladu Ffyrdd Newydd a Gwella Ffyrdd	-	39,369	-39,369	-
Gwasanaethau Rheilffyrdd Ategol	-	253	-253	-
Trafnidiaeth Cymru	554,295	566,205	-11,910	-2.15
Cymorth i Fysiau	25,000	17,025	7,975	31.90
Blaenoriaethau Trafnidiaeth Lleol	17,500	17,898	-398	-2.27
Teithio Cynaliadwy a Llesol	78,788	53,732	25,056	31.80
Teithio Cynaliadwy a Llesol - Ad-dalu	-348	-243	-105	30.17
Diogelwch ar y Ffyrdd	16,500	9,839	6,661	40.37
Cyfanswm y Cyfalaf	1,759,337	1,641,752	117,585	6.68

LLINELLAU GWARIANT CYFALAF YR ECONOMI				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Busnes a Datblygu Economaidd Rhanbarthol	24,920	21,281	3,639	14.60
Datblygu Busnes	208	-2,032	2,240	1,076.92
Cymoedd Technoleg	5,000	5,540	-540	-10.80
Tasglu'r Cymoedd	-	-455	455	-
Cronfeydd Cyllid Busnes	5,000		5,000	100.00
Cronfeydd Cyllid Busnes – Ad-dalu	-24,400	-4,812	-19,588	80.28
Seilwaith Eiddo	10,150	18,025	-7,875	-77.59
Seilwaith Eiddo – Ad-dalu	-290	-365	75	-25.86
Gweithrediadau Seilwaith TGCh	15,000	15,001	-1	-0.01
Cyflogadwyedd gan gynnwys y Warant i Bobl Ifanc	2,204	1,719	485	22.01
Arloesi Busnes	5,000	8,724	-3,724	-74.48
Gwyddoniaeth	5,000	6,414	-1,414	-28.28
Twristiaeth	5,000	5,317	-317	-6.34
Cyngor Celfyddydau Cymru	1,000	821	179	17.90
Amgueddfa Cymru	4,750	4,270	480	10.11
Llyfrgell Genedlaethol Cymru	3,500	3,923	-423	-12.09
Cymorth i Ddiwylliant a Chwaraeon Lleol	9,850	7,032	2,818	28.61
Cymru Greadigol	5,000	4,558	442	8.84
Cadw	10,300	10,958	-658	-6.39
Gardd Fotaneg Genedlaethol Cymru	1,200	1,200	-	-
Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru	50	50	-	-
Chwaraeon Cymru	9,541	9,552	-11	-0.12
Cynllun Benthyciadau Cyfalaf Chwaraeon	-1,227	-955	-272	22.17
Rheolaethau'r Ffin	1,781	1,612	169	9.49
Banc Datblygu Cymru	-	-19,167	19,167	-
Y Ganolfan Gwasanaethau Cyhoeddus Digidol	-	40	-40	-
Cyfanswm y Cyfalaf	98,537	98,251	-18,841	-19.12

LLINELLAU GWARIANT CYFALAF MATERION GWLEDIG				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Adnabod Da Byw	1,000	-	1,000	100.00
Ymgysylltu â Chwsmeriaid	-	66	-66	-
EID Cymru	-	2,539	-2,539	-
Y Ddeddf Tiroedd Comin	-	15	-15	-
TG y Polisi Amaethyddol Cyffredin	6,000	7,102	-1,102	-18.37
Yr Hen Raglen Taliadau Gwledig	-	-1	1	-
Rhaglen Datblygu Gwledig 2014-20	9,500	10,608	-1,108	-11.66
Cynlluniau Buddsoddi Gwledig	20,500	6,217	14,283	69.67
Cynlluniau Pysgodfeydd	200	196	4	2.00
Pysgodfeydd	-	585	-585	-
Diogelu a Rheoleiddio Planhigion a Bywyd Gwyllt	-	143	-143	-
Mynediad a Mannau Gwyrdd Cymunedol	5,135	5,110	25	0.49
Lleoedd Lleol ar gyfer Natur	9,310	8,045	1,265	13.59
Galluogi Adnoddau Naturiol	2,000	1,752	248	12.40
Strategaeth a Chysylltiadau'r Llywodraeth	-	1,430	-1,430	-
Cyfanswm y Cyfalaf	53,645	43,807	9,838	18.34

LLINELLAU GWARIANT CYFALAF CYFIAWNDER CYMDEITHASOL				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Cynhwysiant Ariannol	1,496	1,093	403	26.94
Cynhwysiant Ariannol - Ad-daliadau			-	-
Banc Cymunedol	1,500		1,500	100.00
Cefnogi Cymunedau	1,000	1,134	-134	-13.40
Gwasanaethau Tân ac Achub	1,000	1,355	-355	-35.50
Gwasanaethau Tân ac Achub – Systemau Cyfathrebu	210	-	210	100.00
Diogelwch Tân Cymunedol	900	900	-	-
Y Comisiynydd Pobl Hŷn	155	114	41	26.45
Y Comisiynydd Plant	-	8	-8	-
Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru	-	4	-4	-
Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol	2,200	1,893	307	13.95
Safleoedd Sipsiwn a Theithwyr	3,690	-5	3,695	100.14
Y Rhaglen Cyfleusterau Cymunedol	6,500	6,203	297	4.57
Cyfanswm y Cyfalaf	18,651	12,699	5,952	31.91

LLINELLAU GWARIANT CYFALAF GWASANAETHAU CANOLOG A GWEINYDDU				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Gwariant Gweinyddiaeth Gyffredinol	4,145	4,014	131	3.16
Costau TG	4,355	4,363	-8	-0.18
Galluogi'r Llywodraeth	1,500	954	546	36.40
Ymchwil Ganolog	-	-	-	-
Cyfanswm y Cyfalaf	10,000	9,331	669	6.69

ATODIAD 3: Alldro AME yn ôl BEL

LLINELLAU GWARIANT AME IECHYD A GWASANAETHAU CYMDEITHASOL				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Amhariadau a Darpariaethau'r GIG - AME - Refeniw	211,676	52,591	159,085	75.15
Amhariadau a Darpariaethau'r GIG - AME - Cyfalaf	440	-	440	100.00
Cyfanswm yr AME	212,116	52,591	159,525	75.21

LLINELLAU GWARIANT AME CYLLID A LLYWODRAETH LEOL				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Swm Dosbarthadwy'r Ardrethi Annomestig - AME (A thynnu'r rhyddhad ardrethi annomestig ar gyfer ymateb i COVID-19)	1,030,000	1,057,259	-27,259	-2.65
Darpariaeth Dyledion Drwg - AME	453	453	-	-
Cyfanswm yr AME	1,030,453	1,057,712	-27,259	-2.65

LLINELLAU GWARIANT AME ADDYSG A'R GYMRAEG				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Benthyciadau i Fyfyrrwyr - AME - Refeniw	-608,833	-709,882	101,049	-16.60
Benthyciadau i Fyfyrrwyr - AME - Cyfalaf	1,017,402	1,100,954	-83,552	-8.21
Cyfanswm yr AME	408,569	391,072	17,497	4.28

LLINELLAU GWARIANT AME NEWID HINSAWDD				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Tai Marchnad - AME	67,822	50,639	17,183	25.34
Amhariad Ffyrdd - AME	-	-	-	-
Trafnidiaeth Cymru - AME	2,000	-4,786	6,786	339.30
Darpariaeth Cyfoeth Naturiol Cymru ar gyfer Pensiynau - AME	-90,000	1,534	-91,534	101.70
Cyfanswm yr AME	-20,178	47,387	-67,565	334.84

LLINELLAU GWARIANT AME YR ECONOMI				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Amhariad Seilwaith sy'n Gysylltiedig ag Eiddo - AME	17,525	8,961	8,564	48.87
Cyflogadwyedd gan gynnwys y Warant i Bobl Ifanc - AME	12,000	-18,796	30,796	256.63
Darpariaeth Bensiwn Amgueddfa Cymru - AME	15,000	4,450	10,550	70.33
Darpariaeth Bensiwn Llyfrgell Genedlaethol Cymru - AME	9,000	1,930	7,070	78.56
Darpariaeth Bensiwn Chwaraeon Cymru - AME	5,000	205	4,795	95.90
Cyfanswm yr AME	58,525	-3,250	61,775	105.55

LLINELLAU GWARIANT AME CYFIAWNDER CYMDEITHASOL				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Pensiynau'r Gwasanaeth Tân - AME	25,871	25,804	67	0.26
Cyfanswm yr AME	25,871	25,804	67	0.26

LLINELLAU GWARIANT AME GWASANAETHAU CANOLOG A GWEINYDDU				
Llinell Wariant yn y Gyllideb	Cyllideb £000oedd	Alldro £000oedd	Tanwariant/Gorwariant	
			£000oedd	%
Darpariaethau Pensiynau'r Gwasanaethau Canolog a Gweinyddu - AME	3,000	-3,400	6,400	213.33
Darpariaethau Cyffredinol - AME	200	-	200	100.00
Cyfanswm yr AME	3,200	-3,400	6,600	206.25

Office for
**Budget
Responsibility**

Rhagolwg trethi Cymreig

Rhagfyr 2023

Cynnwys

Pennod 1	Cyflwyniad	1
	Cefndir	1
	Amserlen y rhagolygon.....	3
	Strwythur y ddogfen	3
Pennod 2	Cyfraddau treth incwm Cymru.....	4
	Cyflwyniad	4
	Beth yw 'cyfraddau treth incwm Cymru'?	4
	Methodoleg.....	6
	Rhagolwg diweddaraf	18
	Ansicrwyddau allweddol	22
	Bocs 2.1: Gwerthuso ein rhagolygon ynghylch cyfraddau treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22	24
Pennod 3	Treth trafodiadau tir	26
	Cyflwyniad	26
	Beth yw 'treth trafodiadau tir'?	26
	Methodoleg y rhagolwg.....	26
	Penderfynyddion marchnad eiddo'r rhagolwg.....	27
	Tueddiadau mewn derbyniadau Treth Trafodiadau Tir.....	31
	Rhagolygon diweddaraf ar gyfer y Dreth Trafodiadau Tir	33
	Risgiau ac ansicrwyddau.....	35
Pennod 4	Treth gwarediadau tirlenwi.....	37
	Cyflwyniad	37
	Beth yw'r 'dreth gwarediadau tirlenwi'?.....	37
	Methodoleg y rhagolwg.....	37
	Rhagolwg treth gwarediadau tirlenwi	41
	Risgiau ac eitemau ansicr	43
Atodiad A	Rhagolygon sydd eu hangen ar gyfer yr addasiadau grant bloc	46
	Mynegai siartiau a thablau	50

Mae data siartiau a thablau ar gael ar ein gwefan.

1 Cyflwyniad

Cefndir

- 1.1 Sefydlwyd y Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllidebol (OBR) yn 2010 i roi dadansoddiad annibynnol ac awdurdodol o gyllid cyhoeddus y DU. Ochr yn ochr â Chyllidebau Llywodraeth y DU a datganiadau cyllidol eraill, rydym yn cynhyrchu rhagolygon ar gyfer yr economi a chyllid cyhoeddus. Rydym yn cynhyrchu'r rhain yn ein *Economic and fiscal outlook (EFO)*.
- 1.2 Ym mis Rhagfyr 2016, cytunodd Llywodraethau Cymru a'r DU ar fframwaith cyllido Cymru. Roedd hyn yn creu mecanwaith i addasu'r cyllid grant bloc y mae Llywodraeth Cymru'n ei gael gan Lywodraeth y DU i adlewyrchu datganoli pwerau trethu.¹ Roedd y fframwaith cyllidol hefyd yn creu gofyniad i ddarparu rhagolygon annibynnol. Dewisodd Llywodraeth Cymru ddefnyddio rhagolygon yr OBR i gyflawni'r gofyniad hwn.²
- 1.3 Mae ein gwaith â Llywodraeth Cymru'n cael ei lywio gan Femorandwm Cyd-ddealltwriaeth, Cylch Gorchwyl a Fframwaith Ariannol. Yn ystod ail hanner 2020, buom yn cyd-adolygu'r trefniadau hyn i sicrhau eu bod yn adlewyrchu unrhyw wersi a ddysgwyd yn ystod y flwyddyn gyntaf o gynhyrchu rhagolygon.³ Cafodd ein *Rhagolwg trethi Cymreig (WTO)* cyntaf ei gyhoeddi ochr yn ochr â Chyllideb Ddrafft 2020-21 Llywodraeth Cymru ym mis Rhagfyr 2019.
- 1.4 Yn y WTO hwn, a gyhoeddwyd ochr yn ochr â Chyllideb Ddrafft 2024-25 Llywodraeth Cymru, rydym yn disgrifio ein rhagolygon diweddaraf ar gyfer tair ffynhonnell refeniw:
  - cyfraddau treth incwm Cymru;
  - treth trafodiadau tir (LTT); a
  - threth gwarediadau tirlenwi (LDT).

Rydym yn egluro hefyd sut mae pob un wedi newid ers y rhagolwg blaenorol.

- 1.5 Fel y nodir ym Mhennod 1 o'n WTO 2019, rydym yn canolbwyntio'n gyfan gwbl ar y trethi datganoledig hyn o gofio eu rôl yn fframwaith cyllidol Llywodraeth Cymru. Mae rhai o'r meysydd sydd felly y tu hwnt i gwmpas ein rôl yn cynnwys: rhagolwg macroeconomydd

---

¹ Ceir gwybodaeth fwy manwl ar y ddeddfwriaeth berthnasol a llywodraeth ar ein gwefan.

² Datganiad ysgrifenedig gan yr Ysgrifennydd Cabinet ar gyfer Cyllid, *Provision of Welsh tax forecasts by the Office for Budget Responsibility*.

³ Mae'r cyd-adolygiad ar gael ar ein gwefan ynghyd â WTO Rhagfyr 2020.

llawn ar gyfer Cymru; rhagolwg o wariant Llywodraeth Cymru; ac asesu effeithiau penderfyniadau polisi a gynigir, yn hytrach na rhai a gadarnhawyd.

1.6 Mae'r rhagolygon hyn yn cyd-fynd â'r rhagolwg canolog ar gyfer economi a chyllid cyhoeddus y DU a gyflwynwyd yn ein *EFO Tachwedd 2023*. Prif bwyntiau'r rhagolwg hwn yw:

- **Gwelwyd fod yr economi'n gallu gwrthsefyll siociau'r pandemig a'r argyfwng ynni'n well na'r disgwyl**, gyda diwygiadau i dwf y gorffennol a chryfder diweddar annisgwyl yn golygu bod lefel y GDP real ganol-2023 bron 2 y cant yn uwch na'r lefel cyn y pandemig, a thua 3 y cant yn uwch na'n rhagolwg y mis Mawrth blaenorol.
- **Fodd bynnag, rydym yn disgwyl i'r economi dyfu'n arafach dros gyfnod y rhagolwg na'r hyn a ddisgwyliwyd yn flaenorol**, gan olygu y bydd lefel y GDP real hanner pwynt canran yn unig yn uwch yn y tymor canolig nac yn ein rhagolwg mis Mawrth.
- **Disgwylir y bydd chwyddiant yn fwy parhaus ac yn cael ei yrru'n ddomestig na'r hyn roeddem wedi'i ragweld yn flaenorol**, gan ostwng yn is na 5 y cant erbyn diwedd eleni ond heb ddechreio i'w darged o 2 y cant tan hanner cyntaf 2025, a disgwylir yn awr y bydd cyfraddau llog yn parhau'n uwch yn hwy na'r disgwyl.
- **Mae chwyddiant yn rhoi hwb i referiw treth enwol gan ragweld y baich treth yn codi i'r lefel uchaf ers y rhyfel yn y tymor canolig**. Mae chwyddiant wedi codi gwariant ar les a, thrwy gyfraddau llog uwch, y gost o wasanaethu dyledion y Llywodraeth. Ond gan fod y Llywodraeth wedi dewis gadael gwariant adrannol heb ei newid i bob pwrpas, ar sail cyn-fesurau rhagwelwyd y byddai benthyca'n sylweddol is nag yn ein rhagolwg mis Mawrth.
- **Ochr yn ochr â'r rhagolwg hwn, cyhoeddodd Llywodraeth y DU becyn o bolisïau, gyda thoriadau i Gyfraniadau Yswiriant Gwladol a rhyddhad treth parhaol ar fuddsoddiad busnesau y mwyaf arwyddocaol ohonynt**, a oedd yn golygu llacio cyllidol sylweddol ac a oedd felly'n gadael cyfanswm benthyca yn ddigyfnawid fwy neu lai o'n rhagolwg mis Mawrth. Rhagwelir y bydd benthyca net y sector cyhoeddus yn gostwng o 4.5 y cant o GDP eleni i 1.1 y cant o GDP yn 2028-29, a rhagwelir y bydd dyled net y sector cyhoeddus yn codi i 98.6 y cant o GDP yn 2024-25, ac wedyn yn gostwng i 94.1 y cant o GDP yn 2028-29.

1.7 Mae'r fethodoleg a'r rhagolygon yn y WTO hwn yn cyfleu barn gyfunol tri aelod annibynnol o Bwyllgor Cyfrifoldeb Cyllidebol (BRC) yr OBR. Rydym yn derbyn cyfrifoldeb llawn am y dyfarniadau sy'n sail iddynt.

1.8 Rydym yn cynhyrchu rhagolwg canolog ac rydym yn defnyddio hwnnw i sicrhau bod y risgiau wedi'u cydbwysu'n gyfartal, ac rydym yn pwysleisio'r ansicrwydd sylweddol sydd ynghlwm wrth bob agwedd ar y rhagolwg. Yn ein *EFO* rydym yn dangos y risgiau hynny drwy ddefnyddio siartiau gwyntyll, dadansoddiad sensitifrydd a senarios amgen. Yn *EFO Tachwedd 2023*, rydym yn cyflwyno senarios amgen ar gyfer chwyddiant a thwf

cynhyrchiant, ac yn dangos goblygiadau arwyddocaol y rhain i lwybr dyled y sector cyhoeddus.

- 1.9 Mae'r holl siartiau a gyflwynir yn y ddogfen hon, ynghyd â deunydd rhagolygon atodol ar gael ar ffurf taenlenni ar ein gwefan.

Amserlen y rhagolwg

- 1.10 I gynhyrchu'r rhagolygon a gyflwynir yn y ddogfen hon:

- Mae dadansoddwyr o Lywodraeth Cymru a CThEF wedi cynhyrchu rhagolygon trethi Cymreig drafft, gan ddefnyddio penderfynyddion a gyhoeddwyd yn ein *EFO Tachwedd 2023*.
- Craffwyd ar y rhain gan y BRC mewn dau gyfarfod ar 17 a 18 Hydref.
- Yna cafodd rhagolygon LTT a LDT wedi'u diweddarau eu paratoi gan ddadansoddwyr Llywodraeth Cymru, sy'n adlewyrchu'r derbyniadau a'r data prisiau tai diweddaraf, ar 27 Tachwedd. Craffwyd ar y rhain gan y BRC ar 28 Tachwedd.
- Ar 29 Tachwedd, cwblhawyd ein rhagolwg trethi Cymreig, gan ymgorffori effeithiau cyhoeddiadau polisi Llywodraethau Cymru a'r DU hyd at a chan gynnwys Datganiad yr Hydref, yn ogystal â data alldro derbyniadau wedi'u diweddarau a gyhoeddwyd ers hynny.

Strwythur y ddogfen

- 1.11 Mae gweddill y ddogfen wedi'i strwythuro fel a ganlyn:

- **Pennod 2:** treth incwm ar incwm nad yw'n arbedion nac yn ddifidendau o'r cyfraddau Cymreig.
- **Pennod 3:** y dreth trafodiadau tir.
- **Pennod 4:** y dreth gwarediadau tirlenwi.
- **Atodiad A:** crynodeb o'r rhagolygon sydd eu hangen ar gyfer addasiadau i'r grant bloc.

2 Cyfraddau treth incwm Cymru

Cyflwyniad

2.1 Mae'r bennod hon:

- yn disgrifio **cyfraddau treth incwm Cymru** a sut y'u codir ar incwm nad yw'n gynilion, incwm nad yw'n incwm difidend yn ôl band treth;
- yn nodi ein **methodoleg** ar gyfer rhagweld rhwymedigaethau treth incwm y DU a chyfran Cymru o'r cyfanswm hwn, cyn rhannu'r gyfran hon yn ôl band treth;
- yn cyflwyno ein **rhagolygon diweddaraf** ar gyfer cyfraddau Cymru ac ar gyfer rhwymedigaethau treth incwm y DU; ac
- yn amlinellu rhai o'r **risgiau a'r ansicrwydd** sy'n gysylltiedig â'n rhagolwg o gyfraddau Cymru.

Beth yw 'cyfraddau treth incwm Cymru'?

2.2 Daeth cyfraddau treth incwm Cymru i rym ym mis Ebrill 2019. Cânt eu gweinyddu a'u casglu gan Gyllid a Thollau EF. Mae pedair agwedd bwysig ar ddylunio a gweithredu'r cyfraddau hyn yng Nghymru sy'n eu gwahaniaethu oddi wrth ein rhagolygon treth incwm ledled y DU:

- Yn gyntaf, maent yn berthnasol i drethdalwyr Cymru yn unig, a ddiffinnir fel **unigolion y mae eu prif fan preswyllo yng Nghymru** am y rhan fwyaf o'r flwyddyn dreth. Mae unigolion sy'n cael eu hystyried yn breswylwyr yng Nghymru yn cael fflag 'C' ar eu dynodydd treth CThEF.
- Yn ail, dim ond y **10c cyntaf yn y bunt ar gyfer pob band treth** yw cyfraddau Cymru. Bob blwyddyn, mae'n ofynnol i Lywodraeth Cymru bennu'r cyfraddau treth ar gyfer pob un o'r cyfraddau treth sylfaenol, uwch ac ychwanegol, sy'n disodli gostyngiad o 10c yn yr elfen a gedwir gan Lywodraeth y DU ym mhob band treth. Er 2019-20, mae'r cyfraddau hyn i gyd wedi cael eu gosod ar 10c, sy'n golygu bod cyfraddau treth incwm cyffredinol a delir gan drethdalwyr Cymru yn parhau i fod yn gyson â'r cyfraddau yn Lloegr a Gogledd Iwerddon. Mae'r dreth incwm sy'n weddill a godir ar drethdalwyr Cymru – h.y. 10c yn y bunt gan dalwyr trethi sylfaenol, 30c gan dalwyr trethi uwch a 35c gan dalwyr trethi ychwanegol – wedi'i neilltuo i Lywodraeth y DU.

- Yn drydydd, codir cyfraddau Cymru ar **incwm nad yw'n gynilion, incwm nad yw'n ddifidendau (NSND)**. Mae incwm NSND yn cyfrif am ychydig dros 90 y cant o rwymedigaethau treth incwm y DU, ac oddeutu 95 y cant o'r rhwymedigaethau yng Nghymru.
- Yn olaf, caiff cyfraddau Cymru eu hasesu ar **sail rhwymedigaethau** yn hytrach nag ar sail Cyfrifon Cenedlaethol. Mae hyn yn golygu y bydd ein rhagolwg o'r dreth incwm hunanasesu (SA) a ddefnyddir ar gyfer cyfraddau Cymru yn wahanol i'r sail arian parod a ddefnyddir yn y Cyfrifon Cenedlaethol a'n rhagolwg treth incwm SA ar draws y DU, oherwydd yr oedi rhwng ysgwyddo'r rhwymedigaethau a thalu'r dreth gysylltiedig.

2.3 Mae Siart 2.1 yn dangos sut y byddai rhwymedigaeth treth incwm 2024-25 tri o drethdalwyr sbesimen Cymru yn cael ei rhannu rhwng Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru:¹

- Ar gyfer **trethdalwr cyfradd sylfaenol sy'n ennill £30,000** o un ffynhonnell incwm cyflogaeth, byddai ei atebolrwydd o £3,486 yn cael ei rannu'n gyfartal rhwng y ddwy weinyddiaeth. Y gyfradd dreth incwm effeithiol a delir gan yr unigolyn hwn yw 11.6 y cant (islaw'r gyfradd sylfaenol o 20 y cant o ganlyniad i'r lwfans personol di-dreth o £12,570).
- Ar gyfer **trethdalwr cyfradd uwch sy'n ennill £60,000**, gyda £55,000 yn dod o gyflogaeth a £5,000 o ddifidendau o gyfranddaliadau cwmnïau, byddai 39 y cant o'u hatebolrwydd £10,951 yn ymwneud â chyfraddau Cymru a byddai 61 y cant yn cael ei neilltuo i Lywodraeth y DU, gan gynnwys yr holl £1,519 sy'n ddyledus ar eu hincwm difidend. 18.3 y cant yw'r gyfradd dreth incwm effeithiol.² Ond nid yw swm y dreth sy'n ddyledus i Lywodraeth Cymru wedi newid o'i gymharu â'r llynedd, gan nad oes newid i'r gyfradd dreth ar incwm cyflogaeth. Fodd bynnag, gan fod y gyfradd dreth effeithiol ar incwm difidend wedi cynyddu o'i chymharu â'r llynedd, mae'n lleihau cyfran Cymru o 39.4 i 38.7 y cant.
- Byddai gan **drethdalwyr cyfradd ychwanegol sy'n ennill £250,000**, gyda £200,000 o incwm cyflogaeth a £50,000 mewn difidendau, gyfanswm atebolrwydd treth o £93,235. O hyn, dim ond 21 y cant fyddai'n ymwneud â chyfraddau Cymru, a byddai 79 y cant yn mynd i Lywodraeth y DU. Ar y lefel incwm hon ni fyddai trethdalwr yn derbyn unrhyw lwfans personol. Mae'r gyfran uwch ar gyfer Llywodraeth y DU yn adlewyrchu dau ffactor: yn gyntaf, byddai'r holl enillion dros £37,700 yn cael eu trethu ar y cyfraddau uwch neu ychwanegol lle mae cyfran Llywodraeth y DU yn llawer mwy; ac yn ail, mae

¹ Yn ogystal â'r paramedrau treth incwm a nodir yn Nhabl 2.3, mae hyn hefyd yn adlewyrchu'r tapr lwfans personol sy'n tynnu £1 o lwfans personol am bob £2 o enillion dros £100,000; y lwfans difidend o £500 yn 2024-25; a chyfraddau treth ar enillion difidend o 8.75 y cant ar gyfer trethdalwyr ar y gyfradd sylfaenol, 33.75 y cant ar gyfer trethdalwyr ar y gyfradd uwch a 39.35 y cant ar gyfer trethdalwyr ar y gyfradd ychwanegol. Mae'r enghreifftiau sbesimen hyn yn rhai dangosol ac nid ydynt yn cynnwys pob agwedd ar y drefn treth incwm, er enghraifft unrhyw ddefnydd o ryddhad i ostwng atebolrwydd treth unigolyn. Yn yr un modd, nid yw'r symiau hyn yn cynnwys agweddau eraill ar y drefn treth personol, yn bennaf Cyfraniadau Yswiriant Gwladol (NIC, sydd wedi'u cadw'n ôl i Lywodraeth y DU), felly nid ydynt yn cynrychioli rhwymedigaeth treth gyfan.

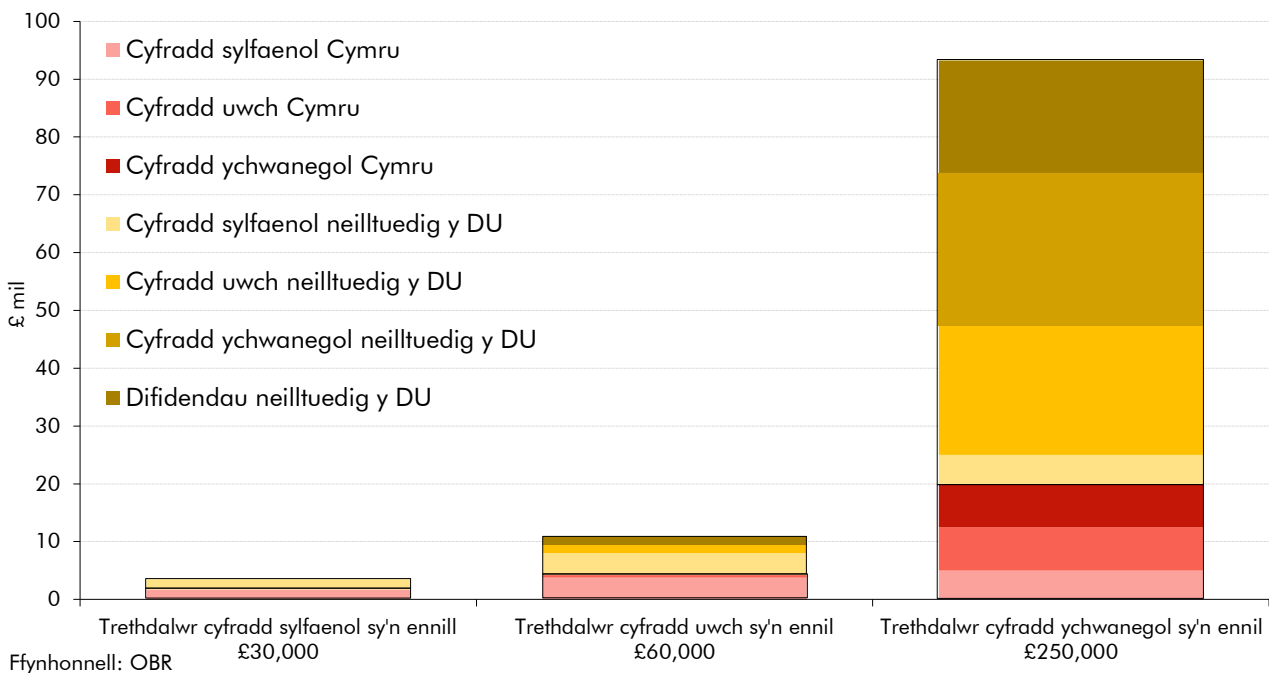
² Mae'r cyfrifiadau ar gyfer yr enghreifftiau o'r gyfradd uwch a'r gyfradd ychwanegol yn cynnwys effaith penderfyniad Datganiad Hydref 2022 Llywodraeth y DU i leihau'r lwfans difidend i £500 o fis Ebrill 2024 ymlaen (ar ôl gostyngiad cychwynnol o £1,000 ym mis Ebrill 2023 o'r lwfans blaenorol o £2,000). Mae gostwng y lwfans difidend yn cynyddu swm yr incwm difidend sy'n cael ei drethu gan Lywodraeth y DU, ac felly mae'n gostwng ychydig ar gyfran Cymru.

Cyfraddau treth incwm Cymru

gan y trethdalwr atebolrwydd o £19,478 o'u hincwm difidend, sydd i gyd yn cael ei gadw gan Llywodraeth y DU. Y gyfradd dreth incwm effeithiol yw 37.3 y cant.

2.4 Mae'r enghreifftiau hyn yn dangos pwysigrwydd cymharol enillwyr uwch ar gyfer derbyniadau treth, ond bod hyn yn llai o lawer ar gyfer cyfraddau Cymru. Mae'r trethdalwr ar y gyfradd uwch yn ennill dwywaith gymaint â'r trethdalwr ar y gyfradd sylfaenol ac mae ganddo atebolrwydd treth cyffredinol sydd dair gwaith yn fwy, ond mae ei atebolrwydd o ran cyfraddau Cymru oddeutu 2½ gwaith yn fwy. Mae'r trethdalwr ar y gyfradd ychwanegol yn ennill pedair gwaith yn fwy na'r trethdalwr ar y gyfradd uwch ac mae ganddo rwymedigaeth treth sydd tua 8 ½ gwaith yn fwy, ond mae ei rwymedigaeth yng nghyfraddau Cymru ychydig yn llai na phum gwaith yn fwy. Felly, mae refeniw trethi Llywodraeth y DU yn fwy sensitif i newidiadau yn incwm y rheini sy'n ennill cyflogau uchel na refeniw Llywodraeth Cymru.

Siart 2.1: Gwahaniaethau dangosol rhwng rhwymedigaethau treth incwm Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU

Methodoleg

2.5 Mae ein rhagolygon treth incwm yng Nghymru yn cael eu cynhyrchu ar sail 'o'r brig i lawr'.³ Y prif gamau yw:

- Yn gyntaf, rydym yn sefydlu rhagolygon rhwymedigaethau treth incwm NSND y DU gyfan.

³ I gael rhagor o fanylion am fethodoleg y rhagolwg, edrychwch ar Bennod 2 ein Rhagolwg Trethi Cymreig ym mis Rhagfyr 2019 ac ar y dudalen 'Rhagolwg trethi Cymreig' ar ein gwefan.

- Nesaf, rydym yn **cyfrifo cyfran y rhwymedigaethau treth incwm NSND sy'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru**, gan ystyried y sylfaen dreth berthnasol yng Nghymru a sut mae hyn yn mapio i'r drefn drethi a gyhoeddwyd. Mae llawer o'n dadansoddiad yn edrych yn gyntaf ar gyfanswm cyfran y dreth incwm o Gymru – gan gynnwys symiau a delir gan drethdalwyr Cymru ond a gedwir i Lywodraeth y DU – cyn amcangyfrif y gyfran sy'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru.⁴
- Yna, rydym yn **graddnodi'r gyfran alldro ar gyfer cyfraddau Cymru yn 2021-22 i'r data alldro** ar gyfer rhwymedigaethau treth incwm Cymru, a gyhoeddwyd gan CThEF ym mis Gorffennaf. Ym Mlwh 2.1 rydym yn gwerthuso ein rhagolygon ar gyfer 2021-22.
- Yn olaf, rydym yn **ychwanegu ein hamcangyfrifon o effaith polisïau newydd** a gyhoeddwyd ers ein rhagolwg blaenorol o rwymedigaethau cyfraddau Cymru.

2.6 Roedd cytundeb fframwaith cyllidol Rhagfyr 2016 rhwng Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU yn nodi sut y byddai cyfraddau Cymru yn gweithredu.⁵ Wrth wneud hynny, roedd yn gosod gofyniad arnom i ragweld rhwymedigaethau treth incwm yng Nghymru, ac yn Lloegr a Gogledd Iwerddon gyda'i gilydd, wedi'u rhannu yn ôl band treth.⁶

Rhagolwg y DU gyfan o dreth incwm NSND cyn-fesurau

- 2.7** Rydym yn defnyddio alldro diweddaraf CThEF ar gyfer rhwymedigaethau treth incwm NSND ledled y DU ar gyfer y flwyddyn dreth ddiweddaraf (2021-22 ar hyn o bryd) fel man cychwyn ar gyfer ein rhagolwg cyn-fesurau. Er mwyn rhagamcanu rhwymedigaethau rhwng y flwyddyn alldro honno a'r flwyddyn ar y gweill, rydym yn cynhyrchu amcangyfrif yn ystod y flwyddyn yn seiliedig ar ddata derbyniadau treth misol diweddaraf CThEF – sy'n cwmpasu 2022-23 i gyd a phum mis cyntaf 2023-24.
- 2.8** Rydym yn rhagweld twf yn sylfaen treth incwm y DU yn unol â'n rhagolwg economaidd ehangach. Y penderfynyddion allweddol yw cyflogaeth a thwf enillion enwol cyfartalog, sy'n pennu faint o incwm llafur y gellir ei drethu. Yn ein rhagolwg presennol, mae twf enillion disgwylidig cryf, ynghyd â throthwyon treth personol sydd wedi cael eu rhewi ar lefel y DU tan 2027-28, yn sbarduno twf cryf mewn derbyniadau treth incwm drwy 'lusgiad cyllidol'.⁷
- 2.9** Rydym yn rhagweld treth incwm ar lefel y DU yn ôl y gwahanol ddulliau y mae Cyllid a Thollau EF yn eu defnyddio i gasglu'r dreth. Mae treth incwm TWE yn cyfrif am dros 80 y cant o refeniw, gyda bron y cyfan o'r gweddill yn cael eu casglu drwy'r system SA. Mae incwm TWE yn cynrychioli enillion cyflogeion yn bennaf ynghyd â rhywfaint o incwm

⁴ I gael dadansoddiad manwl o gyfansoddiad y cyfranddaliadau hyn, a'u hesblygiad dros amser, gweler Murphy Corkhill, J., M. Hanson a S. Johal, *OBR Working Paper No.21: Developments in devolved income tax, October 2023*.

⁵ *Llywodraeth EM a Llywodraeth Cymru, Y cytundeb rhwng Llywodraeth Cymru a'r Deyrnas Unedig ar fframwaith cyllidol Llywodraeth Cymru, Rhagfyr 2016*.

⁶ I gael rhagor o wybodaeth am ein dull gweithredu, gweler Mathews, P. *Working paper No.14: Devolved income tax: forecasting by tax bands*, Medi 2018.

⁷ Mae llusgiad cyllidol yn golygu pan fydd derbyniadau treth yn cynyddu wrth i enillion cynyddol wthio mwy o weithwyr i mewn i'r system dreth neu i fandiau treth cyfradd uwch. Fel y dangoswn yn ein *EFO Tachwedd 2023*, mae rhewi'r trothwy presennol yn golygu y bydd tua 4 miliwn o unigolion (ar lefel y DU) yn cael eu dwyn i mewn i dreth incwm, gyda dros 3 miliwn o drethdalwyr cyfradd uwch ac ychwanegol newydd.

Cyfraddau treth incwm Cymru

pensiynau, tra bo incwm SA yn cynnwys elw o hunangyflogaeth ac incwm o ddifidendau, tir ac eiddo, a chynilion.

Cyfran y rhwymedigaethau treth incwm ledled y DU sy'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru

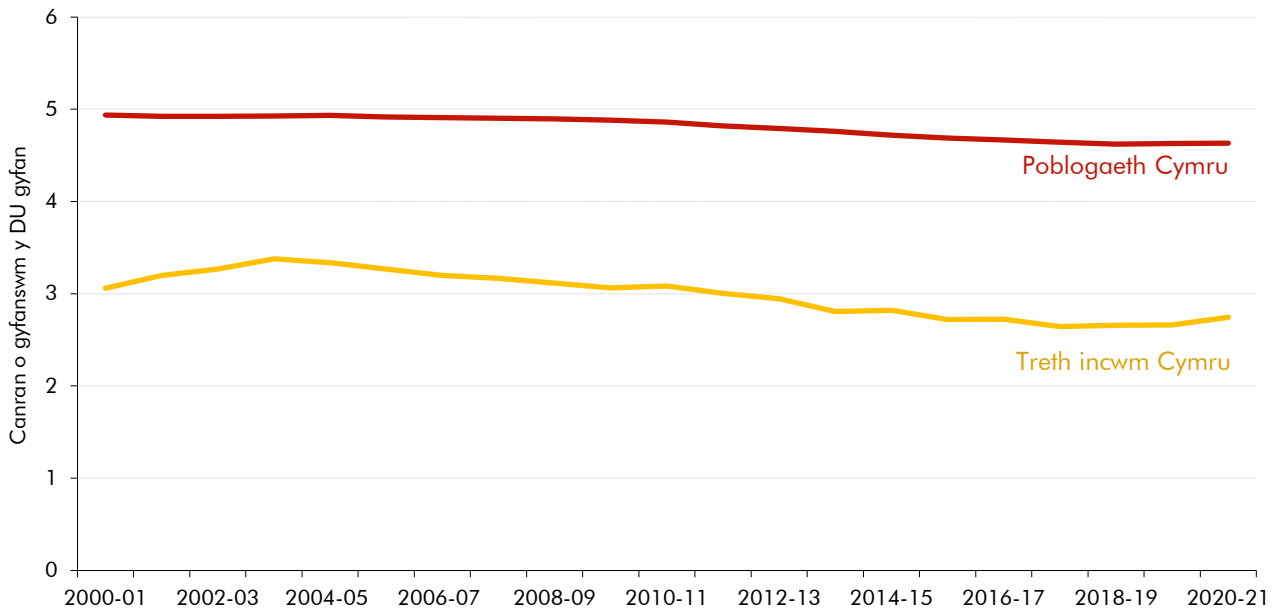
- 2.10 Yn yr is-adran hon rydym yn egluro sut rydym yn cyfrifo cyfran y rhwymedigaethau NSND sy'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru. Mae wedi'i rannu'n chwe cham:
- rydym yn dechrau drwy ddefnyddio arolwg CThEF o incwm personol (SPI) i **sefydlu cyfran gyffredinol Cymru o rwymedigaethau treth incwm ledled y DU;**
  - rydym wedyn yn **egluo'r gwahaniaethau mewn treth incwm y pen yng Nghymru o'i gymharu â'r DU**, gan edrych ar draws ffyrddau incwm, nifer y trethdalwyr a'r gyfradd dreth effeithiol;
  - y cam nesaf yw **asesu cyfran y boblogaeth sy'n talu treth incwm** drwy edrych ar gyfraddau cyflogaeth yng Nghymru a'r DU; a
  - mae'r tri cham olaf ar gyfer **pennu'r incwm cyfartalog fesul trethdalwr**, cyfrifo **symiau cyfartalog y dreth a delir ar yr incwm hwnnw** cyn **amcangyfrif y gyfran o rwymedigaethau'r DU a fydd yn ddarostyngedig i gyfraddau Cymru.**

Cyfran gyflawn Cymru o rwymedigaethau treth incwm ledled y DU

- 2.11 I gyfrifo cyfran ein rhagolwg ar gyfer rhwymedigaethau treth incwm NSND y DU a fydd yn ddarostyngedig i gyfraddau Cymru, rydym yn dechrau gyda chyfran gyflawn Cymru o'r dreth incwm fel a gofnodir gan yr SPI. Mae'r SPI yn arolwg blynyddol sy'n seiliedig ar sampl o tua 850,000 o unigolion sydd mewn cysylltiad â CThEF. Mae'n cael ei gyhoeddi gydag oedi hir – a'r SPI 2020-21 yw'r flwyddyn ddiweddaraf sydd ar gael ar hyn o bryd.
- 2.12 Fodd bynnag, mae ein gwaith modelu yn parhau i ddefnyddio data SPI 2019-20 fel y flwyddyn sylfaen (y pwynt lle rydym yn rhagweld blynyddoedd i ddod) oherwydd yr anhawster wrth ddadansoddi effeithiau Covid ar ddata 2020-21. Mae'r rhain yn cynnwys y newidiadau sylweddol i gyflogaeth a hunangyflogaeth yn ystod y cyfnod hwn, yn ogystal â'r heriau sy'n gysylltiedig â gwahanu incwm 'rheolaidd' ac incwm sy'n deillio o fesurau cymorth Covid y Llywodraeth, fel y cynllun ffyrlo. Mae ein rhagolygon treth incwm wedi'u graddnodi i'n rhagolwg o'r economi ac unrhyw newidiadau strwythurol yn y farchnad lafur y mae hyn yn eu hawgrymu, sy'n golygu bod unrhyw newidiadau diweddar eisoes wedi'u cynnwys yn ein rhagolwg. Mae hyn i bob pwrpas yn golygu nad yw defnyddio 2019-20 yn hytrach na 2020-21 fel y flwyddyn sylfaen yn effeithio'n sylweddol ar y rhagolwg, gan fod y newidiadau sylfaenol rhwng y ddwy flynedd yn cael eu cwmpasu drwy benderfynyddion economaidd y rhagolwg treth incwm.
- 2.13 Mae Siart 2.2 yn cymharu cyfran Cymru o rwymedigaethau treth incwm y DU â chyfran Cymru o boblogaeth y DU. Mae'r ddau wedi bod yn dirywio ond mae cyfran Cymru o'r

dreth incwm yn gostwng yn gyflymach. Mae cyfran Cymru o'r dreth incwm yn isel o'i gymharu â chyfran poblogaeth Cymru 2.7 o'i gymharu â 4.6 y cant yn 2020-21), ac mae gostyngiad cyflymach wedi bod yng nghyfran Cymru o'r dreth incwm (10.3 y cant) o'i gymharu â chyfran poblogaeth Cymru (6.1 y cant) ers 2000-01).

Siart 2.2: Cyfran Cymru o rwymedigaethau treth incwm y DU a'r boblogaeth

Noder: Data treth ddim ar gael ar gyfer 2008-09 felly'r gyfran gyfrannol wedi'i seilio ar ryngosod o'r blynyddoedd cyfagos.
Ffynhonnell: CTheF, SYG

Y gwahaniaethau mewn treth incwm y pen yng Nghymru o'i gymharu â'r DU

2.14 Gallwn ymgorffori gwahaniaethau yn y twf disgwylidig yn y boblogaeth yn ein rhagolygon gan ddefnyddio amcanestyniadau cyhoeddedig y Swyddfa Ystadegau Gwladol, ond mae deall pam mae treth y pen yng Nghymru yn is nag yn y DU, ac wedi bod yn gostwng mewn termau cymharol, yn fwy cymhleth.

2.15 Mae Siart 2.3 yn cyflwyno dwy ffordd wahanol o edrych ar y gwahaniaeth mewn rhwymedigaethau treth incwm y pen yng Nghymru o'i gymharu â'r DU drwyddi draw, ar sail dadansoddiad o ddata SPI. Mae'r dda banel yn dangos bod rhwymedigaethau y pen yng Nghymru yn 2020-21 £1,221 (42 y cant) yn is nag yn y DU drwyddi draw (£1,693 o'i gymharu â £2,915). Mae'r dda gyflwyniad yn luniadau methodolegol sy'n ddefnyddiol i helpu ein dealltwriaeth o'r gwahaniaethau mewn rhwymedigaethau y pen, ac yn helpu i hwyluso unrhyw benderfyniadau rhagamcanu y gallem ddymuno eu gwneud ynghylch sut y bydd cyfran Cymru o'r dreth incwm yn esblygu. Yn benodol:

- Mae'r panel chwith yn rhannu'r gwahaniaeth yn dri ffactor sylfaenol: cyfran y boblogaeth sy'n drethdalwyr; incwm cyfartalog y trethdalwyr hynny (wedi'i rannu'n dair gwahanol ffynhonnell); a swm y dreth a delir fesul punt o incwm h.y. y gyfradd dreth effeithiol neu ETR. Mae'n dangos mai'r prif ffactorau yw incwm cyfartalog is (sy'n cyfrif am 53 y cant o'r gwahaniaeth cyffredinol o £1,221, er bod incwm cyfartalog

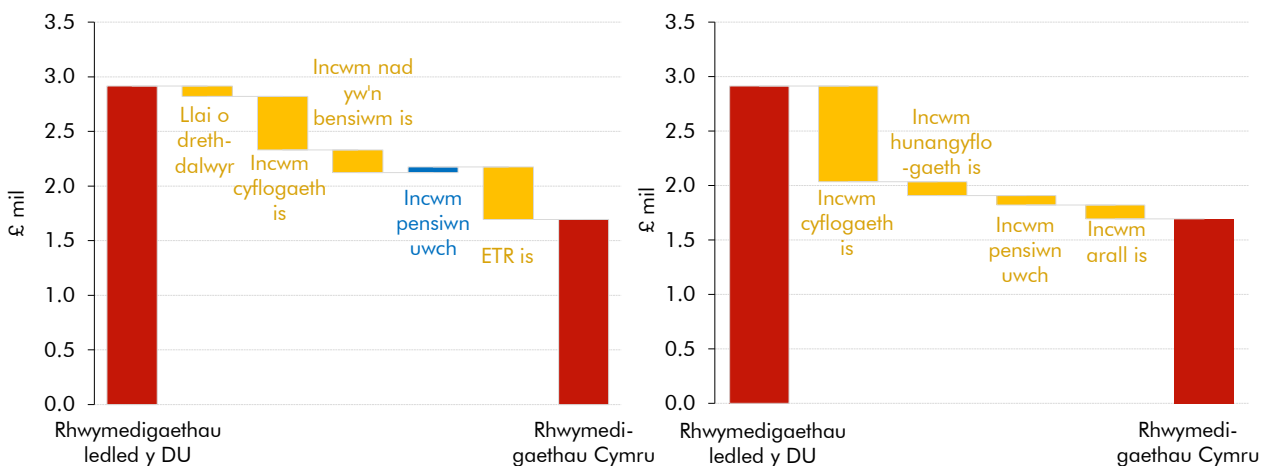
Cyfraddau treth incwm Cymru

pensiynau ychydig yn uwch) ac ETR is (40 y cant), gyda dim ond effaith ymylol yn sgil llai o drethdalwyr.

- Yn lle hynny, mae'r panel ar y dde yn dadelfennu i'r pedair ffrwd incwm yn nata'r SPI: incwm cyflogaeth, incwm hunangyflogaeth, incwm pensiwn ac incwm 'arall' (eiddo a dididendau yn bennaf).⁸ Mae'r dull hwn yn ymgorffori'n ymhyg nifer y trethdalwyr a'r ETR i'r gwahanol ffrydiau incwm. Mae'n dangos bod treth is o incwm cyflogaeth yn cyfrif am 72 y cant o'r gwahaniaeth cyffredinol, gyda chyfraniadau is o bob un o'r tair ffrwd incwm arall (mae effaith incwm pensiwn yn cael ei gwrthdroi).

2.16 Y panel ar y chwith yw'r ffordd rydym wedi cyflwyno'r gwahaniaethau yn y WTOs blaenorol, ac mae'r panel ar y dde yn gyson â'n papur gwaith diweddar a oedd yn edrych ar y ffactorau y tu ôl i'r dirywiad yng nghyfran Cymru ers 2007-08 a'i oblygiadau i'n rhagolwg.⁹ Roedd y papur, sy'n cefnogi ein methodoleg yn gyffredinol, yn dangos bod y bwlch cynyddol yn cael ei egluro'n bennaf gan y gwahaniaeth mewn incwm cyflogaeth, sef y ffynhonnell dreth incwm fwyaf, y ffactor mwyaf arwyddocaol yn y ddwy fethodoleg, a hefyd yr un sydd â'r ffynhonnell gyfoethocaf o ddata sydd ar gael, y gallwn ei defnyddio i fireinio ein methodoleg rhagolygu. Er enghraifft, rydym yn defnyddio gwybodaeth amser real TWE (RTI) yn ystod y flwyddyn ar enillion gweithwyr i bontio'r bwlch o'r cyfrannau gwreiddiol sy'n seiliedig ar SPI o'r flwyddyn ddiweddaraf o alldro hyd at ddechrau'r cyfnod rhagolwg. Mae hyn yn ein galluogi i gynnwys yn rhannol rywfaent o'r ddeinameg ddiweddar a welwyd mewn enillion.

Siart 2.3: Rhwymedigaethau treth incwm Cymru a'r DU y pen yn 2020-21

Ffynhonnell: CTheF, cyfrifiadau'r OBR

Cyfran y boblogaeth sy'n talu treth incwm

2.17 Mae'r tebygolrwydd y bydd unigolyn yn talu treth incwm yn is yng Nghymru nag yn y DU drwyddi draw. Yn ôl SPI 2020-21, roedd 45 y cant o boblogaeth Cymru yn talu treth incwm,

⁸ Nid oeddem yn gallu dileu elfennau cynilion a dididendau 'incwm arall' ond nid yw hyn yn effeithio'n sylweddol ar ein dadansoddiad.
⁹ Murphy Corkhill, J., M. Hanson and S. Johal, OBR Working Paper No.21: *Developments in devolved income tax, Hydref 2023*. Byddwn yn defnyddio canfyddiadau'r papur i fireinio ein rhagolwg ymhellach ac ymchwilio i rai meysydd, fel incwm cyflogaeth, yn llawnach, o ystyried y rôl anghymesur y mae'n ei chwarae o ran creu a chynnal bylchau mewn treth incwm y pen.

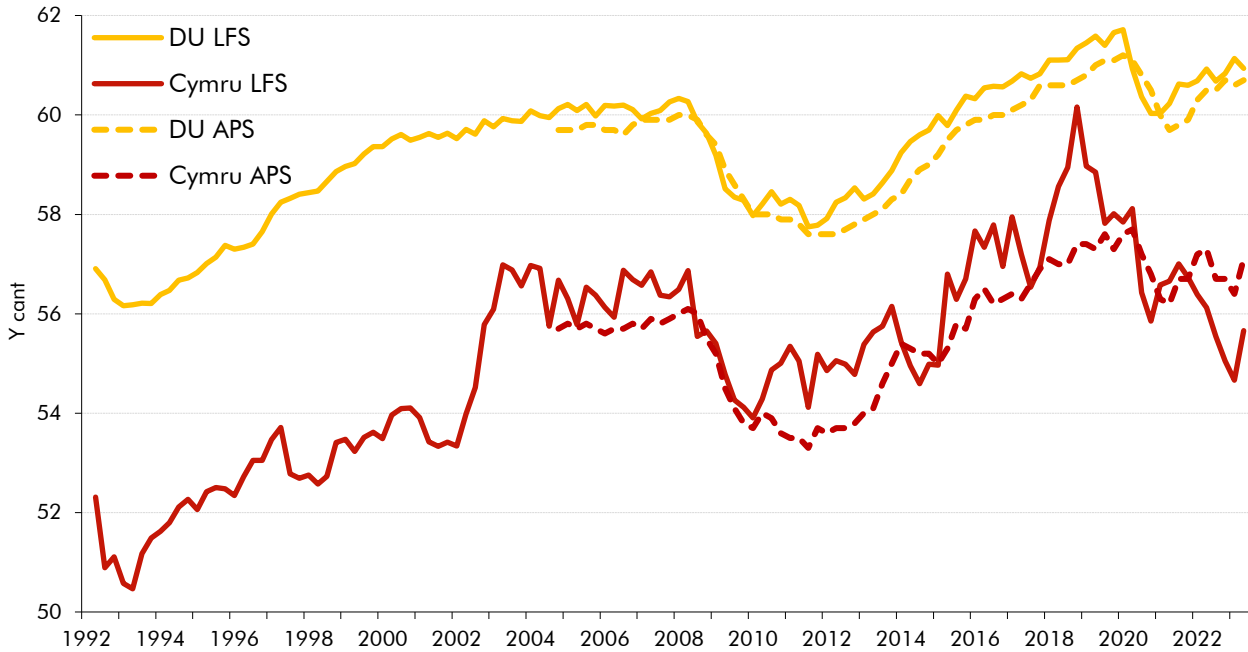

o'i gymharu â 47 y cant o boblogaeth y DU, sef tua 8 y cant o'r bwlch rhwng rhwymedigaethau treth incwm y pen Cymru a'r DU.

- 2.18** Un o'r prif ffactorau sy'n cyfrannu at hyn yw bod y gyfradd gyflogaeth yng Nghymru yn is nag yn y DU drwyddi draw. Mae Siart 2.4 yn defnyddio dwy ffynhonnell ddata wahanol i ddangos bod y gyfradd cyflogaeth yng Nghymru wedi bod yn gyson is na'r gyfradd yn y DU yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Yn ôl yr Arolwg o'r Llafurlu (LFS), mae'r gyfradd gyflogaeth gyfartalog yng Nghymru ers 1992 wedi bod 4.2 pwynt canran yn is na'r gyfradd yn y DU drwyddi draw, ac roedd 3.6 pwynt canran yn is yn 2020-21. Mae'r LFS hefyd yn dangos bod y gyfradd gyflogaeth yng Nghymru wedi bod tua dwywaith mor anwadal ag yn y DU drwyddi draw, yn ôl pob tebyg oherwydd maint sampl llai yr LFS ar gyfer Cymru na'r DU drwyddi draw.
- 2.19** Mae cyfraddau ymateb yr LFS wedi bod yn gostwng yn ddiweddar, problem a ddaeth yn fwy amlwg dros yr haf, ac mae diweddariadau wedi cael eu rhewi wrth i'r Swyddfa Ystadegau Gwladol fynd i'r afael â'r gostyngiad ym maint y samplau.¹⁰ Mae diweddariadau ar y lefel is-genedlaethol hefyd wedi cael eu gohirio, sy'n ei gwneud yn fwy heriol asesu datblygiadau diweddar yn y farchnad lafur yng Nghymru. Gan ddefnyddio mesur mwy cyfunol yr Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth (APS), mae'r patrwm cyffredinol yn debyg (er yn llai anwadal), gyda chyfraddau cyflogaeth Cymru 3.8 pwynt canran yn is ar gyfartaledd na'r DU ers 2004 a 3.6 pwynt canran yn is yn 2020-21.
- 2.20** Yn 2020, mae'r mesur LFS yn dangos bod y pandemig wedi cyfrannu at ostyngiad o 2.2 pwynt canran yn y gyfradd cyflogaeth yng Nghymru, sy'n uwch na'r gostyngiad o 1.6 pwynt canran yn y DU drwyddi draw. Gan ddefnyddio'r mesur APS, roedd y gostyngiadau perthnasol yng nghyfraddau Cymru a'r DU yn eithaf tebyg, yn ogystal â'r gostyngiadau yn nata RTI CThEF. Mae'r ddau fesur yn dangos adferiad yn 2021 ond hefyd bod cyfraddau cyflogaeth yn parhau i fod yn is na'r lefelau cyn y pandemig ac, yn wir, bod cyfraddau yng Nghymru wedi gostwng eto. Mae'r patrwm hwn yn cael ei egluro'n rhannol gan y cynnydd mewn anweithgarwch (a salwch) ar ôl y pandemig, gydag effaith anghymesur ar Gymru. Cododd y gyfradd anweithgarwch yng Nghymru 1.2 pwynt canran rhwng 2020 a 2022, o'i gymharu â 0.7 pwynt canran yn y DU drwyddi draw, er bod y flwyddyn ddiweddaraf o ddata yn dangos bod y bwlch wedi lleihau. Ar hyn o bryd, rydym yn nodi'r gwahaniaeth mewn cyfraddau anweithgarwch fel risg o ostyngiad i'n hamcangyfrif o gyfran Cymru. Os bydd yn parhau yn y dyfodol, byddwn yn ystyried ymgorffori ei effaith drwy wneud addasiad am i lawr i'r rhagolwg.

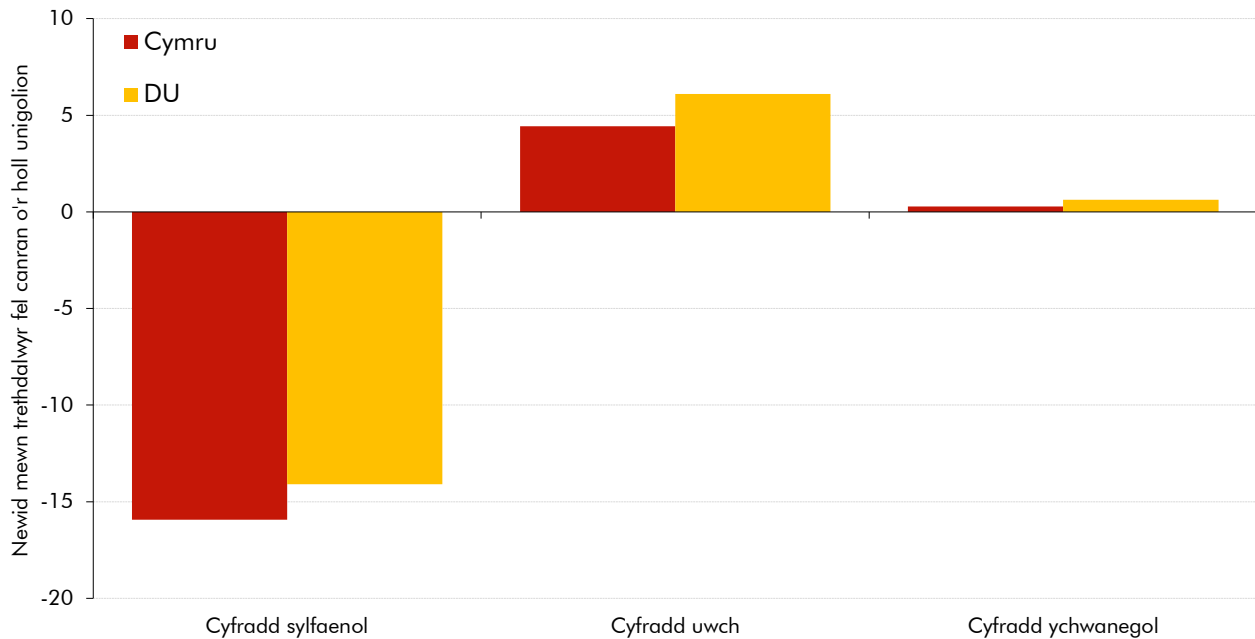
¹⁰ ONS, Labour Force Survey Planned improvements and its reintroduction and Labour Force Survey performance and quality monitoring report: July to September 2023, 2023.

Siart 2.4: Cyfradd cyflogaeth ar gyfer y DU a Chymru

2.21 Mae'n bosibl bod codiadau olynol yn y lwfans personol di-dreth (PA), o £6,475 yn 2010-11 i £12,570 yn 2021-22, wedi tynnu'n anghymesur fwy o breswylwyr Cymru o dalu treth incwm, oherwydd gwahaniaethau yn y dosbarthiad enillion rhwng Cymru a'r DU yn gyffredinol. Mae Siart 2.5 yn cyflwyno'r newid cymharol yn nifer y trethdalwyr ym mhob band treth rhwng 2010-11 a 2020-21. Mae'n dangos, o'i gymharu â'r DU, y bu gostyngiad mwy yn nifer y trethdalwyr ar y gyfradd sylfaenol yng Nghymru a llai o drethdalwyr cyfradd uwch ac ychwanegol newydd. Byddwn yn darparu rhagor o ddadansoddiad o effaith y codiadau hyn mewn PA yn ein diweddariad WTO ym mis Chwefror.

Siart 2.5: Newid mewn trethdalwyr yn ôl band treth rhwng 2010-11 a 2020-21

Ffynhonnell: CThEF, OBR

Incwm cyfartalog fesul trethdalwr

2.22 Y rheswm pwysicaf dros y bwlch rhwng treth y DU a threth Cymru y pen (fel y cofnodwyd yn yr SPI) yw bod gan drethdalwyr Cymru incwm cyfartalog is. Mae hyn yn esbonio tua 40 y cant o'r diffyg mewn treth y pen yn 2020-21.

2.23 Mae Tabl 2.1 yn dangos gwahanol ffynonellau incwm cyfartalog ar draws yr holl drethdalwyr incwm. Mae'n dangos:

- **Bod yr incwm cyfartalog a awgrymir gan yr SPI yng Nghymru yn is nag yn y DU drwyddi draw**, 19 y cant yn 2020-21, gydag incwm cyfartalog is gweithwyr yn cyfrif am tua thri chwarter y diffyg cyffredinol o £6,912. Mae'r gwahaniaeth rhwng Cymru a'r DU yn arbennig o amlwg mewn 'hunangyflogaeth ac incwm arall nad yw'n bensiwn' (sy'n cynnwys incwm o gynilion a dididendau), er bod hyn yn cyfrif am gyfran lai o'r gwahaniaeth cyffredinol mewn termau absoliwt.
- **Daw'r rhan fwyaf o incwm trethdalwyr o swyddi cyflogaeth.** Mae hyn yn wir yng Nghymru ac yn y DU yn gyffredinol, felly nid yw'n syndod mai dyma'r ffynhonnell fwyaf o wahaniaeth mewn rhwymedigaethau treth fesul trethdalwr (fel y dangosir yn y ddau banel yn Siart 2.3 uchod).
- **Mae'r incwm cyfartalog o bensiynau yn uwch yng Nghymru nag yn y DU drwyddi draw** – 10 y cant yn uwch yn 2020-21. Mae hyn yn bennaf oherwydd bod cyfran uwch o boblogaeth Cymru o oedran pensiwn (21 y cant yn 2021 o'i gymharu ag 19 y cant yn y DU yn gyffredinol) a bod gan Gymru gyfran gymharol uwch o weithwyr yn y sector cyhoeddus, sy'n tueddu i fod ag incwm pensiwn cyfartalog uwch, na'r DU drwyddi draw (22.1 y cant yn 2020-21 o'i gymharu â 17.6).

Tabl 2.1: Incwm cyfartalog yn 2020-21 yn ôl math

	DU	Cymru	Gwahaniaeth	
	£ y trethdalwr		£	Y cant
Inwm cyflogeion	26,134	20,919	-5,215	-20
Hunangyflogaeth ac incwm arall nad yw'n bensiwn	5,967	3,770	-2,197	-37
Incwm pensiwn	5,154	5,692	537	10
Cyfanswm incwm	37,265	30,352	-6,912	-19

2.24 Mae Tabl 2.2, sy'n canolbwyntio ar incwm cyflogeion yn unig, yn dangos bod y bwlch mawr hwn mewn enillion cyfartalog hefyd yn cael ei adlewyrchu mewn ffynonellau eraill o ddata incwm llafur. Mae cwmpas pob un yn wahanol felly nid oes modd eu cymharu'n llawn, sy'n egluro pam mae lefel yr enillion cyfartalog a adroddir gan bob un yn wahanol. Ond er hynny, maent yn adrodd stori gyson bod incwm cyfartalog gweithwyr yng Nghymru yn sylweddol is na'r rhai ar gyfer y DU gyfan.¹¹

Tabl 2.2: Mesurau gwahanol o enillion cyfartalog cyflogeion yn 2020-21

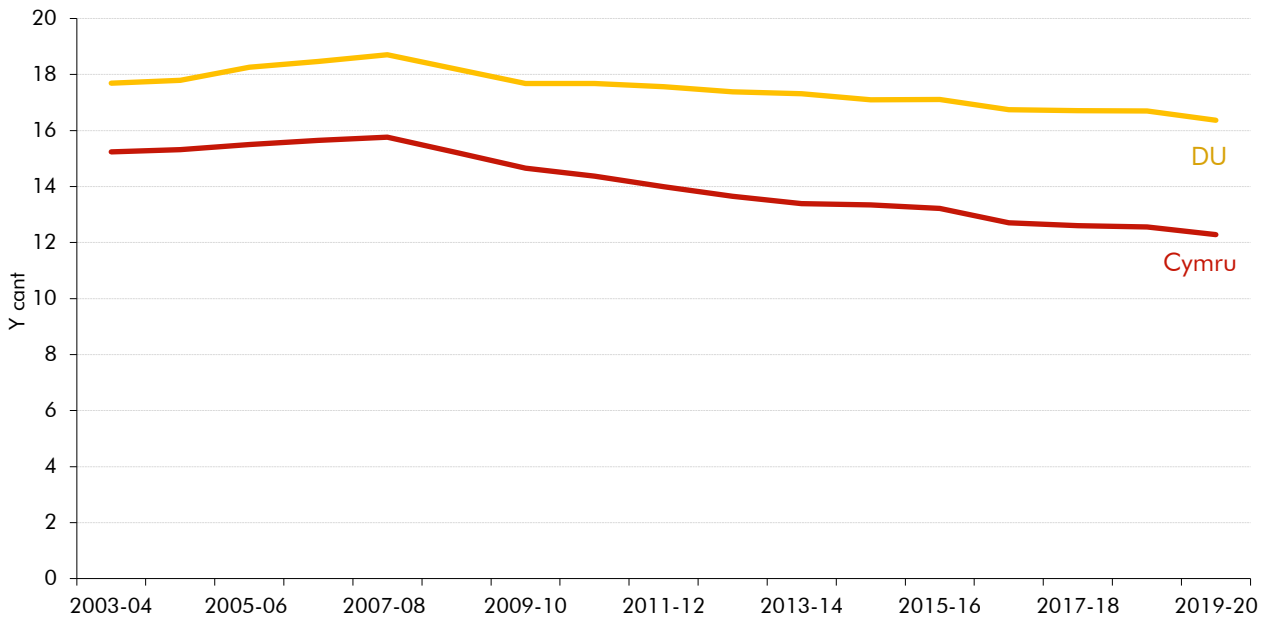
	DU	Cymru	Gwahaniaeth	
	£ y cyflog		£	Y cant
Arolwg Cyllid a Thollau EF o incymau personol	34,640	28,535	-6,105	-18
Gwybodaeth amswer real Cyllid a Thollau EF	30,947	25,948	-4,999	-16
Arolwg blynyddol o oriau ac enillion SYG	30,209	26,182	-4,027	-13
Arolwg o'r gweithlu	34,533	30,181	-4,352	-13

Symiau cyfartalog y dreth a delir fesul punt o incwm

- 2.25 Hyd yn oed ar ôl i ni gyfrif am wahaniaethau yn nifer y trethdalwyr y pen a'r incwm cyfartalog fesul trethdalwr, mae treth incwm y pen yng Nghymru yn is na'r hyn yn y DU oherwydd bod llai o dreth yn cael ei thalu fesul punt o incwm. Mae'r gyfradd dreth effeithiol is hon yn esbonio dros draean y gwahaniaeth o £6,912 yn 2020-21.
- 2.26 Mae Siart 2.6 yn dangos bod y gyfradd dreth incwm effeithiol yng Nghymru wedi bod yn sylweddol is na'r gyfradd yn y DU dros y degawd diwethaf a bod y bwlch wedi bod yn ehangu. Er 2007-08, mae'r ETR wedi gostwng 3.3 pwynt canran yng Nghymru, o'i gymharu â 2.1 pwynt canran yn y DU drwyddi draw, er ei fod yn sefydlog yn y flwyddyn ddiweddaraf.

¹¹ Y gwahaniaeth yn y cyfartaledd SPI rhwng Tablau 2.1 a 2.2 yw mai dim ond cyfartaledd ar draws yr unigolion hynny sydd ag incwm cyflogaeth a geir yn yr olaf, tra bo'r cyntaf yn gwneud hynny ar draws pob unigolyn. Mae hyn yn esbonio pam fod y cyfartaledd yn is yn Nhabl 2.1, gan ei fod yn cynnwys rhai unigolion, er enghraifft pensiynwyr, heb incwm cyflogaeth.

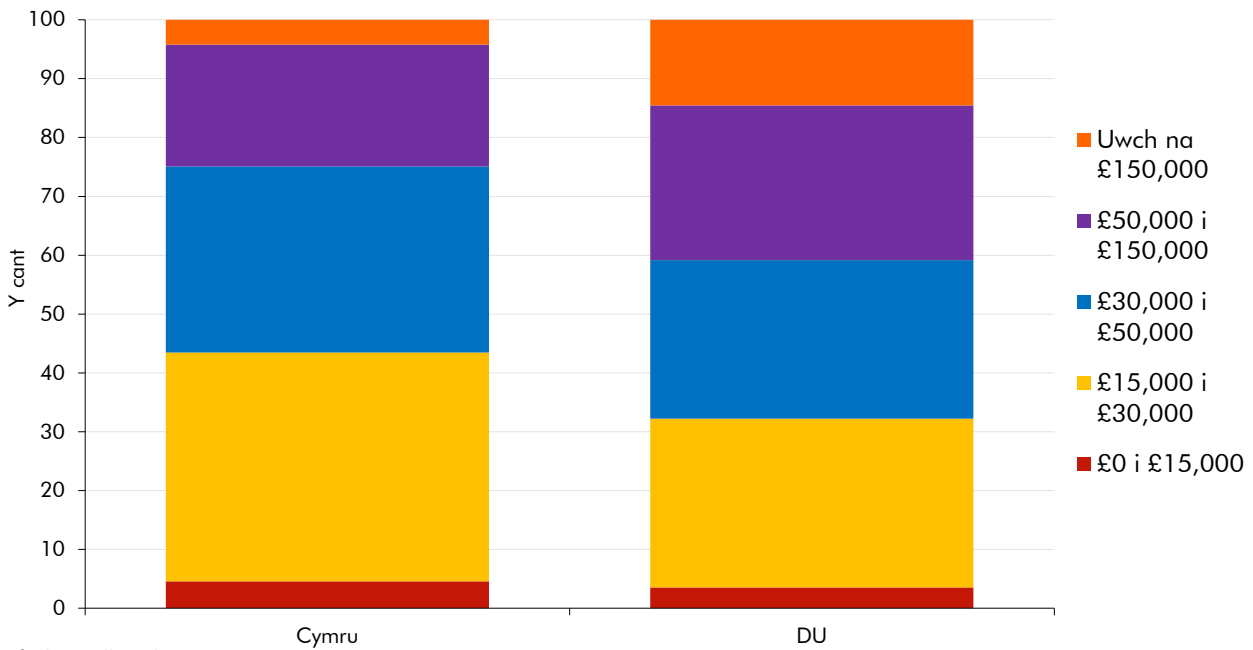
Siart 2.6: Cyfraddau treth incwm effeithiol yng Nghymru a'r DU

Noder: Data ddim ar gael ar gyfer 2008-09 felly seilir y cyfrannau cyfrannol ar ryngosod o'r blynyddoedd cyfagos.
Ffynhonnell: CTheF

2.27 Yn rhannol, mae hyn yn adlewyrchu'r strwythur treth incwm raddoledig sy'n rhyngweithio ag incwm cyfartalog is – er enghraifft, â phopeth arall yn gyfartal, bydd cyfran uwch o'r dreth yn cael ei thalu ar y gyfradd sylfaenol yng Nghymru nag yn y DU drwyddi draw. Ond mae hefyd yn adlewyrchu siâp y dosbarthiad incwm. Mae Siart 2.7 yn cymharu cyfanswm incwm trethdalwyr wedi'i grwpio yn ôl bandiau incwm rhwng Cymru a'r DU, fel y'i cofnodwyd yn SPI 2019-20. Mae'n dangos bod trethdalwyr sy'n ennill dros £50,000 yn cyfrif am oddeutu 40 y cant o gyfanswm incwm trethdalwyr yn y DU, tua dwy ran o dair yn uwch na'r gyfran gyfatebol ar gyfer Cymru. Adlewyrchir hyn yn y gyfran o gyfanswm y dreth a delir ym mhob band incwm, gyda 67 y cant o gyfanswm y dreth a delir yn y DU yn dod o'r rheini sy'n ennill dros £50,000, o'i gymharu â 45 y cant yng Nghymru. Mae llusgiad cyllidol hefyd wedi cynyddu cyfran incwm trethdalwyr o enillion dros £50,000, gyda'r gyfran yn cynyddu dros 2 bwynt canran rhwng 2018-19 a 2020-21 yng Nghymru a'r DU yn gyffredinol, gyda gostyngiad cyfatebol yn y gyfran a briodolir i enillion is.

Siart 2.7: Cyfran cyfanswm incwm trethdalwyr yn y DU a Chymru yn ôl band incwm

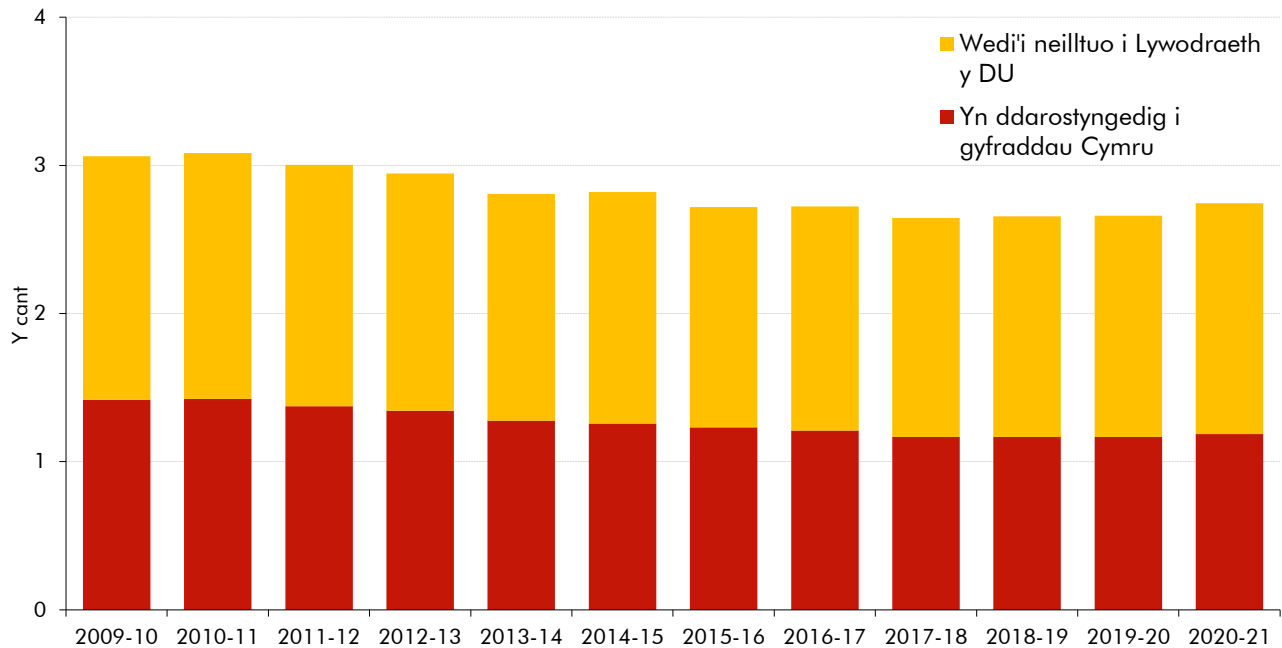

Cyfran y rhwymedigaethau treth incwm Cymru sy'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru

2.28 Mae'r cam olaf wrth amcangyfrif y gyfran o rwymedigaethau treth incwm y DU a fydd yn ddarostyngedig i gyfraddau Cymru yn un mecanyddol. Rydym yn amcangyfrif y gyfran o incwm NSND Cymru a fydd yn cael ei drethu ym mhob band treth ac yna'n cyfrifo'r ffraciwn perthnasol ohono a fyddai'n dod o dan y 10c cyntaf – h.y. 50 y cant ar gyfer incwm a drethir ar y gyfradd sylfaenol, ac yn y blaen. Mae Siart 2.8 yn dangos yr holl dreth incwm a gasglwyd gan drethdalwyr yng Nghymru fel cyfran o gyfanswm treth incwm y DU (2.7 y cant yn 2020-21) ac mae'n ei chymharu â'r swm a ddatganolwyd mewn gwirionedd – h.y. y gyfran a fyddai'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru (1.2 y cant yn 2020-21).¹²

¹² Ni chafodd cyfraddau eu datganoli tan 2019-20, felly mae blynyddoedd cyn hyn yn cael eu cyflwyno at ddibenion enghrefftiol yn unig.

Siart 2.8: Cyfrannau Cymru o gyfanswm rhwymedigaethau treth incwm y DU: yr holl dreth gan drethdalwyr Cymru o'i gymharu â chyfraddau treth incwm Cymru

Ffynhonnell: CThEF

Rhagolygu'r gyfran o rwymedigaethau treth incwm sy'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru

2.29 O'r manau cychwyn hyn, rydym yn addasu ein rhagolwg ar gyfer cyfran gyffredinol Cymru mewn tair ffordd:

- **Enillion RTI:** rydym yn llenwi'r cyfnod rhwng 2019-20 a 2023-24 gan ddefnyddio amcangyfrif CThEF o alldro rhwymedigaethau treth incwm Cymru yn 2021-22, a data RTI ar ôl hynny. Mae'r ffynhonnell olaf yn darparu cyfran Gymru o gyfanswm enillion gweithwyr cyn-treth (h.y. cynnyrch niferoedd gweithwyr ac enillion cyfartalog). Yn absenoldeb gwybodaeth amserol am fathau eraill o incwm NSND, rydym yn tybio bod data enillion RTI yn gynrychioliadol o'r gyfanswm. Mae defnyddio'r dull hwn yn ein rhagolygon treth incwm yn yr Alban wedi awgrymu ei fod yn rhoi arweiniad rhesymol i symudiadau yng nghyfrannau incwm NSND.
- **Poblogaeth:** y tu hwnt i 2023-24, rydym yn ystyried cyfraddau twf poblogaeth cymharol i adlewyrchu'r gwahanol gyfraddau twf rhagamcanol yn seiliedig ar amcanestyniadau poblogaeth diweddaraf y Swyddfa Ystadegau Gwladol, a gafodd eu rhyddhau ym mis Ionawr 2023. Mae'r rhain yn dangos bod cyfran Cymru o boblogaeth y DU yn parhau i ostwng, a byddem yn disgwyl i hyn leihau cyfran Cymru o drethdalwyr incwm.¹³ Rydym yn addasu ar gyfer hyn gan ddefnyddio mynegai o gyfran Cymru o boblogaeth oedolion y DU, gyda mynegeion ar wahân ar gyfer y boblogaeth oedran gweithio (y rheini rhwng 16 a 65 oed) a'r boblogaeth oedran

¹³ Gweler Blwch A.2 yn Atodiad A ein *hadroddiad ar gynaliadwyedd cyllidol* 2018 i gael trafodaeth ar y risgiau cyllidol a allai fod yn gysylltiedig â thueddiadau demograffig yng ngwledydd cyfansoddol y DU.

Cyfraddau treth incwm Cymru

pensiwn (rhai 65 oed a hŷn), gan bwysoli yn ôl cyfran y dreth incwm NSND a delir gan bob grŵp. Mae'r dull hwn yn cofnodi tueddiadau yn y boblogaeth sy'n heneiddio yn ogystal â maint y boblogaeth.

- Rydym yn cynnwys addasiadau ar gyfer **cymorth rhodd a pholisïau a gyhoeddwyd yn flaenorol** sydd wedi cael eu gweithredu neu a fydd yn cael eu gweithredu rhwng blwyddyn sylfaen yr SPI (2019-20) a diwedd ein rhagolygon, ac y disgwylir iddynt effeithio ar gyfran Cymru.

2.30 Yn olaf, rydym yn cyfrifo cyfran holl dreth incwm Cymru sy'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru. Ar gyfer y blynyddoedd a ragwelir, gwneir hyn drwy 'fodel treth personol' CThEF, sy'n seiliedig ar ddata alldro SPI, ac mae'n dilyn yr un fethodoleg a ddefnyddir i amcangyfrif y gyfran sy'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru yn yr alldro.

Costau polisi newydd

2.31 Mae ein rhagolwg ôl-fesurau yn cael ei gynhyrchu drwy ychwanegu effeithiau polisïau newydd a gyhoeddwyd ers ein rhagolwg blaenorol. Mae cyflwyno cyfraddau Cymru a thelerau cysylltiedig y fframwaith cyllidol yn golygu bod angen inni yn awr asesu effaith polisïau newydd ar bob band unigol o dreth incwm, yn hytrach na dim ond eu cost neu arenillion cyfan.

2.32 Mae llawer o'r ffynonellau cyffredinol o ansicrwydd ynghylch costau polisi yr ydym yn tynnu sylw atynt fel mater o drefn yn debygol o gael eu amlhau wrth i ni ddadgyfuno costau yn ôl daearyddiaeth a band treth. Am y rheswm hwnnw, credwn fod dull cymharol syml yn briodol, gan ganiatáu'n ddigonol ar gyfer effeithiau anghymesur ar draws gwledydd a bandiau, gan beidio â cheisio bod yn fanwl gywir.

Rhagolygon diweddaraf

Rhagolwg treth incwm y DU

2.33 Fel y nodir ym Mhennod 1, mae ein rhagolwg diweddaraf ar gyfer treth incwm NSND y DU yn seiliedig ar y rhagolwg economi a gyhoeddwyd yn ein *EFO Tachwedd 2023*, ac mae Tabl 2.3 yn adrodd ar y cyfraddau a'r trothwyon rydym yn eu defnyddio. Mae gan Lywodraeth y DU bolisi sy'n bodoli eisoes o rewi'r lwfans personol (PA) a'r trothwy cyfradd uwch (HRT) i 2027-28, sy'n golygu bod yr holl baramedrau yn Nhabl 2.3 yn sefydlog tan hynny. Ond ni wnaeth Datganiad yr Hydref y mis diwethaf ymestyn y rhewi i 2028-29, sy'n golygu bod y PA a'r HRT yn cynyddu yn ôl chwyddiant CPI ym mlwyddyn olaf y rhagolwg.

Tabl 2.3: Paramedrau treth incwm Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru

	Y cant					
	2023-24	2024-25	2025-26	2026-27	2027-28	2028-29
Cyfraddau treth Llywodraeth y DU ar gyfer trethdalwyr Cymru						
Cyfradd sylfaenol	10	10	10	10	10	10
Cyfradd uwch	30	30	30	30	30	30
Cyfradd ychwanegol	35	35	35	35	35	35
Cyfraddau treth incwm Cymru						
Cyfradd sylfaenol	10	10	10	10	10	10
Cyfradd uwch	10	10	10	10	10	10
Cyfradd ychwanegol	10	10	10	10	10	10
Cyfanswm cyfraddau treth incwm						
Cyfradd sylfaenol	20	20	20	20	20	20
Cyfradd uwch	40	40	40	40	40	40
Cyfradd ychwanegol	45	45	45	45	45	45
£						
Trothwyon treth (wedi'u neilltuo i Lywodraeth y DU)						
Lwfans personol	12,570	12,570	12,570	12,570	12,570	12,790
Cyfradd uwch	50,270	50,270	50,270	50,270	50,270	51,190
Cyfradd ychwanegol	125,140	125,140	125,140	125,140	125,140	125,140

Noder: Mae celloedd wedi'u tywyllu yn cynrychioli llinellau sylfaen polisi a dybir at ddibenion rhagweld. Tybiwn y bydd cyfraddau Cymru yn aros yr un fath nes bydd Llywodraeth Cymru yn nodi fel arall.

- 2.34** Mae Tabl 2.4 yn nodi'r rhagolwg ar gyfer rhwymedigaethau treth incwm NSND y DU sy'n sail i'n rhagolwg o gyfraddau Cymru. Cododd rhwymedigaethau treth incwm NSND ledled y DU o £208.1 biliwn yn 2021-22 i £226.4 biliwn yn 2022-23 (8.8 y cant yn uwch), yn bennaf oherwydd y diwygiad am i fyny yn y rhagolwg cyn-fesurau. Mae hyn £1.7 biliwn yn uwch na'n rhagolwg WTO ym mis Rhagfyr 2022 ond £1.3 biliwn yn is na'r hyn rydym yn ei ragweld yn ein EFO Mawrth 2023.
- 2.35** Mae twf cryf o un flwyddyn i'r llall yn y rhagolwg o 2023-24 ymlaen, sy'n gyfradd twf blynyddol gyfartalog o 6.3 y cant, sy'n sylweddol uwch na'r cyfraddau twf tybiedig yn ein rhagolygon WTO Rhagfyr 2022 ac EFO Mawrth 2023. Mae hyn yn cael ei sbarduno gan dwf cryf yn y tymor agos mewn derbyniadau alldro TWE, yn bennaf oherwydd chwyddiant uchel diweddar a thwf mewn enillion enwol, a'n rhagolwg o dwf enillion enwol cryfach parhaus dros y cyfnod rhagolwg sy'n cyfuno â throthwyon treth personol wedi'u rhewi.
- 2.36** Mae'r rhagolwg yn cynnwys nifer o bolisiâu Llywodraeth y DU a gyhoeddwyd yn Natganiad yr Hydref, sy'n codi symiau hyd at £3.7 biliwn erbyn 2028-29:
- Gostyngiad o **2 bwynt canran ym mhrif gyfradd cyfraniadau Yswiriant Gwladol Dosbarth 1**, o 12 y cant i 10 y cant, yn weithredol o 6 Ionawr 2024 ymlaen.
  - Gostyngiad o **1 bwynt canran ym mhrif gyfradd cyfraniadau Yswiriant Gwladol Dosbarth 4**, o 9 y cant i 8 y cant, yn weithredol o 6 Ebrill 2024 ymlaen.

- **Dileu'r gofyniad i dalu cyfraniadau YG dosbarth 2**, ar gyfer unigolion hunangyflogedig gydag elw o £12,750 o leiaf.
- Rhoi'r arian i CThEF i **gyflogi 700 o staff cyfwerth ag amser llawn ychwanegol**, i gynyddu'r gwaith o gasglu dyledion treth.
- **Mae pecyn o fesurau, a ddisgrifir yn yr EFO ac sy'n cynnwys y toriad mewn Yswiriant Gwladol, yn rhoi hwb i'r cyflenwad llafur** drwy leihau anweithgarwch a chymell y rheini sydd eisoes mewn cyflogaeth i gynyddu eu horiau gwaith. Rydym yn cofnodi effeithiau canlyniadol y mesurau hyn ar dreth incwm fel effaith anuniongyrchol penderfyniadau polisi Llywodraeth y DU.
- Mae'r newidiadau ers ein rhagolwg ym mis Rhagfyr 2022 hefyd yn cynnwys **effeithiau'r polisiau a gyhoeddwyd yng Nghyllideb mis Mawrth 2023, gan gynnwys pecyn o fesurau sydd wedi'u dylunio i gynyddu'r cyflenwad llafur a newidiadau i lwfansau treth pensiynau**. Mae effeithiau anuniongyrchol mesurau cyflenwad llafur yn codi derbyniadau treth incwm drwy gynyddu lefel cyflogau, sydd ychydig yn fwy na'r costau sy'n deillio o effeithiau uniongyrchol y pecyn, yn fwyaf amlwg drwy ddiddymu'r lwfans oes pensiynau.

2.37 Un o'r ffyrdd y mae'r toriadau Yswiriant Gwladol yn cynhyrchu refeniw treth incwm ychwanegol yw drwy'r ymatebion ymddygiadol. Bydd rhai unigolion yn cael eu cymell yn awr i symud i waith; bydd rhai o'r rheini sydd eisoes mewn gwaith yn ymateb drwy weithio mwy o oriau; a thrwy leihau'r cymhelliant treth, bydd rhai yn awr yn dewis peidio ag ymgorffori. Bydd pob un o'r rhain yn arwain at refeniw uwch o dreth incwm. Nid yw'r mesur casglu dyledion wedi'i gyfyngu i dreth incwm, ond mae'r elfen treth incwm yn cynhyrchu ychydig llai na hanner cyfanswm yr arenillion blynyddol erbyn 2028-29.

Tabl 2.4: Rhagamcan y DU gyfan o rwymedigaethau treth ar incwm nad yw'n gynilion, incwm nad yw'n ddifidend

	£ biliwn							
	Alldro	Rhagolwg						
		2021-22	2022-23	2023-24	2024-25	2025-26	2026-27	2027-28
Rhagolwg Rhagfyr 2022	207.3	224.7	237.9	245.8	254.8	267.0	282.5	
Rhagolwg Mawrth 2023	207.7	227.7	243.4	251.3	259.7	270.6	283.2	
Rhagolwg Rhagfyr 2023	208.1	226.4	254.8	270.0	281.9	296.0	311.6	325.7
Gwahaniaeth o fis Rhagfyr i fis Rhagfyr	0.8	1.7	16.9	24.2	27.1	29.0	29.1	
Gwahaniaeth o fis Mawrth i fis Rhagfyr	0.4	-1.3	11.4	18.6	22.2	25.4	28.4	
ac o hyn:								
Aliniad alldro NSND y DU		-0.3	-0.3	-0.3	-0.3	-0.4	-0.4	
Rhagolwg cyn-fesurau		-1.0	11.6	17.1	19.8	22.6	25.4	
Effeithiau polisiau Llywodraeth y DU		0.0	0.1	1.9	2.7	3.2	3.5	3.7

Cyfran sy'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru

2.38 Mae Tabl 2.5 yn dangos ein rhagolwg diweddaraf ar gyfer cyfran Cymru a'r newid ers mis Rhagfyr a mis Mawrth. Mae'n cael ei gyflwyno ar sail cyn-fesurau oherwydd bod effaith mesurau polisi newydd yn cael ei chofnodi mewn termau ariannol yn hytrach na thrwy'r gyfran. Ar y sail hon, nid yw cyfran Cymru wedi newid fawr ddim ers ein rhagolygon ym mis Rhagfyr a mis Mawrth, ac wedi gostwng 0.01 pwynt canran ar gyfartaledd. Mae hyn yn adlewyrchu data alldro cyfraddau Cymru gwannach na'r disgwyl yn 2021-22 i raddau helaeth, sy'n arwain at ostwng cyfran 2022-23. Mae hyn wedyn yn cael ei waethygu gan alldro RTI is yn ystod y flwyddyn mewn blynyddoedd diweddarach, er bod hyn yn cael ei wrthbwysu'n rhannol gan ddiwygiadau i'r cyfrannau poblogaeth sy'n deillio o'r Swyddfa Ystadegau Gwladol.

Tabl 2.5: Cyfran y rhwymedigaethau cyn-fesurau sy'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru

	Canran o gyfanswm y DU ar gyfer rhwymedigaethau nad ydynt yn gynilion, nad ydynt yn ddifidend							
	Alldro	Rhagolwg						
		2021-22	2022-23	2023-24	2024-25	2025-26	2026-27	2027-28
Rhagolwg Rhagfyr 2022	1.16	1.16	1.17	1.19	1.19	1.18	1.18	
Rhagolwg Mawrth 2023	1.16	1.16	1.17	1.19	1.19	1.18	1.18	
Rhagolwg Rhagfyr 2023 (cyn-fesurau)	1.15	1.16	1.17	1.18	1.18	1.18	1.18	1.18
Gwahaniaeth o fis Rhagfyr i fis Rhagfyr	-0.01	0.00	-0.01	-0.02	-0.01	-0.01	-0.01	
Gwahaniaeth o fis Mawrth i fis Rhagfyr	-0.01	0.00	-0.01	-0.01	-0.01	0.00	0.00	
<i>Memo: Mynegai poblogaeth</i>		100.0	99.9	99.9	99.8	99.7	99.7	99.6
<i>Newid yn y mynegai o'r boblogaeth gymharol ers mis Mawrth</i>		0.00	0.01	0.01	0.01	0.01	0.02	0.00
<i>Newid yn y mynegai RTI ers mis Mawrth</i>		-0.44	-0.44	-0.44	-0.44	-0.44	-0.44	-0.44
<i>Memo: Mynegai RTI (2020-21 = 100)</i>		99.4	99.9	99.9	99.9	99.9	99.9	99.9
<i>Memo: Mynegai cyfun</i>		99.4	99.8	99.7	99.6	99.6	99.5	99.4

Y rhagolwg diweddaraf ar gyfer cyfraddau treth incwm Cymru

2.39 Mae Tabl 2.6 yn nodi ein rhagolwg diweddaraf ar gyfer cyfraddau treth incwm Cymru a dadansoddiad o'r newidiadau ers mis Rhagfyr a mis Mawrth, ac mae Tabl 2.7 yn dangos y rhagolwg yn ôl band treth. Rydym wedi adolygu'r rhagolwg ym mhob blwyddyn, o £272 miliwn (7.7 y cant) ar gyfartaledd o'i gymharu â mis Rhagfyr diwethaf, gyda'r gwahaniaeth yn cyrraedd brig o £325 miliwn yn 2026-27 ac yn cyrraedd £320 miliwn yn 2027-28.

2.40 O'i gymharu â mis Mawrth, mae'r rhagolwg wedi codi £231 miliwn ar gyfartaledd (7.5 y cant). Mae'r newidiadau hyn i raddau helaeth yn adlewyrchu diwygiadau cynyddol i'n rhagolwg ar gyfer y DU gyfan, er bod polisiâu Datganiad Hydref 2023 Llywodraeth y DU (a ddisgrifir uchod) hefyd yn ffactor sy'n cyfrannu. Mae'r effeithiau hyn yn cael eu gwrthbwysu rhywfaint gan newidiadau yng nghyfran Cymru ac yn cyd-fynd â'r flwyddyn ddiweddaraf o ddata alldro. Mae'r gwahaniaethau rhwng ein rhagolygon ym mis Rhagfyr 2022 a mis

Cyflogaeth ac anweithgarwch

2.42 Yn dilyn y pandemig, cynyddodd nifer y bobl oedran gweithio a oedd yn cael eu hystyried yn anweithgar yn y DU bron i 650,000 ar ei anterth, ac mae'n dal i fod 400,000 yn uwch na'r lefelau cyn y pandemig.¹⁴ Roedd hyn yn bennaf oherwydd bod unigolion yn nodi salwch tymor hir fel eu prif reswm dros barhau i fod allan o'r farchnad lafur. Mae ffactorau eraill sy'n cyfrannu yn cynnwys effeithiau poblogaeth sy'n heneiddio a chynnydd dros dro mewn anweithgarwch myfyrwyr yn ystod y pandemig, er bod hynny bellach wedi diflannu i raddau helaeth. Yn hanesyddol, mae anweithgarwch yng Nghymru wedi bod yn gymharol uchel ac, yn yr un modd â'r DU drwyddi draw, wedi cynyddu'n sylweddol yn y cyfnod ar ôl y pandemig. Mae ein rhagolwg ar gyfer y DU yn tybio bod cyfranogiad cyfan yn cynyddu ychydig yn y tymor canolig. Os nad yw hyn yn digwydd, neu os nad yw'n cael ei adlewyrchu yng Nghymru, mae'n peri risg gostyngol i'n rhagolwg.

Cynnydd mewn cynhyrchiant ac enillion cyfartalog

2.43 Mae ein rhagolygon treth incwm ar gyfer y DU gyfan a Chymru yn sensitif i'r rhagdybiaethau a wnawn am dwf mewn cynhyrchiant llafur, sef y prif ffactor sy'n pennu twf enillion gwirioneddol. Yn ein EFO Tachwedd 2023, rydyn ni'n rhagweld cyfradd twf cynhyrchiant cyfartalog blynyddol o tua 1 y cant dros y pum mlynedd nesaf. Er bod hyn yn uwch na'r gyfradd twf o ½ y cant yn y degawd yn dilyn yr argyfwng ariannol, mae'n is o lawer na'r gyfradd 2 y cant a welwyd cyn yr argyfwng. Mae'n dal yn ansicr iawn, er ein bod yn credu bod ein rhagolwg yn ganolig, gyda risgiau i'r ddwy ochr. Mae ffactorau a fydd yn effeithio ar dwf cynhyrchiant yn cynnwys datblygiadau mewn masnach ryngwladol, diwygio ochr gyflenwi ddomestig, a chynnydd technolegol byd-eang.

Data sylfaen yr Arolwg o incwm personol

2.44 Mae cynrychioldeb y dosraniadau daearyddol ac incwm a adroddwyd yn y data sylfaen SPI yn bwysig ar gyfer ein rhagolygon. Mae'r SPI wedi'i gynllunio i fod yn gynrychioliadol ar lefel y DU, ond nid yw'r sampl yn cael ei haenu yn ôl daearyddiaeth (h.y. mae meintiau sampl llai ym mhob ardal ddaearyddol yn golygu ei bod yn debygol o fod yn llai cynrychioliadol ar y lefelau hynny nag y mae ar lefel y DU). Yn y fersiwn ddiweddaraf, dim ond 1.0 y cant oedd y cyfwng hyder ynghylch yr amcangyfrif o rhwymedigaeth treth ar lefel y DU, ond i Gymru yr oedd yn 3.5 y cant mwy sylweddol. Felly, mae amrywiad samplu – yn enwedig oherwydd y nifer fach o arsylwadau ar drethdalwyr incwm uchel yng Nghymru – yn peri risg i'r rhagolwg. Mae gennym y data alldro ar gyfer rhwymedigaethau treth incwm Cymru ac felly gallwn raddnodi rhagolygon i'r gyfran alldro. Fodd bynnag, mae ansicrwydd ynghylch y data mewnbwn ar gyfer ein rhagolwg o gyfraddau Cymru yn parhau i fod yn risg.

¹⁴Gweler Pennod 2 ein hadroddiad ar gynaliadwyedd a risgiau ariannol 2023.

Perfformiad cymharol sylfaen treth incwm Cymru a'r DU

- 2.45** Fel y disgrifir yn y bennod hon, rydym yn defnyddio ein rhagolygon macroeconomaidd ar lefel y DU gyda dim ond ychydig o addasiadau i ragweld rhwymedigaethau treth incwm Cymru. Mae hyn yn adlewyrchu ein rhagdybiaeth ganolog bod y newidynnau sy'n pennu sylfaen drethu yng Nghymru a'r DU yn symud yn fras ochr yn ochr, gyda'r risgiau anfantaisiol a manteisiol sy'n gysylltiedig â'r dybiaeth hon yn gytbwys. Dangosodd ein papur gwaith diweddar fod y ffactorau sy'n arwain at wahaniaethau mewn rhwymedigaethau treth yn y DU a Chymru wedi bod yn cynyddu'n raddol, er yn gymedrol, dros amser. Felly, mae rhagor o ddargyfeirio, neu gyfnod o gydgyfeirio, yn achosi risg anfantaisiol a manteisiol i'n rhagolwg, yn y drefn honno. Mae'r papur gwaith yn awgrymu bod ein dull gweithredu presennol, sy'n canolbwyntio ar incwm cyflogaeth, yn helpu i liniaru llawer o'r risg hon, gan ei fod yn caniatáu i ni raddnodi (gan ddefnyddio data RTI amserol) y ffactor mwyaf arwyddocaol sy'n gyrru derbyniadau o gyfraddau Cymru a gwahaniaethau Cymru-DU.¹⁵
- 2.46** Mae'r addasiad allweddol arall a wnawn ar hyn o bryd yn ymwneud â chyfraddau gwahanol o dwf yn y boblogaeth, gyda rhaniad syml rhwng oedolion oedran gweithio ac oedran pensiwn sy'n caniatáu i ni roi mwy o ystyriaeth i'r gwahaniaethau yn y ffordd y mae'r boblogaeth yn heneiddio yng Nghymru a'r DU yn gyffredinol. Felly, rydym yn cofnodi effaith newid yn nifer y trethdalwyr, ac, ar lefel uchel, newidiadau sy'n gysylltiedig ag oedran yn nosbarthiad trethdalwyr ac incwm cyfartalog ar draws y gwahanol grwpiau oedran. Byddwn yn ystyried yr achos dros ei fireinio ymhellach yn y dyfodol.

Box 2.1: Gwerthuso ein rhagolygon ynghylch cyfraddau treth incwm Cymru ar gyfer 2021-22

Cyhoeddodd CTheF ddata alldro 2021-22 ar gyfer cyfraddau Cymru ym mis Gorffennaf 2023. Mae asesu perfformiad ein rhagolygon ar ôl eu cwblhau yn bwysig ar gyfer tryloywder ac atebolrwydd, ac yn ein helpu i ddeall a chanfod ffyrdd o'u gwella ar yr un pryd. Byddwn yn cyhoeddi asesiad manwl yn ein diweddariad WTO 2024, gyda'r Gyllideb derfynol y flwyddyn nesaf. Cyn hyn, rydym yn cyflwyno trafodaeth ragarweiniol yn y Blwch hwn. Mae Tabl A yn cyflwyno'r data alldro ochr yn ochr â'n chwe rhagolwg ar gyfer 2021-22, ar gyfer cyfraddau Cymru a chyfran Cymru cyn-fesurau o dreth incwm NSND y DU.

Tabl A: Rhagolygon olynol ar gyfer cyfraddau treth incwm Cymru a chyfran y rhwymedigaethau cyn-fesurau sy'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru (2021-22)

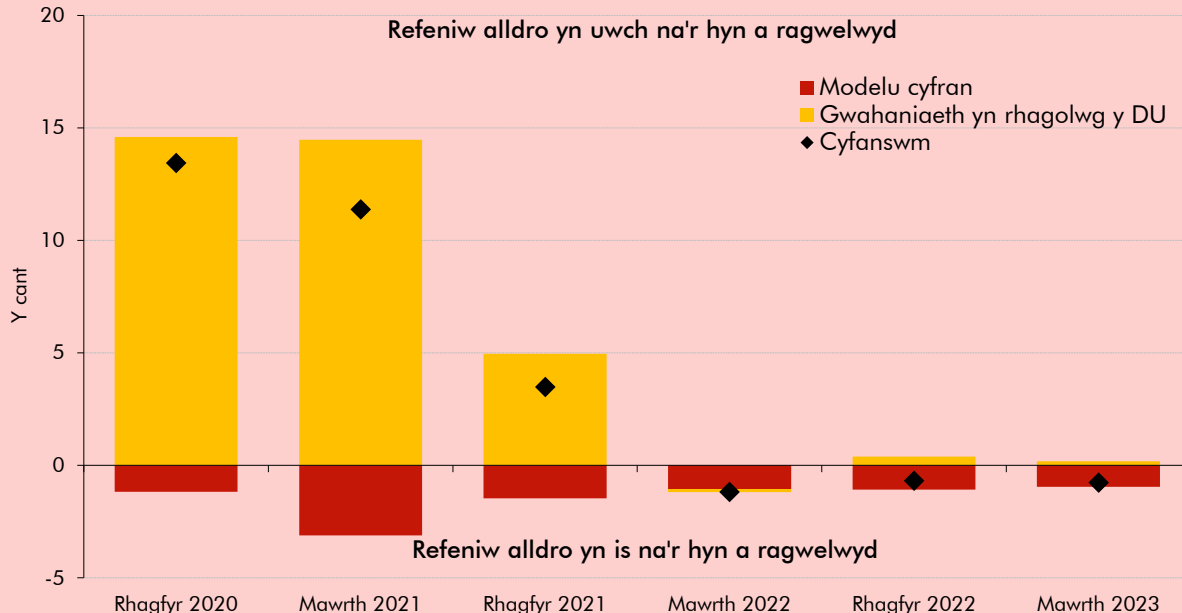
	Alldro	Rhagolwg					
		Rhag 2020	Maw 2021	Rhag 2021	Maw 2022	Rhag 2022	Maw 2023
Cyfraddau Cymru (£ miliwn)	2,384	2,064	2,113	2,301	2,412	2,401	2,403
Gwahaniaeth o'r alldro (£ miliwn)		-320	-271	-83	28	16	18
Cyfran Cymru (y cant)	1.15	1.16	1.17	1.16	1.16	1.16	1.16
Gwahaniaeth o'r alldro (y cant)		0.01	0.03	0.02	0.01	0.01	0.01

¹⁵ Fodd bynnag, mae'r papur yn nodi sawl maes ar gyfer gwaith datblygu a ragwelir yn y dyfodol. Gweler Murphy Corkhill, J., M. Hanson a S. Johal, *OBR Working Paper No.21: Developments in devolved income tax, Hydref 2023*.

Mae Siart A yn dadansoddi'r gwahaniaethau cyffredinol rhwng yr un chwe rhagolwg a'r alldro ar gyfer 2021-22 ar sail y rheini sy'n ymwneud â rhagolwg NSND y DU a'r rheini sy'n deillio o'n hamcangyfrif o gyfran y cyfanswm sy'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru. Ar lefel uchel, mae'n dangos ein bod wedi goramcangyfrif cyfran Cymru ar bob achlysur, ond roeddem wedi tanamcangyfrif rhagolwg NSND y DU bedair gwaith allan o chwech. Ar sail fesul rhagolwg:

- **Ym mis Rhagfyr 2020 a mis Mawrth 2021, roeddem wedi tanamcangyfrif derbyniadau 13.4 y cant ac 11.4 y cant yn y drefn honno.** Mae'r gwahaniaethau cymharol fawr hyn yn cael eu sbarduno gan yr ansicrwydd digynsail a achoswyd gan Covid. Eglurir hynny yn ddigonol gan y tanamcangyfrif yn rhagolwg NSND y DU, gyda derbyniadau ar draws y DU yn annisgwyl o gadarn yn ystod y pandemig, diolch yn rhannol i gymorth ariannol ar raddfa fawr drwy'r cynllun ffyrlo, y cynllun cymorth incwm hunangyflogaeth, yn ogystal â gwariant adrannol uwch. Mae hyn yn cael ei wrthbwyso rhywfaint gan ein goramcangyfrif o gyfran Cymru.
- **Ym mis Rhagfyr 2021, roeddem wedi tanamcangyfrif derbyniadau 3.5 y cant,** o ganlyniad i danamcangyfrif treth incwm NSND y DU unwaith eto, y tro hwn wedi'i egluro gan adferiad cryfach na'r disgwyl yn dilyn y pandemig, a'r gyfran Cymru is na'r disgwyl ond yn gwrthbwyso ychydig ar hynny.
- **Yn y tri rhagolwg diweddaraf, rydym wedi goramcangyfrif y derbyniadau ychydig o 0.9 y cant ar gyfartaledd,** yn bennaf oherwydd goramcangyfrif cyfran Cymru.

Siart A: Gwahaniaethau olynol o ran y rhagolygon ar gyfer cyfraddau treth incwm Cymru (2021-22)

Ffynhonnell: CTheF, OBR

Rydym eisoes wedi mireinio ein mynegai 'poblogaeth' ers ein rhagolygon cynharach, er enghraifft drwy rannu'n boblogaethau oedran gweithio ac oedran pensiwn. Mae ein papur gwaith diweddar yn nodi sawl maes i'w dadansoddi yn y dyfodol, gan gynnwys ceisio enillion ychwanegol drwy ddefnyddio data RTI, yn enwedig ar lefel fwy wedi'i dadgyfuno, gan ddadelfennu ymhellach ein dadansoddiad o incwm cyflogaeth yn ôl sector, oedran a chymhwyster, ac ystyried a oedd cynnydd olynol Llywodraeth y DU a oedd yn uwch na chwyddiant yn y lwfans personol yn ystod 2010au yn effeithio'n anghymesur ar Gymru.

3 Treth Trafodiadau Tir

Cyflwyniad

3.1 Mae'r bennod hon:

- yn disgrifio cyflwyno'r **dreth trafodiadau tir** yng Nghymru ac yn ei chymharu â threfn treth dir y dreth stamp (SDLT) sydd ar waith yn Lloegr a Gogledd Iwerddon;
- yn amlinellu ein **methodoleg ar gyfer cynnal rhagolwg o'r Dreth Trafodiadau Tir** ac yn edrych ar dueddiadau mewn **prisiau eiddo a thrafodiadau** yng Nghymru sy'n sbarduno twf yn sylfaen drethu'r Dreth Trafodiadau Tir;
- yn cyflwyno ein **rhagolygon diweddaraf** ac yn egluro sut maent wedi newid dros y flwyddyn ddiwethaf; ac
- yn trafod rhai o'r prif **risgiau ac ansicrwydd** sy'n gysylltiedig â'r rhagolygon hyn.

Beth yw'r 'dreth trafodiadau tir'?

3.2 Mae'r Dreth Trafodiadau Tir (LTT) wedi disodli treth dir y dreth stamp (SDLT) yng Nghymru ers mis Ebrill 2018.¹ Treth trafodiad *ad valorem* yw hon a godir ar drosglwyddo eiddo. Caiff ei thalu gan y prynwr, ond pris y tŷ sy'n pennu pa bryd mae'r dreth yn berthnasol felly mae'r baich yn syrthio ar y gwerthwr mewn gwirionedd.²

3.3 Mae gan y Dreth Trafodiadau Tir lawer o'r un nodweddion â Threth Dir y Dreth Stamp, gan gynnwys trin eiddo preswyl ac eiddo masnachol yn wahanol, trothwy di-dreth a thâl ychwanegol ar brynu eiddo preswyl ychwanegol. Ond mae rhai gwahaniaethau nodedig: Mae gan y Dreth Trafodiadau Tir gyfraddau a throthwyon gwahanol; nid yw'n cynnwys rhyddhad i'r rheini sy'n prynu am y tro cyntaf; ac mae'n cael ei chasglu gan Awdurdod Cyllid Cymru (ACC) yn hytrach na gan CTheF.

Methodoleg y rhagolwg

3.4 Mae'r fethodoleg ar gyfer llunio ein rhagolygon ar gyfer y Dreth Trafodiadau Tir yn cynnwys tri cham.³ Sef:

¹ Mae'r ddwy dreth yn seiliedig yn fras ar y 'dreth stamp' hanesyddol, un o'r dulliau trethu hynaf a gyflwynwyd yn wreiddiol ar ystod o gynhyrchion yn 1694. Roedd y dreth wreiddiol yn ei gwneud yn ofynnol bod dogfennau cyfreithiol a oedd yn gysylltiedig â thrafodiad yn cael eu dilysu drwy gyfrwng 'stamp' ffisegol. Cyflwynwyd Treth Dir y Dreth Stamp yn lle'r dreth stamp ym mis Rhagfyr 2003.

² Best, M. a Kleven, H., *Housing market responses to transaction taxes: Evidence from notches and stimulus in the U.K.*, Mehefin 2017.

³ I gael rhagor o fanylion am fethodoleg y rhagolwg, edrychwch ar Bennod 3 ein *Rhagolwg Trethi Cymreig* ym mis Rhagfyr 2019 ac ar y dudalen 'Rhagolwg trethi Cymreig' ar ein gwefan.

- Yn gyntaf, rydym yn llunio **amcangyfrif canol blwyddyn** sy'n defnyddio data alldro misol ar dderbyniadau gan ACC fel man cychwyn. Fel arfer, rydym yn grosio derbyniadau'r flwyddyn hyd yma drwy dybio bod gweddill y flwyddyn yn dilyn llwybr tebyg i'r blynyddoedd blaenorol, gan ei chwyddo yn ôl yr angen ar sail gwybodaeth am berfformiad yr economi a'r farchnad eiddo.
- Nesaf, rydym yn llunio ein **rhagolwg cyn-fesurau**, gan ddefnyddio pedwar model 'biniau prisiau' ar wahân – un yr un ar gyfer prif gyfraddau preswyl, y gordal eiddo ychwanegol, gwerthiannau masnachol a phrydlesi masnachol.⁴ Mae'r modelau'n darparu trafodiadau wedi'u crynhoi mewn 'biniau' cymharol fach, gan gyfrifo'r dreth sy'n ddyledus yn ôl pris cyfartalog pob bin, ac yna'n rhagamcanu hynny'n unol â'n rhagolygon ar gyfer prisiau a thrafodiadau.⁵
- Yn olaf, rydym yn ychwanegu amcangyfrifon o effeithiau unrhyw **fesurau polisi newydd** i gynhyrchu ein rhagolygon ar ôl mesurau.

Penderfynydion marchnad eiddo'r rhagolwg

3.5 Heb os, sbardun pwysicaf ein rhagolwg ar gyfer derbyniadau Treth Trafodiadau Tir dros y tymor canolig yw ein rhagolwg ar gyfer twf yng ngwerth trafodiadau eiddo, sydd yn ei dro yn adlewyrchu rhagdybiaethau ynghylch y rhagolygon ar gyfer prisiau eiddo a nifer y trafodiadau. Mae gweithgarwch ym marchnadoedd eiddo Cymru a'r DU wedi gostwng yn sylweddol yn y flwyddyn ddiwethaf, oherwydd effaith cyfraddau llog uchel parhaus ar gyfraddau morgais a'r pwysau ar incwm real sydd wedi effeithio ar bŵer prynu.

Prisiau eiddo

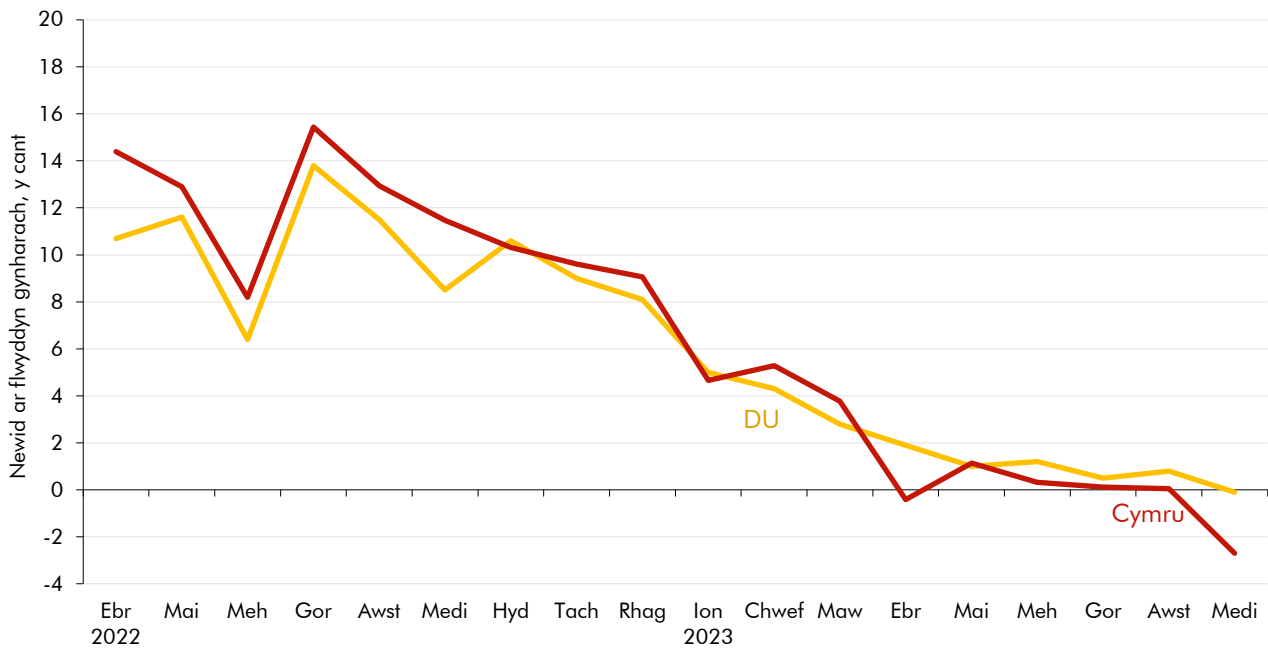
3.6 Mae Siart 3.1 yn dangos bod **prisiau tai** yn ystod blwyddyn ariannol 2022-23 wedi cyrraedd uchafbwynt ym mis Gorffennaf 2022 sef 15.4 y cant yng Nghymru a 13.8 y cant yn y DU yn dilyn twf cadarn ar ôl y pandemig.⁶ Ond mae wedi gostwng ers hynny gan fod cyfraddau llog uwch wedi effeithio ar y galw. Mae'r newidiadau i brisiau tai yn y DU ac yng Nghymru yn ystod y misoedd diwethaf wedi bod o gwmpas sero.

⁴ Mae'r modelau hyn yn cael eu gweithredu ar ein rhan gan ddadansoddwyr yn Llywodraeth Cymru, ond mae rhagdybiaethau a dyfarniadau sylfaenol y rhagolwg yn rhai gan Bwyllgor Cyfrifoldeb Cyllidebol yr OBR.

⁵ Mae'r fethodoleg ar gyfer gwneud rhagolwg o'r rhain wedi'i nodi yn nhudalennau 'Gwybodaeth fanwl' ein gwefan.

⁶ ONS, *UK House Price Index: Medi 2023*, Tachwedd 2023.

Siart 3.1: Prisiau tai: Cymru o'i chymharu â'r DU gyfan

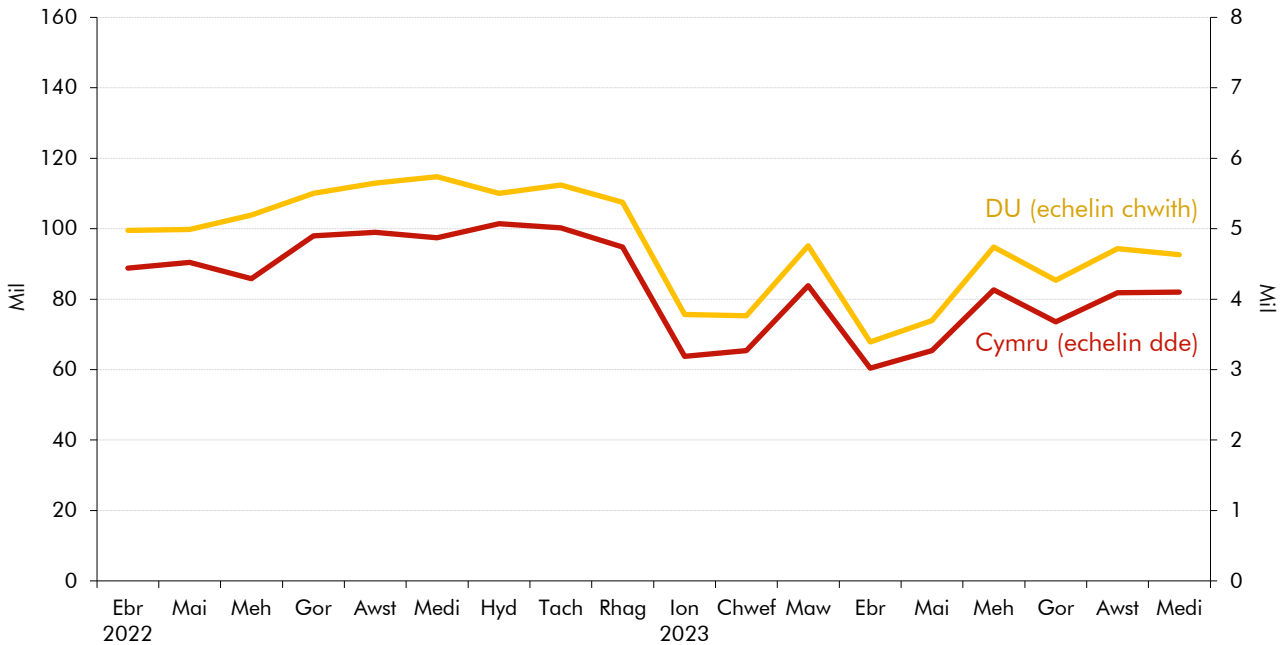
Ffynhonnell: SYG

3.7 Roedd **prisiau eiddo masnachol** (fel y'u mesurir gan bris cyfartalog trafodiadau a gofnodwyd gan yr awdurdodau treth perthnasol) wedi gostwng 27.9 y cant yng Nghymru yn hanner cyntaf 2023-24, o'i gymharu â 2022-23 lle roedd prisiau wedi gostwng 0.5 y cant yn y DU yn ystod yr un cyfnod.

Trafodiadau eiddo

3.8 Mae **trafodiadau eiddo preswyl** misol yng Nghymru a'r DU yn gyffredinol wedi dilyn llwybr gweddol debyg dros y 18 mis diwethaf (Siart 3.2). Yn y ddau achos, mae trafodiadau wedi bod yn is yn ystod 2023-24 nag oeddent yn 2022-23, sydd eto wedi cael ei bwysu a'i fesur gan y dirywiad mewn amodau benthyca. Mae'r trafodiadau yng Nghymru yn ystod 2023-24 hyd yma 20.3 y cant yn is nag yr oeddent yn 2022-23, a'r gostyngiad cyfatebol ar lefel y DU yw 20.6 y cant. Mae hyn yn dilyn gostyngiadau o 14.2 y cant a 11.2 y cant yn 2022-23 o'i gymharu â 2021-22, yng Nghymru a'r DU, yn y drefn honno.

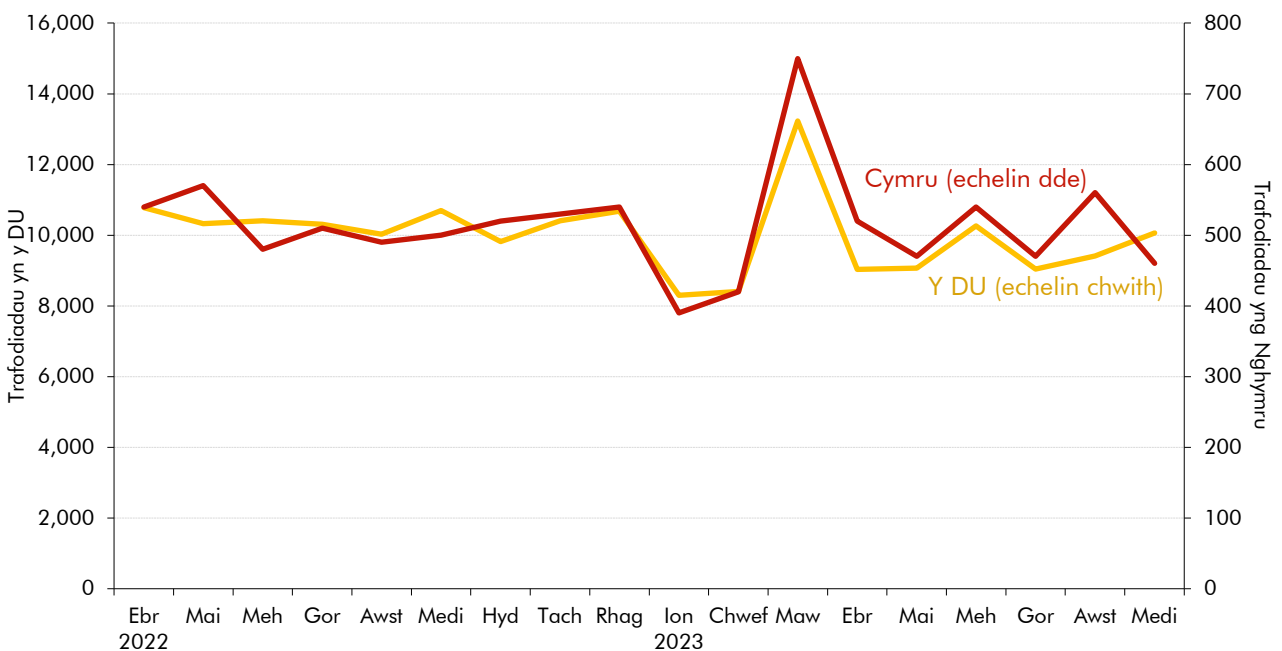
Siart 3.2: Trafodiadau eiddo preswyl

Ffynhonnell: CTheF, ACC

3.9 Mae trafodiadau eiddo masnachol yng Nghymru wedi adlewyrchu’r rheini yn y DU gyfan i raddau helaeth yn ystod 2022-23 a 2023-24 (Siart 3.3). Mae trafodiadau o’r flwyddyn hyd yma wedi gostwng 2.3 y cant yng Nghymru a 9.1 y cant yn y DU yn ei chyfanrwydd, o’i gymharu â 2022-23.

Siart 3.3: Trafodiadau eiddo masnachol

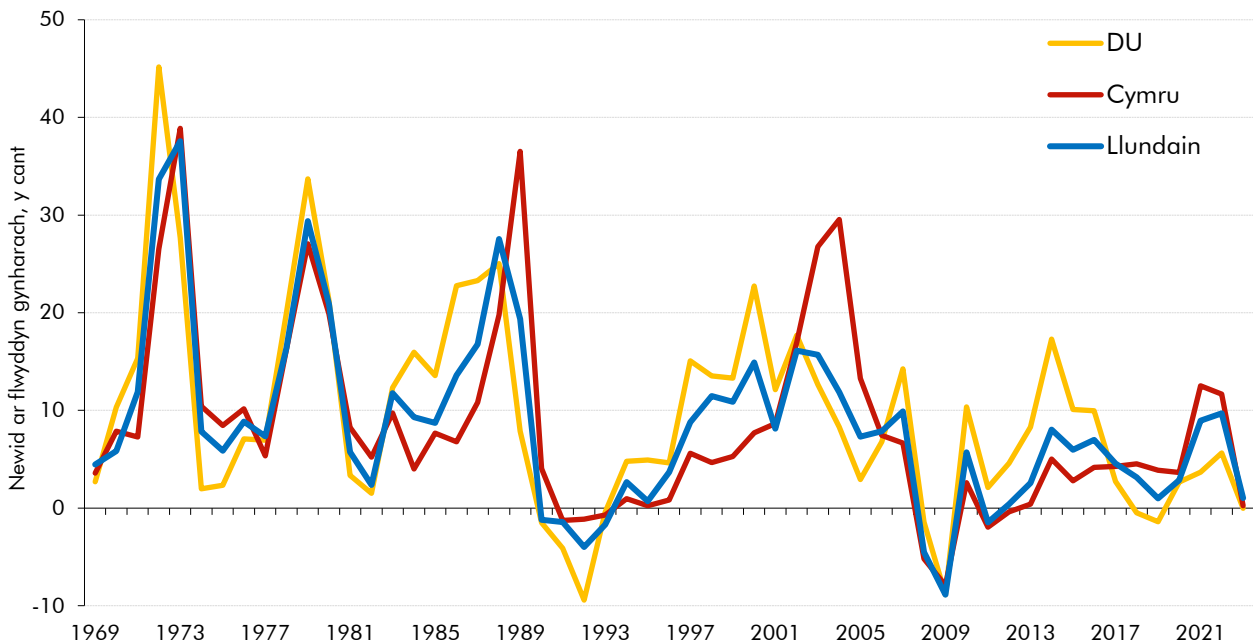

Ffynhonnell: CTheF, ACC

Rhagolygon ar gyfer penderfynyddion y farchnad eiddo

- 3.10** Mae ein rhagolygon ar gyfer trethi trafodiadau eiddo yn seiliedig ar ein rhagolygon ar gyfer y farchnad eiddo ledled y DU. Rydym yn tybio bod prisiau a thrafodiadau Cymru yn symud yn unol â'r rheini ar gyfer y DU gyfan, oni bai fod rhesymau clir dros wro oddi wrth hynny. Yn ymarferol, mae unrhyw wahaniaeth tybiedig yn golygu ein bod yn defnyddio gwahanol ragdybiaethau prisiau tai Cymru yn y tymor agos cyn tybio cydgyfeirio o ail neu drydedd flwyddyn y rhagolwg. Mae Siart 3.4 yn dangos bod prisiau tai yng Nghymru, yn hanesyddol, wedi dilyn llwybr tebyg i'r rhai yn y DU yn gyflawn, gydag ychydig iawn o gyfnodau o wahaniaeth tymor byr.
- 3.11** Yn y rhagolwg hwn, rydym yn tybio bod prisiau tai yng Nghymru a'r DU yn symud gyda'i gilydd ar draws cyfnod y rhagolwg. Mae hyn yn cyd-fynd â'r data alldro diweddar sy'n dangos bod newidiadau mewn prisiau tai yng Nghymru yn ystod hanner cyntaf 2023-24 wedi bod yn agos at y rheini yn y DU (Siart 3.1).

Siart 3.4: Tueddiadau hanesyddol mewn prisiau tai

Ffynhonnell: Y Gofrestirfa Tir

- 3.12** Rydym wedi diwygio ein rhagolygon prisiau tai yng Nghymru a'r DU yn 2023-24 ers ein rhagolwg ym mis Chwefror, gan adlewyrchu data alldro rhywfaint cryfach na'r disgwyl. Ond mae disgwyl i brisiau ostwng ychydig eleni ac yn fwy arwyddocaol yn 2024-25, diolch i ragolwg economaidd wannach nag yr oeddem wedi'i ragweld yn flaenorol, yn dilyn y cyfnod o gyfraddau llog uwch a pharhaus. Yna, bydd prisiau'n codi'n gymedrol ar ôl hynny. Mae trafodiadau preswyl hefyd wedi'u diwygio i lawr rhwng 2023-24 a 2026-27, gan adlewyrchu'r un gwendid, ac mae eisoes yn bwydo drwodd i drafodiadau is mewn alldro. Er bod trafodiadau wedi cael eu diwygio i lawr yn ystod y rhan fwyaf o flynyddoedd ac maen nhw wedi gostwng 2.5 ers 2023-24 a 2027-28 ers mis Chwefror, rydym yn dal yn disgwyl iddynt ddechrau gwella o 2025-26 ymlaen, gyda'r twf blynyddol yn parhau i fod yn 10.0 ar gyfartaledd ar ôl hynny.

- 3.13** Rydym hefyd yn tybio y bydd prisiau a thrafodiadau masnachol yn gostwng yn y tymor agos, eto oherwydd rhagolygon economaidd gwannach a chyfraddau llog uwch. O'i gymharu â mis Chwefror, mae prisiau masnachol yn llawer is yn 2024-25, gyda diwygiadau mwy cymedrol mewn blynyddoedd diweddarach, sy'n adlewyrchu isafbwynt cynharach na'r ydym yn ei ddisgwyl ar gyfer prisiau preswyl, ond gydag adferiad mwy graddol wedi hynny. Er ein bod yn disgwyl yn flaenorol i'r isafbwynt mewn prisiau masnachol fod yn fwy bas na'r un yn y farchnad breswyl, rydym nawr yn rhagweld gostyngiad cronnus mwy yn y cyntaf.

Tabl 3.1: Rhagolygon ar gyfer prisiau a thrafodiadau eiddo yng Nghymru

	Newid canrannol ar y flwyddyn flaenorol						
	Alldro	Rhagolwg					
		2022-23	2023-24	2024-25	2025-26	2026-27	2027-28
Prisiau eiddo preswyl	8.6	-0.9	-4.9	1.2	3.6	3.7	3.7
Trafodiadau eiddo preswyl	-12.3	-20.0	-3.4	8.4	11.2	11.2	9.3
Prisiau eiddo masnachol	-4.0	-1.2	-1.2	1.6	1.6	1.8	1.9
Trafodiadau eiddo masnachol	-1.7	-8.1	-1.3	6.1	5.4	1.9	1.7
	Newid ers rhagolwg Chwefror						
Prisiau eiddo preswyl		3.3	-0.9	-0.9	0.4	0.2	
Trafodiadau eiddo preswyl		-4.6	-4.0	-2.5	-4.0	2.7	
Prisiau eiddo masnachol		2.0	-3.4	0.8	0.1	-0.1	
Trafodiadau eiddo masnachol		-3.1	-2.2	-0.1	-1.1	0.0	

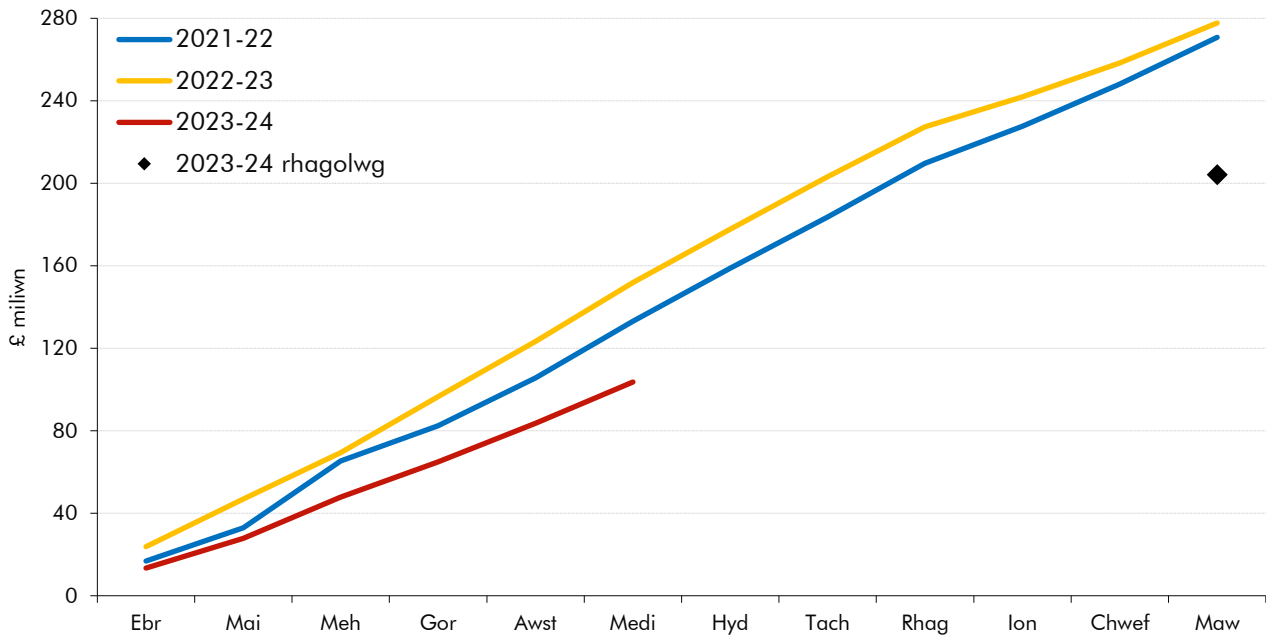
Tueddiadau mewn derbyniadau Treth Trafodiadau Tir

Derbyniadau eiddo preswyl

- 3.14** Mae Siart 3.5 yn dangos bod derbyniadau Treth Trafodiadau Tir preswyl (ar ôl tynnu addaliadau) yn y chwe mis cyntaf wedi gostwng £48 miliwn (31.7 y cant) yn 2022-23 a £29 miliwn (22 y cant) yn 2021-22. Rydym yn disgwyl i'r gwendid hwn barhau yn ystod ail hanner y flwyddyn, ac yn rhagweld y bydd cyfanswm y derbyniadau yn 2022-23 yn £74 miliwn (26 y cant) yn is nag alldro 2022-23.

Treth Trafodiadau Tir

Siart 3.5: Derbyniadau Treth Trafodiadau Tir preswyl cronus

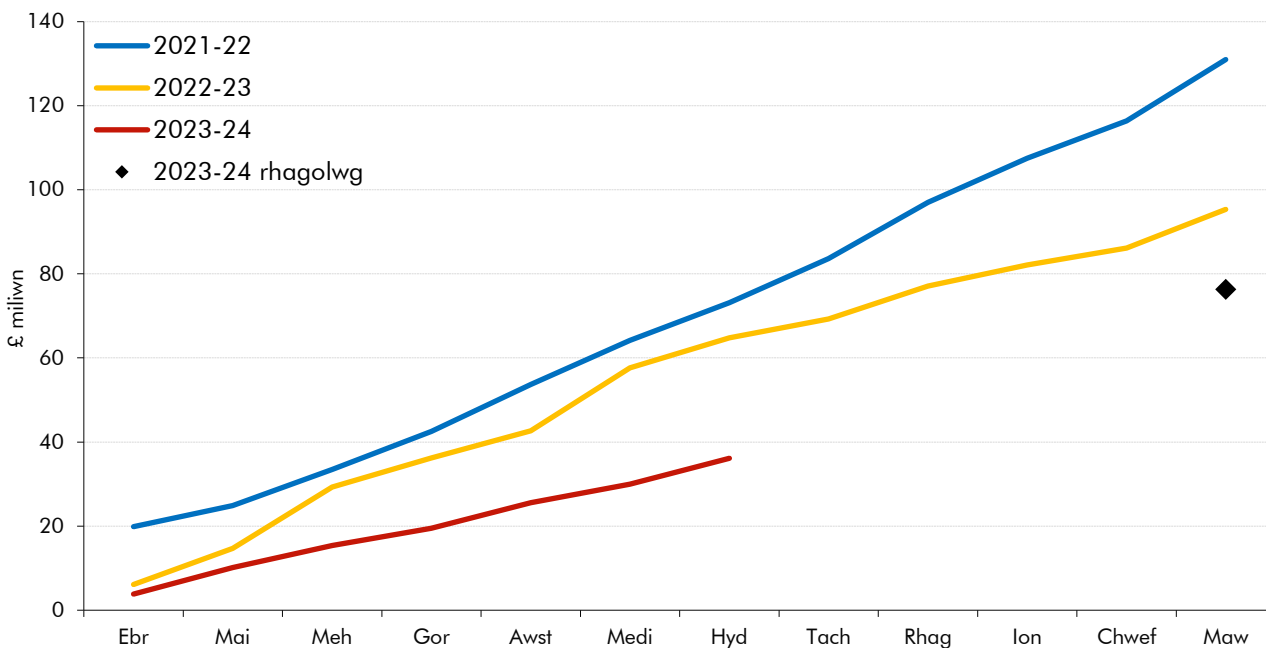

Ffynhonnell: ACC, OBR

Derbyniadau eiddo masnachol

3.15 Mae Siart 3.6 yn dangos bod derbyniadau masnachol y flwyddyn hyd yma wedi gostwng £29 miliwn (44 y cant o'i gymharu â 2022-23, ac wedi gostwng £37 miliwn (51 y cant) ers 2021-22. Rydym yn disgwyl i reffeniw gynyddu rhywfaint yn ystod gweddill misoedd y flwyddyn, oherwydd ansefydlogrwydd marchnad fasnachol Cymru, gyda'r derbyniadau'n £18 miliwn (19 y cant) yn is nag yn 2022-23.

Siart 3.6: Derbyniadau Treth Trafodiadau Tir masnachol cronus

Ffynhonnell: ACC, OBR

Rhagolygon diweddaraf ar gyfer y Dreth Trafodiadau Tir

3.16 Mae Tabl 3.2 yn nodi ein rhagolwg diweddaraf ar gyfer y Dreth Trafodiadau Tir a'i chydannau. O'i gymharu â mis Chwefror, mae derbyniadau wedi cael eu diwygio i lawr ym mhob blwyddyn o'r rhagolwg - £59 miliwn ar gyfartaledd (16 y cant). Mae hyn yn adlewyrchu'r gwendid diweddar mewn data alldro, yn enwedig oherwydd gostyngiad mewn trafodiadau o'i gymharu â'n rhagolwg ym mis Chwefror. Rydym nawr yn rhagweld gostyngiad mewn derbyniadau o tua traean rhwng 2022-23 a 2024-25, ond gyda chyfradd flynyddol debyg o dwf derbyniadau ar ôl hynny.

Tabl 3.2: Rhagolwg ar gyfer y Dreth Trafodiadau Tir

	£ miliwn						
	Alldro 2022-23	Rhagolwg					
		2023-24	2024-25	2025-26	2026-27	2027-28	2028-29
Cyfanswm LTT							
Rhagolwg Chwefror	372	312	299	340	403	453	
Rhagolwg Rhagfyr	372	280	251	279	325	375	437
Newid		-32	-48	-61	-78	-78	
Preswyl (ac eithrio eiddo ychwanegol)							
Rhagolwg Chwefror	196	150	134	157	194	229	
Rhagolwg Rhagfyr	196	146	122	136	165	200	238
Newid		-4	-12	-20	-30	-29	
Eiddo ychwanegol							
Rhagolwg Chwefror	82	65	64	75	91	101	
Rhagolwg Rhagfyr	82	58	54	62	73	85	106
Newid		-7	-9	-12	-17	-17	
Masnachol							
Rhagolwg Chwefror	94	97	101	108	117	123	
Rhagolwg Rhagfyr	94	76	74	80	86	90	94
Newid		-21	-27	-28	-31	-33	

Rhagolwg Treth Trafodiadau Tir preswyl

3.17 Mae Tabl 3.3 yn nodi'r diwygiadau i'n rhagolygon ar gyfer y Dreth Trafodiadau Tir preswyl ers mis Chwefror. Mae prif gyfraddau preswyl wedi cael eu diwygio i lawr ym mhob blwyddyn o'r rhagolwg, gan £19 miliwn y flwyddyn ar gyfartaledd (11 y cant). Mae gostyngiad o 38 y cant ar ei uchaf rhwng 2022-23 a 2024-25 gyda derbyniadau ddim yn dychwelyd i lefelau 2022-23 tan 2027-28. Mae gwendid o'r diffyg yn y gyfradd dreth effeithiol, o ganlyniad i drafodiadau pris is, sy'n cynhyrchu llai o refeniw fesul punt, gan greu cyfran uwch o refeniw (a geir yn y llinell 'data alldro a modelu') yn egluro'r rhan fwyaf o'r gostyngiad. Fel arall, mae diwygiadau i'n penderfynyddion ar gyfer trafodiadau (sydd wedi gostwng £13 miliwn y flwyddyn) yn cael eu gwrthbwyso i raddau helaeth gan ddiwygiadau i'r penderfynyddion prisiau (cynnydd o £12 miliwn y flwyddyn).

3.18 Mae Tabl 3.4 yn dangos y newidiadau i'n rhagolwg cyfraddau ychwanegol, sydd hefyd wedi gostwng o'i gymharu â mis Chwefror, gan £12 miliwn y flwyddyn (15 y cant) ar gyfartaledd. Yn yr achos hwn, mae'r gostyngiad yn deillio o gyfuniad o 'ddata alldro is' a

Treth Trafodiadau Tir

thrafodiadau gwannach, sydd ond yn cael eu gwrthbwysu ychydig gan brisiau ychydig yn gryfach. Mae hyn yn creu gostyngiad mwy serth rhwng 2022-23 a 2024-25, gyda chyfradd debyg o dwf blynyddol yn ystod y blynyddoedd sy'n weddill o'r rhagolwg.

Tabl 3.3: Rhagolwg prif gyfraddau preswyl y Dreth Trafodiadau Tir

	£ miliwn						
	Alldro	Rhagolwg					
	2022-23	2023-24	2024-25	2025-26	2026-27	2027-28	2028-29
Rhagolwg Chwefror	196	150	134	157	194	229	
Rhagolwg Rhagfyr	196	146	122	136	165	200	238
Newid		-4	-12	-20	-30	-29	
<i>ac o hyn:</i>							
Newidiadau prisiau		15	10	8	12	14	
Newidiadau trafodiadau		-3	-8	-12	-21	-20	
Data alldro a modelu		-16	-15	-17	-20	-24	

Tabl 3.4: Rhagolwg cyfraddau ychwanegol preswyl y Dreth Trafodiadau Tir

	£ miliwn						
	Alldro	Rhagolwg					
	2022-23	2023-24	2024-25	2025-26	2026-27	2027-28	2028-29
Rhagolwg Chwefror	82	65	64	75	91	101	
Rhagolwg Rhagfyr	82	58	54	62	73	85	106
Newid		-7	-9	-12	-17	-17	
<i>ac o hyn:</i>							
Newidiadau prisiau		2	1	0	1	1	
Newidiadau trafodiadau		-2	-4	-6	-10	-8	
Data alldro a modelu		-7	-6	-7	-8	-9	

Rhagolwg masnachol y Dreth Trafodiadau Tir

3.19 Mae'r tabl 3.5 yn dangos newidiadau i'n rhagolwg Treth Trafodiadau Tir masnachol o'i gymharu â mis Chwefror. Mae derbyniadau wedi cael eu diwygio i lawr gan symiau sy'n cynyddu'n raddol, gan gyrraedd £33 miliwn erbyn 2027-28. Mae'r gostyngiad o £20 miliwn mewn derbyniadau dros y cyfnod o ddwy flynedd rhwng 2022-23 a 2024-25 yn cymharu â'r cynnydd o £7 miliwn yr oeddem yn ei ragweld ym mis Chwefror. Mae'r gostyngiad ers mis Chwefror yn deillio'n bennaf o'r gwendid yn y data alldro ac mae'r derbyniadau wedi'u derbyn 29 y cant yn is na'r hyn a ragwelwyd gennym yn flaenorol. Rydym yn tybio y bydd tua hanner y gwendid hwn yn parhau hyd at ddiwedd cyfnod y rhagolwg. Mae trafodiadau is hefyd yn ffactor sy'n cyfrannu at hyn, er bod prisiau uwch yn gwrthbwysu tua hanner y swm hwnnw.

Tabl 3.5: Rhagolwg masnachol y Dreth Trafodiadau Tir

	£ miliwn						
	Alldro	Rhagolwg					
	2022-23	2023-24	2024-25	2025-26	2026-27	2027-28	2028-29
Rhagolwg Chwefror	94	97	101	108	117	123	
Rhagolwg Rhagfyr	94	76	74	80	86	90	94
Newid		-21	-27	-28	-31	-33	
ac o hyn:							
Newidiadau prisiau		7	4	5	5	5	
Newidiadau trafodiadau		-5	-7	-8	-9	-10	
Data alldro a modelu		-23	-23	-25	-27	-28	

Risgiau ac ansicrwydd

- 3.20** Yn yr adran hon rydym yn crynhoi rhai o'r prif ffynonellau ansicrwydd ynghylch ein rhagolwg Treth Trafodiadau Tir canolog. Mae hyn eto'n cael ei ddominyddu gan y risgiau i brisiau eiddo a thrafodiadau o ystyried y cynnydd mewn cyfraddau llog a'r llwybr ansicr ar gyfer chwyddiant CPI. Mae'r risgiau'n gytbwys. At i lawr, mae chwyddiant wedi bod yn fwy cyson nag yr oeddem yn ei ddisgwyl, ac os bydd hynny'n parhau, mae'n debygol y byddai angen i gyfraddau llog aros yn uchel am gyfnod hwy. Ond mae hefyd yn bosibl y bydd chwyddiant a chyfraddau llog yn gostwng yn gyflymach nag yr ydym yn ei ddisgwyl. Ac at hynny, mae prisiau wedi dal eu tir yn well na'r disgwyl, er gwaethaf y cynnydd mewn cyfraddau llog.
- 3.21** Yn gyffredinol, mae'r farchnad eiddo masnachol yn sensitif i'r rhagolygon economaidd cyffredinol, ond mae ansicrwydd hefyd o ganlyniad i newidiadau parhaus yng nghyfansoddiad gweithgarwch economaidd, fel mwy o waith gartref neu dwf pellach mewn manwerthu ar-lein.
- 3.22** Yn y rhagolwg hwn, nid ydym wedi rhagdybio unrhyw wahaniaeth mewn prisiau tai na thrafodiadau rhwng Cymru a'r DU yn gyflawn, ac felly mae hyn yn parhau i fod yn destun ansicrwydd. Mae prisiau eiddo preswyl wedi bod ychydig yn wannach yng Nghymru yn ystod y misoedd diwethaf o'i gymharu â'r DU, yn dilyn cyfnod o gryfder cymharol.
- 3.23** Mae'r risgiau eraill sy'n gysylltiedig â'n rhagolygon ar gyfer y Dreth Trafodiadau Tir yn cynnwys y canlynol:
- Mapio penderfynyddion y farchnad eiddo i'r wir sylfaen drethu.** Mae'n anodd mapio o'r farchnad eiddo gyfan i'r trafodiadau hynny a fydd yn ddarostyngedig i'r Dreth Trafodiadau Tir yn unig. Dim ond lleiafrif bach iawn o'r holl drethdalwyr posibl fydd yn talu'r Dreth Trafodiadau Tir mewn unrhyw flwyddyn benodol, sy'n wahanol i'r rhan fwyaf o weithgareddau trethadwy eraill, pan mae trethdalwyr yn wynebu rhwymedigaeth flwyddyn ar ôl blwyddyn. Mae tua 1.4 miliwn o anheddau yng Nghymru, ond dim ond tua 53,000 o drafodiadau preswyl a gafwyd yn 2022-23.

- **Crynodeiad y sylfaen drethu.** Mae gan y Dreth Trafodiadau Tir atodiad treth raddoledig: bydd trafodiad preswyl o £250,000 yn talu £1,500 mewn treth, tra bydd trafodiad am bedair gwaith y pris hwn (£1,000,000) yn talu dros bedwar deg gwaith yn fwy o dreth (£61,750). Yn 2022-23 daeth tua hanner y refeniw preswyl o'r 10 y cant uchaf o drafodiadau. Mae ein rhagolwg Treth Trafodiadau Tir hefyd yn sensitif i nifer fach o drafodiadau eiddo masnachol gwerth uchel. Mae hyn yn wir yn hanesyddol ac mae'n helpu i egluro gwallau yn y gorffennol, yn y sefyllfa yn ystod y flwyddyn a'r rhagolwg tymor canolig.
- **Newidiadau polisi aml.** Mae'r drefn treth trafodiadau eiddo wedi bod yn destun newidiadau polisi dro ar ôl tro. Mae'r newidiadau hyn, yn enwedig pan fyddant yn cael eu cyhoeddi ymlaen llaw, yn ychwanegu ansicrwydd at ein rhagolygon o ran sut bydd trethdalwyr yn ymateb i'r cymhellion treth newydd maent yn eu hwynebu. Roedd hyn yn berthnasol i godi trothwyon y Dreth Trafodiadau Tir a Threth Dir y Dreth Stamp dros dro ar anterth y pandemig.
- **Rhagflaenu.** Pan gyhoeddir cynyddiadau mewn trethi eiddo ymlaen llaw, mae'n caniatáu dwyn pryniannau ymlaen er mwyn cael eu trethu ar y gyfradd is sy'n bodoli ar y pryd – gelwir hyn yn 'rhagflaenu'. Mae'r gwrthwyneb hefyd yn wir os yw toriadau treth yn cael eu cyhoeddi ymlaen llaw, gyda phrynwyr yn cael eu cymell i ohirio trafodiadau er mwyn elwa o'r gyfradd is. Er ei bod yn ffenomen a welir yn rheolaidd, mae'n anodd mesur union faint yr ymateb ymddygiadol a nifer y trafodiadau yr effeithir arnynt, er ein bod yn defnyddio tystiolaeth o benodau blaenorol i'n harwain.⁷
- **Newidiadau i bolisi'r Dreth Trafodiadau Tir yn y dyfodol.** Mae ein rhagolygon ond yn cynnwys effeithiau polisiâu sydd wedi'u datgan ar hyn o bryd, ac nid bwriadau neu uchelgeisiau polisi sy'n cael eu hystyried (gan adlewyrchu'r gofynion a osodir arnom gan Senedd y DU wrth sefydlu'r OBR). Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi ymgynghoriad cyhoeddus ar ymestyn y cyfnod ad-dalu ar gyfer y cyfraddau ychwanegol mewn amgylchiadau eithriadol, fel pan fydd cladin anniogel⁸. Bydd hyn yn lleihau'r derbyniadau.⁹ Byddwn yn cynnwys ei effaith, ac unrhyw uchelgeisiau polisi eraill, pan fydd y polisi'n ddigon cadarn ac wedi'i gostio'n ddigonol.¹⁰

⁷ I gael rhagor o fanylion am hyn, gweler Mathews, P., *OBR Working Paper no. 10: Forestalling ahead of property tax changes*, Hydref 2016.

⁸ Datganiad Ysgrifenedig gan y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol, *ymestyn cyfnod ad-dalu cyfraddau preswyl uwch y Dreth Trafodiadau Tir pan fydd amgylchiadau eithriadol yn berthnasol*, 16 Tachwedd 2021.

⁹ Ym mis Gorffennaf 2022, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ddatganiad gweinidogol a dogfen ymateb i ymgynghoriad sy'n edrych ar opsiynau ar gyfer amrywiadau lleol yng nghyfraddau'r Dreth Trafodiadau Tir ar ail gartrefi ac rydym yn parhau â'r paratodau ymgynghori ar gyfer cyflwyno'r polisi hwn (Datganiad Ysgrifenedig gan y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol, *Crynodeb o'r ymatebion i'r ymgynghoriad ar ail gartrefi a'r dreth trafodiadau tir*, 15 Gorffennaf 2022).

¹⁰ Uchelgais polisi arall yw cyhoeddiad Rhagfyr 2022 ar y bwriad i ymestyn y cynllun Cymorth i Brynu - Cymru tan fis Mawrth 2025 (Datganiad Ysgrifenedig gan y Gweinidog Newid Hinsawdd, *Dyfodol Cymorth i Brynu - Cymru o fis Ebrill 2023*, 14 Rhagfyr 2022).

4 Treth gwarediadau tirlenwi

Cyflwyniad

4.1 Mae'r bennod hon:

- yn disgrifio'r **dreth gwarediadau tirlenwi** a godir yng Nghymru;
- yn amlinellu ein **methodoleg** ar gyfer rhagweld derbyniadau; ac
- yn cyflwyno ein **rhagolwg diweddaraf** a'r **prif eitemau ansicr** sy'n gysylltiedig ag ef.

Beth yw'r 'dreth gwarediadau tirlenwi'?

4.2 Cyflwynwyd treth tirlenwi yn y DU yn 1996. Mae'n berthnasol i bob gwastraff sy'n cael ei waredu drwy dirlenwi ar safle trwyddedig oni bai fod y gwastraff wedi'i eithrio'n benodol. Yng Nghymru disodlwyd y dreth tirlenwi gan dreth gwarediadau tirlenwi (LDT) ym mis Ebrill 2018. Yn ôl Llywodraeth Cymru, nod yr LDT yw "gwella ymddygiad amgylcheddol drwy atal anfon gwastraff i safleoedd tirlenwi ac annog ailddefnyddio, ailgylchu ac adfer gwastraff".¹

4.3 Codir LDT fesul tunnell o wastraff a waredir ar safle tirlenwi. Mae'n daladwy gan weithredwyr safleoedd tirlenwi, a disgwylir iddynt hwy basio'r costau ymlaen i'r rhai sy'n gwneud y gwarediadau. Mae nifer fach o warediadau wedi'u heithrio rhag LDT, ac mae rhyddhad a disgownt ar gael hefyd mewn rhai achosion. Cesglir y dreth gan Awdurdod Cyllid Cymru (ACC). Mae Llywodraeth Cymru wedi cadw'r cyfraddau yn gyson â chyfraddau gweddill y DU ers cyflwyno'r LDT.

4.4 Mae ein rhagolwg yn seiliedig ar swm y gwastraff a anfonir i dirlenwi a'r gyfradd dreth effeithiol a delir. Mae'r olaf yn dibynnu i raddau helaeth ar benderfyniadau polisi sy'n ymwneud â chyfraddau, ond mae hefyd yn dibynnu ar gyfansoddiad gwastraff a anfonir i dirlenwi gan fod tair cyfradd wahanol – 'cyfradd safonol', 'cyfradd is' a 'chyfradd gwarediadau heb eu hawdurdodi'. Yn 2022-23 cyllid o wastraff cyfradd safonol oedd 97 y cant o gyfanswm y cyllid o'r LDT.

Methodoleg y rhagolwg

4.5 Mae rhagolwg yr LDT yn defnyddio model o'r gwaelod i fyny a weithredir ar ein rhan gan ddadansoddwyr yn Llywodraeth Cymru. Y rhagdybiaethau a'r barnau sy'n cael eu bwydo

¹ Llywodraeth Cymru, *Bil Treth Gwarediadau Tirlenwi (Cymru) 2016: Asesiadau Effaith*.

iddo yw rhai'r Pwyllgor Cyfrifoldeb Cyllidebol. Mae methodoleg y rhagolwg yn syml – y prif gamau yw:

- sefydlu **amcangyfrif canol blwyddyn** yn seiliedig ar y data gweinyddol diweddaraf (a ffynonellau perthnasol eraill) er mwyn amcangyfrif y derbyniadau yn y flwyddyn gyfredol;
- cynhyrchu **rhagolwg cyn mesurau** drwy ddefnyddio'r model rhagolwg LDT i luosi swm y gwastraff sy'n agored i dreth a anfonir i dirlenwi (y sylfaen drethu) â chyfradd yr ardoll berthnasol;
- cynhyrchu **rhagolwg ar ôl mesurau** drwy ychwanegu effeithiau unrhyw fesurau polisi newydd.

Sefydlu amcangyfrif canol blwyddyn

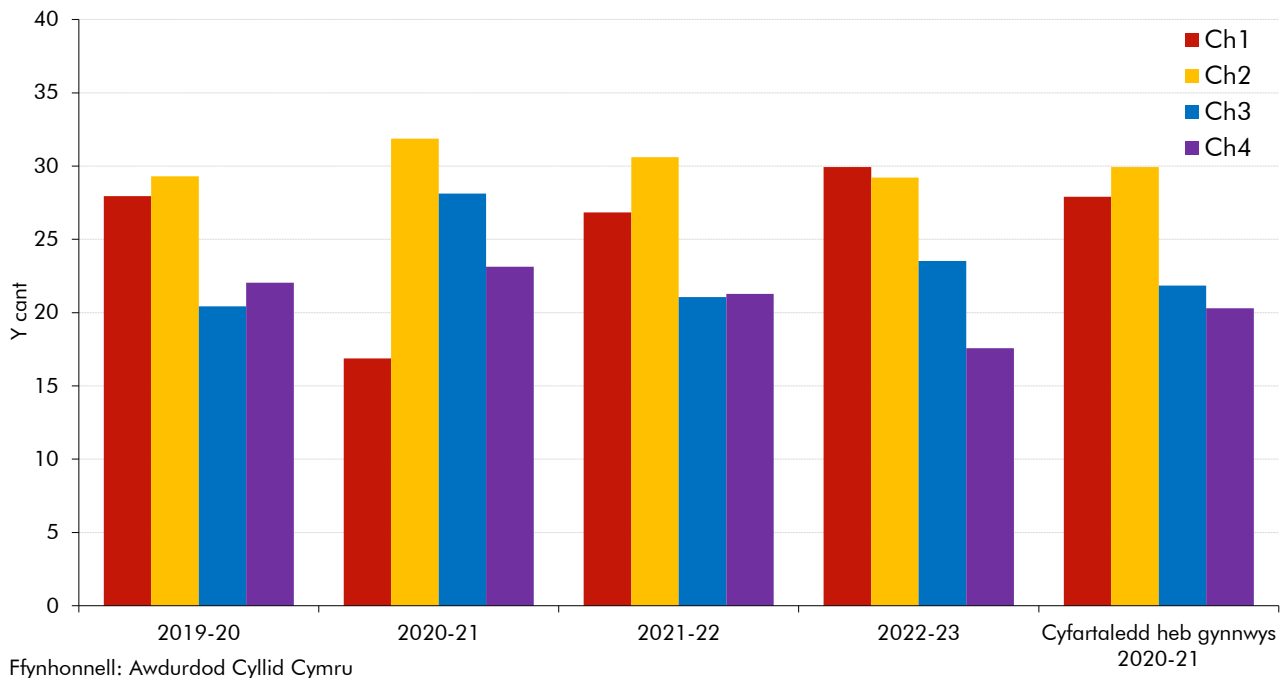
4.6 Mae gan y rhan fwyaf o weithredwyr safleoedd tirlenwi gyfnod cyfrifyddu blynyddol sy'n dilyn blwyddyn galendr. Derbynnir y rhan fwyaf o'r ffurflenni LDT gan ACC yn niwedd misoedd Ebrill, Gorffennaf, Hydref ac Ionawr (rhaid anfon ffurflenni cyn diwrnod gwaith olaf y mis yn dilyn diwedd y cyfnod cyfrifyddu). Mae ACC yn cyhoeddi data alldro derbyniadau LDT yn chwarterol.²

4.7 Mae ein rhagolwg canol blwyddyn yn seiliedig ar ddata alldro o hanner cyntaf 2023-24. Mae Siart 4.1 yn dangos rhaniad chwarterol derbyniadau LDT blynyddol o 2019-20 ymlaen, ac yn dangos elfen dymhorol i raddau sy'n gysylltiedig â swm y gwastraff a waredir mewn safleoedd tirlenwi. Fel arfer, mae'r gyfran fwyaf o'r derbyniadau'n dod yn nau chwarter cyntaf y flwyddyn. Yr eithriad i hyn yn y blynyddoedd diwethaf oedd y chwarter cyntaf a gafodd ei effeithio gan y cyfyngiadau symud yn 2020-21. Er 2019-20, mae cyfran gyfartalog yr holl gyllid a dderbyniwyd yn hanner cyntaf y flwyddyn ariannol, ac eithrio blwyddyn ariannol 2020-21 a gafodd ei hystumio gan y pandemig, yn 58 y cant.

---

² Mae nifer llai o weithredwyr safleoedd yn defnyddio cyfnodau cyfrifyddu gwahanol, sy'n golygu y gallai data sy'n cael eu rhyddhau yn fisol fod yn ddata sy'n datgelu gwybodaeth. Nid ydym yn defnyddio data gweinyddol misol nad ydynt wedi'u cyhoeddi gan ACC wrth baratoi ein hamcangyfrifon canol blwyddyn.

Siart 4.1: Canran o'r derbyniadau trethi tirlenwi blynyddol o bob chwarter

Y rhagolwg cyn mesurau

Y sylfaen drethu: swm y gwastraff a anfonir i dirlenwi

4.8 Mae swm y gwastraff a anfonir i dirlenwi yn y dyfodol yn cael ei ragweld drwy raddnodi data gan Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) â'r data alldro gan ACC. Mae ein model yn didoli'r data hyn gan ddefnyddio cod 'catalog gwastraff Ewropeaidd' yn dunelleddau sy'n agored i'r cyfraddau LDT safonol ac is. Mae hyn yn caniatáu i ni dynnu gwastraff sydd wedi'i eithrio o LDT. Yna caiff y tunelleddau hyn sy'n agored i LDT eu rhagamcanu gan ddefnyddio gwybodaeth am gynlluniau rheoli gwastraff awdurdodau lleol, datblygiadau seilwaith gwastraff, a rhagdybiaeth ynglŷn â llwybr gwastraff arall yn y dyfodol.

4.9 Mae nifer o ddewisiadau eraill yn lle anfon gwastraff i safleoedd tirlenwi, gan gynnwys:

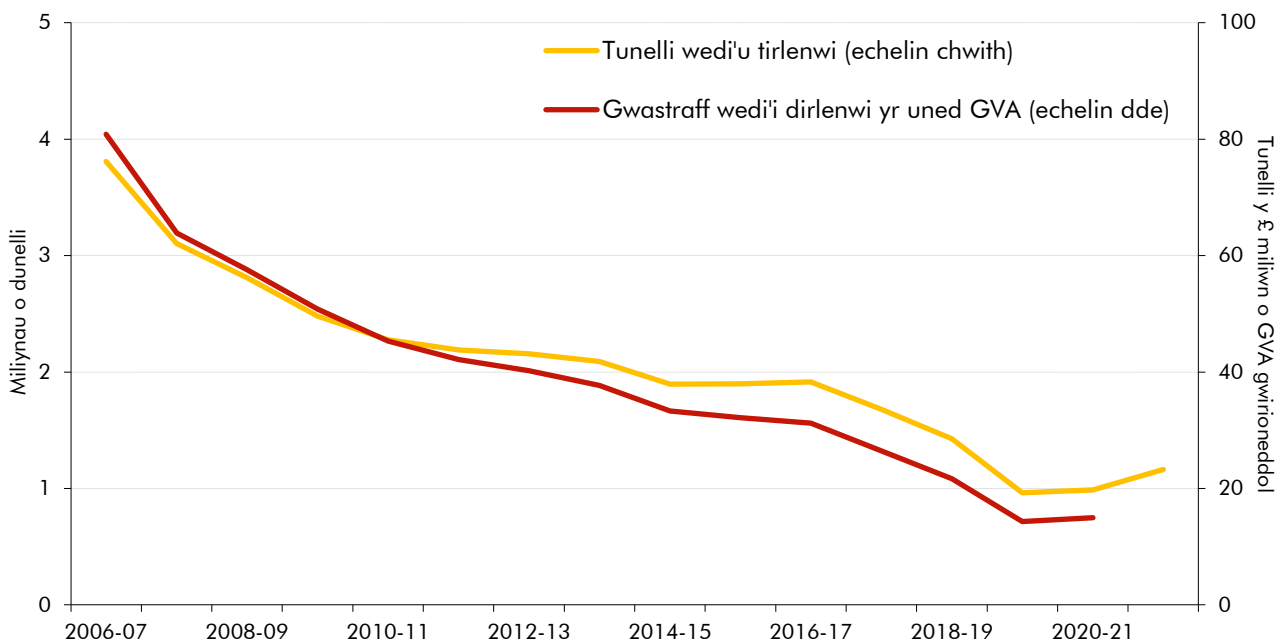
- **Ailgylchu a llosgi**, y mae eu lefelau yn dibynnu ar gapasiti'r seilwaith sydd ar gael yng Nghymru. Gan fod y sylfaen drethu yn llawer llai yng Nghymru, gall newidiadau mewn seilwaith trin gwastraff amgen arwain at effeithiau mwy ar gyfartaledd ar dderbyniadau LDT nag y byddai newid cyfatebol yn Lloegr yn ei gael ar dderbyniadau treth dirlenwi'r DU.
- **Allforio gwastraff**, a all fod yn rhatach na'i anfon i dirlenwi. Ar hyn o bryd mae dau ffactor allanol a allai gyfyngu ar gyfanswm allforion yn y tymor canolig – y berthynas fasnachu sy'n datblygu rhwng y DU a'r UE a gwaharddiad Llywodraeth Tsieina ar fewnforio gwastraff solet. Gallai'r naill a'r llall gynyddu swm y gwastraff a anfonir i dirlenwi yn y DU ac yng Nghymru (gan gynnwys gwastraff a gynhyrchir yn Lloegr) a gallent olygu cynnydd mewn derbyniadau LDT. Cofnodid i ba raddau y mae'r ffactorau hyn neu ffactorau eraill wedi effeithio'n barod ar dderbyniadau LDT ymhlyg

Treth gwarediadau tirlenwi

yn ein hamcangyfrif canol blwyddyn, yn hytrach na thrwy addasiad penodol i'r rhagolwg.

- 4.10** Nid ydym yn modelu'r defnydd o'r dewisiadau amgen hyn yn benodol. Yn hytrach, rydym yn rhagdybio eu bod yn darparu digon o hyblygrwydd i ddarparu ar gyfer twf a fyddai'n digwydd yn y dyfodol mewn gwastraff heb effeithio ar swm y gwastraff a anfonir i dirlenwi. Mae'r wybodaeth fanwl sydd ar gael i ni ynglŷn â seilwaith Cymru yn golygu y gallwn gynnwys newidiadau a ddisgwylir yn ein hystyriaethau pan fydd angen.
- 4.11** Mae swm y gwastraff a anfonir i dirlenwi yn y DU yn ei chyfanrwydd wedi bod yn lleihau'n raddol, ac mae Siart 4.2 yn dangos patrwm tebyg yng Nghymru. Mae'r swm a anfonir i dirlenwi wedi gostwng bron i saith degfed rhwng 2006-07 (3.8 miliwn o dunelli) a 2021-22 (1.2 miliwn o dunelli), er bod cynnydd bach wedi digwydd o 2020-21 ymlaen, yn groes i'r patrwm mwy hirdymor hwn o ostyngiad graddol. Mae Siart 4.2 hefyd yn dangos, yn ystod yr un cyfnod, bod llai a llai o wastraff wedi cael ei anfon i dirlenwi fesul uned o werth ychwanegol gros (GVA – mesur o weithgarwch economaidd). Rydym yn rhagdybio y bydd lefel y gwastraff sy'n deillio o dirlenwi yn parhau'n gyson dros gyfnod y rhagolwg, yn rhannol oherwydd y cynnydd annisgwyl hwn yn ddiweddar, ond mae rhywfaint o ansicrwydd ynglŷn â'r farn hon.

Siart 4.2: Tuneldd gwastraff tirlenwi yng Nghymru o'i gymharu â gweithgarwch economaidd yng Nghymru

Ffynhonnell: Cyfoeth Naturiol Cymru, SYG

Y gyfradd effeithiol o dreth gwarediadau tirlenwi a delir

- 4.12** Mae dwy brif gyfradd ar gyfer LDT – cyfradd 'safonol' a chyfradd 'is'. Mae'r gyfradd is yn berthnasol i wastraff sy'n 'anadweithiol' – h.y. deunyddiau llai peryglus neu sy'n achosi llai

o lygredd, megis brics, concriid a thywod. Mae'r gyfradd safonol yn berthnasol i bopeth arall nad yw wedi'i eithrio (gweler isod) ac nad yw'n perthyn i'r categori heb ei awdurdodi.³

- 4.13** Yn y Gyllideb hon, mae Llywodraeth Cymru wedi cadw cysondeb â chyfraddau 2024-25 a bennwyd gan Lywodraeth y DU, â **chyfradd safonol o £103.70 fesul tunnell** o wastraff a **chyfradd is o £3.30 y dunnell**.⁴ Mae ein rhagolwg yn rhagdybio y bydd y ddwy gyfradd yn codi yn unol â chwyddiant mynegai prisiau adwerthu (RPI) yn y dyfodol (yn unol â rhagdybiaeth fynegeio ragosodedig Llywodraeth y DU). Nid yw Llywodraeth Cymru wedi nodi ei pholisi ar gyfer y dyfodol a gallai bennu cyfraddau eraill pe bai'n dymuno.
- 4.14** Fel yn achos treth dirlenwi'r DU, mae deddfwriaeth LDT yn caniatáu ar gyfer eithriadau a rhyddhad. Os yw gwarediad wedi'i eithrio, er enghraifft mewn mynwent anifeiliaid anwes, nid oes atebolrwydd i dalu treth, ac nid oes angen i weithredwr y safle gofnodi hyn ar ffurflen dreth. Os yw gwarediad yn gymwys ar gyfer rhyddhad, er enghraifft os yw'n cynnwys deunydd a dynnwyd o ddŵr drwy garthu, mae angen i weithredwr y safle roi cyfrif ohono, ond gellir hawlio'r rhyddhad drwy'r ffurflen dreth. Mae'r gyfradd effeithiol a delir yn dibynnu nid yn unig ar gyfraddau statudol ac eithriadau, ond hefyd ar gyfansoddiad gwarediadau gwastraff. Yn 2022-23, y gyfradd effeithiol a delid oedd £34.26 am bob tunnell o wastraff a anfonid i dirlenwi. Yn nau chwarter cyntaf 2023-24 disgynnodd y gyfradd dreth effeithiol a delid i £28.20 am bob tunnell o wastraff, o ganlyniad i'r gostyngiad yng nghyfran y gwastraff cyfradd safonol.

Rhagolwg ar ôl mesurau

- 4.15** Y cam olaf ym mhroses ein rhagolwg yw ychwanegu effaith mesurau polisi newydd sydd wedi'u datgan ers cyhoeddi ein rhagolwg blaenorol. Ar gyfer treth tirlenwi ac LDT, mae'r effeithiau hyn yn fach fel arfer, ond mae'n bosibl y bydd rhywfaint o ansicrwydd ynglŷn â hwy o hyd. Er enghraifft, polisïau Datganiad yr Hydref 2023 gan Lywodraeth y DU sy'n cyflwyno 'cynllun dychwelyd ernes' newydd, ar gyfer y rhai sy'n yfed diodydd mewn cynhwysydd, a chynllun 'cyfrifoldeb estynedig cynhyrchwr' sy'n nodi y dylai cynhyrchwyr pecynnau dalu costau rheoli'r pecynnau ar ôl iddynt fynd yn wastraff. Disgwylir y bydd y ddau gynllun yn lleihau derbyniadau treth tirlenwi drwy leihau swm y gwastraff a anfonir i dirlenwi.

Rhagolwg trethi gwarediadau tirlenwi

- 4.16** Gan ddefnyddio'r fethodoleg a ddisgrifiwyd uchod ac yn seiliedig ar ddata alldro LDT ar gyfer dau chwarter cyntaf 2023-24, mae'r adran hon yn disgrifio ein rhagolwg diweddaraf a newidiadau ers mis Mawrth.

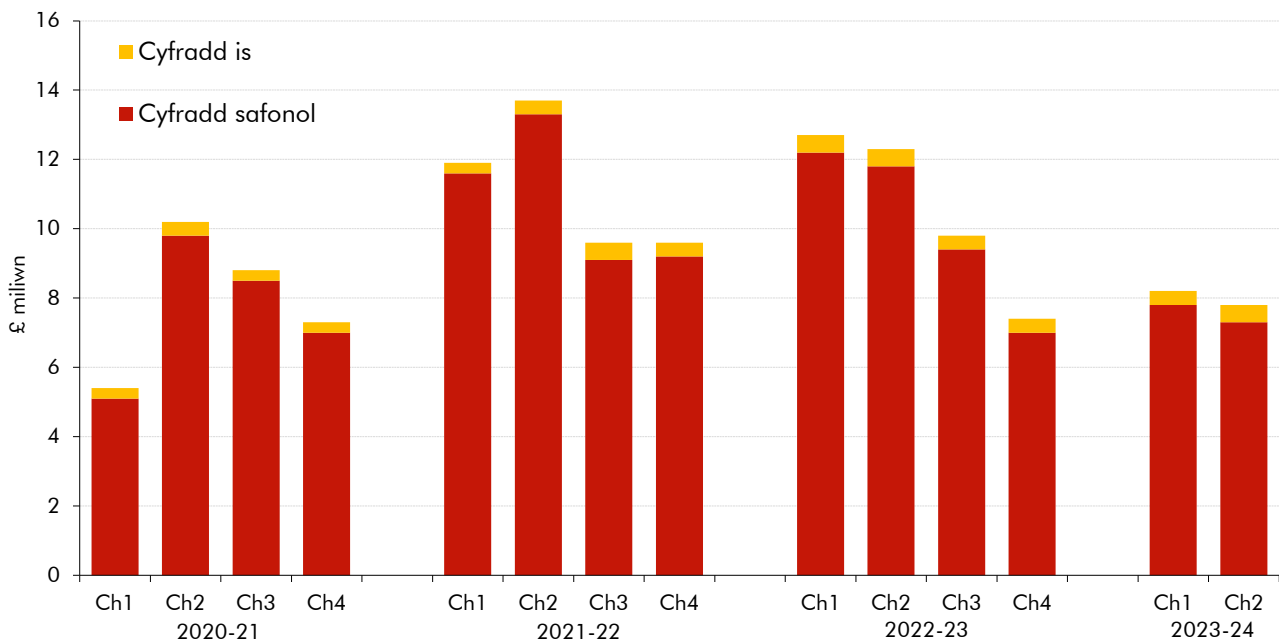
³ Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi cyflwyno trydydd cyfradd, sef 'gwarediadau heb eu hawdurdodi', sy'n berthnasol i bob gwarediad a wneir y tu allan i safleoedd tirlenwi sydd wedi eu hawdurdodi, p'un a fyddent wedi bod yn gymwys ar gyfer y cyfraddau safonol is ai peidio. Mae cyfradd 2023-24 ar gyfer gwarediadau o'r fath yn £153.15 am bob tunnell o wastraff. Cyhoeddir cyfradd 2024-25 ym mis Ebrill 2024.

⁴ Mae pob cyfradd yn amodol ar gymeradwyaeth gan y Senedd.

Alldro derbyniadau

4.17 Mae Siart 4.3 yn dangos bod derbyniadau yn hanner cyntaf 2023-24 £8.8 miliwn (35.3 y cant) yn llai o'u cymharu â'r un cyfnod y llynedd, o ganlyniad i leihad yn swm y gwastraff cyfradd safonol a anfonwyd i dirlenwi. Mae'r derbyniadau £9.8 miliwn (37.8 y cant) yn is o'u cymharu â hanner cyntaf 2021-22. Mae'n bosibl bod y lleihad mewn derbyniadau yn adlewyrchu lleihad graddol mwy cyffredinol mewn gweithgarwch economaidd sy'n cynhyrchu gwastraff. Disgwylwn y bydd derbyniadau ar gyfer gweddill 2023-24 yn dilyn y patrwm chwarterol a ddangosir yn Siart 4.1, gan gyrraedd £31.4 miliwn erbyn diwedd y flwyddyn. Mae hyn £0.6 miliwn (1.9 y cant) yn llai nag yn 2020-21, £13.6 miliwn (30.3 y cant) yn llai na 2021-22 a £10.8 miliwn (25.6 y cant) yn llai na 2022-23.

Siart 4.3: Derbyniadau LDT chwarterol

Ffynhonnell: Awdurdod Cyllid Cymru

Y rhagolwg diweddaraf

4.18 Mae Tabl 4.1 yn cyflwyno ein rhagolwg LDT a ffynonellau newidiadau er mis Chwefror. Rydym wedi adolygu derbyniadau 2023-24 i lawr £9 miliwn. Mae hyn yn adlewyrchu'r data alldro gwannach na'r disgwyl yn hanner cyntaf y flwyddyn, y disgwylwn y bydd eu heffraith yn parhau drwy gydol y rhagolwg. Cymhlethir hyn gan newid yn y rhagdybiaeth ynglŷn â swm y gwastraff cyfradd safonol *nad* yw'n dod o awdurdodau lleol yng Nghymru. Roeddem wedi rhagdybio cyn hyn bod swm y gwastraff cyfradd safonol *nad* yw'n dod o awdurdodau lleol yng Nghymru yn gostwng ar raddfa o 3.3 y cant, ond rydym wedi'i hadolygu i fyny i 5 y cant yn awr, i adlewyrchu'r alldro diweddar. Ym mlynnyddoedd olaf y rhagolwg mae hyn yn cael ei wrthbwysu i raddau gan y rhagolwg uwch ar gyfer chwyddiant RPI (a rhagdybiaeth uwch ynglŷn â chyfraddau LDT yn y dyfodol o ganlyniad i hynny) ac oedi i reoliadau ailgylchu ar gyfer busnesau a gyhoeddwyd yn flaenorol gan Lywodraeth Cymru, ac a oedd wedi'u cynllunio er mwyn cynyddu ailgylchu a lleihau swm y gwastraff a oedd yn

mynd i dirlenwi.⁴ Disgwylir y bydd y rhain yn dod i rym yn awr ar 1 Ebrill 2024 yn hytrach nag 1 Hydref 2023, fel y disgwyliid cyn hyn.

Tabl 4.1: Rhagolwg LDT

	£ miliwn						
	Alldro	Rhagolwg					
		2022-23	2023-24	2024-25	2025-26	2026-27	2027-28
Rhagolwg Chwefror	44	41	39	37	35	35	
Rhagolwg Rhagfyr	42	31	29	28	27	26	26
Newid		-9	-10	-9	-8	-9	
<i>ac o hyn:</i>							
Data alldro		-9	-8	-8	-7	-7	
Penderfynyddion		0	0	1	2	2	
Modelu ac arall		-1	-2	-2	-3	-4	

Risgiau ac eitemau ansicr

4.19 Mae'r adran hon yn crynhoi rhai o'r prif eitemau ansicr sy'n gysylltiedig â'n rhagolwg LDT canolog. Ni fyddem yn disgwyl i'r risg a achosir gan unrhyw un o'r rhain fod yn un fawr iawn. Maent yn cynnwys y canlynol:

- Rhagdybir y bydd **swm net y gwastraff a fydd yn codi** yn aros yn gyson dros gyfnod y rhagolwg. Mae newidiadau yn seilwaith Cymru, megis cynnydd mewn llosgi, yn golygu bod y rhagolwg ar gyfer tunelli o wastraff a anfonir i dirlenwi yn gostwng yn raddol. Fel yr oedd Siart 4.2 yn dangos, mae gwastraff a anfonir i dirlenwi wedi gostwng yn raddol dros gyfnod, ond cynyddodd ychydig rhwng 2014-15 a 2016-17 ac eto yn fwy diweddar. Mae hyn yn dangos sut y mae'r sylfaen drethu yn gallu ein synnu y naill ochr neu'r llall i'n rhagolwg canolog.
- Mae pob treth yn ddarostyngedig i ryw gymaint o **ddiffyg cydymffurfio**, yn amrywio o wallau syml i weithgarwch troseddol bwriadol. Ar lefel y DU, mae CThEF yn defnyddio technegau ystadegol i fesur y gwahaniaeth rhwng y dreth sy'n daladwy yn ddamcaniaethol a'r hyn a delir mewn gwirionedd, y 'bwllch treth'. Ei amcangyfrif diweddaraf o'r bwllch treth ar gyfer treth tirlenwi'r DU yw 18.4 y cant neu £150 miliwn.⁵ Nid oes amcangyfrif eto ar gyfer y bwllch treth LDT, ond pe bai canran y bwllch yr un fath, byddai hyn yn golygu bod tua £9.5 miliwn o'r derbyniadau posibl yn 2022-23 heb eu casglu. Nid oes gennym ddigon o wybodaeth eto ynglŷn â gweithgareddau cydymffurfio ag LDT ACC i ffurfio barn bendant, felly am y tro, mae ein rhagolwg yn rhagdybio ymhlyg na fydd unrhyw newid yn y gyfradd (anhysbys ar hyn o bryd) ar gyfer diffyg cydymffurfio yn y dyfodol. Byddai unrhyw newidiadau yn y gyfradd hon yn achosi risg i dderbyniadau.

⁴ Llywodraeth Cymru, *Cynigion ar gyfer gorfodi rheoliadau ailgylchu busnesau, y sector cyhoeddus a'r trydydd sector yng Nghymru*, 23 Tachwedd 2023.

⁵ Mae hyn yn ymwneud â 2021-22. Am fwy o fanylion gweler *Measuring tax gaps 2023 edition* gan CThEF.

- Nid yw LDT ar **warediadau heb eu hawdurdodi** yn dreth a hunanasesir, ac mae'r dreth sy'n daladwy yn deillio yn hytrach o ACC yn nodi achosion addas ac yn cyflwyno hysbysiadau codi tâl. Dechreuodd ACC gyflwyno hysbysiadau i drethdalwyr posibl yn 2021-22, ac yn 2022-23 cododd y gyfradd treth gwarediadau tirlenwi ar gyfer gwarediadau heb eu hawdurdodi yn llwyddiannus yn ei ddau achos cyntaf.⁶ Mae ACC yn bwriadu cynyddu ei weithrediadau yn ystod y blynyddoedd nesaf, a gallai hynny arwain at refeniw ychwanegol. Byddai'r swm a gesglid yn dibynnu ar adnoddau, cynllunio a risgiau ymglyfreitha.
- Mae ein rhagolwg yn rhagdybio ymhlyg bod **capasiti llosgi ac ailgylchu** digonol yng Nghymru i amsugno unrhyw gynnydd mewn gwastraff a fydd yn codi. Byddai angen ailedrych ar y rhagdybiaethau hyn pe bai problemau â chapasiti seilwaith, er enghraifft pe bai llosgydd mawr all-lein am gyfnod sylweddol neu pe bai capasiti newydd yn cael ei ddal yn ôl. Byddai digwyddiadau o'r fath yn golygu bod cyfran fwy o gyfanswm y gwastraff yn cael ei anfon i dirlenwi nag a ragdybiwyd ymhlyg yn ein rhagolwg a derbyniadau LDT uwch o ganlyniad i hynny.
- **Ymatebion ymddygiadol i newidiadau polisi.** Hyd yn hyn mae Llywodraeth Cymru wedi cysoni cyfraddau LDT â'r rhai ar gyfer treth dirlenwi'r DU. Pe bai'r cyfraddau hynny'n amrywio yna byddem yn disgwyl y byddai rhywfaint o wastraff yn cael ei gyfeirio dros y ffin i'r safleoedd a oedd yn ddarostyngedig i'r cyfraddau is. Mae cyfran sylweddol o'r gwastraff sy'n cael ei anfon i dirlenwi yng Nghymru yn deillio o Loegr.⁷ Yn ychwanegol at hyn, fel y dengys Ffigur 4.1, mae nifer o safleoedd tirlenwi yn gymharol agos at y ffin rhwng Cymru a Lloegr, y naill ochr neu'r llall, felly mae'n amlwg y byddai lle i ymatebion ymddygiadol o'r fath.⁸ Byddai'r graddau y byddai hyn yn digwydd yn dibynnu ar sut roedd yr arbediad treth posibl yn cymharu â'r costau cludiant a chostau eraill sy'n gysylltiedig ag anfon gwastraff i safle tirlenwi sy'n ddarostyngedig i'r cyfraddau treth is. Yn yr un modd, mae'r ymateb ymddygiadol i'r rheoliadau ailgylchu busnes newydd yn parhau'n ansicr.

⁶ Awdurdod Cyllid Cymru, *Adroddiad Blynyddol a Chyfrifon 2022 hyd 2023*, Medi 2023.

⁷ Mae data gan Cyfoeth Naturiol Cymru yn dangos bod gwastraff o Loegr, ym mhob blwyddyn o 2015-16 hyd 2021-22, yn gyfrifol am dros 20 y cant o'r gwastraff cyfradd safonol a anfonid i dirlenwi yng Nghymru.

⁸ Mae'r coridor 60 milltir o'r ffin yn enghreifftiol yn unig.

Figure 4.1: Safleoedd tirlenwi yng Nghymru ac o fewn 60 milltir o'r ffin â Lloegr

A Rhagolygon sydd eu hangen ar gyfer addasiadau i'r grant bloc

- A.1** Mae'r grant bloc yn fecanwaith i drosglwyddo cronfeydd o Lywodraeth y DU i'r llywodraethau datganoledig, fel sydd wedi'u dyrannu o fewn y terfynau gwariant adrannol a bennwyd gan y Trysorlys. Mae'r grantiau bloc ar gyfer Llywodraethau Cymru a'r Alban yn cael eu haddasu'n unol â'u fframweithiau cyllidol eu hunain.¹ Nid yw'r OBR yn ymwneud yn uniongyrchol â'r penderfyniadau gwario hyn nac â'r negodiadau grant bloc, ond mae'r setliadau gwario yn defnyddio ein rhagolygon treth.
- A.2** Mae'r atodiad hwn yn disgrifio'r rhagolygon sydd eu hangen ar gyfer y mecanwaith addasu'r bloc grant. Mae'r rhain yn ymwneud yn bennaf â refeniw Llywodraeth y DU o'r trethi sy'n cyfateb i'r rhai sydd wedi cael eu datganoli. Yn achos y tair treth sydd wedi'u cynnwys yn yr adroddiad hwn, mae treth gyfatebol Llywodraeth y DU (sy'n ymwneud â Lloegr a Gogledd Iwerddon ym mhob achos) yn dreth incwm 'nad yw'n gynilion, nad yw'n ddifidendau', treth dir y dreth stamp a'r dreth gwarediadau tirlenwi.
- A.3** Mae methodolegau rhagolygon ar gyfer Llywodraeth yr Alban a'r DU fwy neu lai'r un fath â'r rhai a ddisgrifir ar gyfer Cymru ym Mhenodau 2 i 4 ac ar y tudalennau perthnasol ar y wefan. Rydym yn gyntaf yn penderfynu ar amcangyfrif yn ystod y flwyddyn gan ddefnyddio'r data gweinyddol diweddaraf i amcangyfrif lefel y derbyniadau yn 2023-24. Rydym wedyn yn rhagweld hynny dros y gorwel pum mlynedd gan ddefnyddio'r modelau rhagolwg priodol a'n dyfarniadau ein hunain. Daw'r penderfynyddion economaidd a ddefnyddir o *Economic and fiscal Outlook* mis Tachwedd.
- A.4** Mae Tablau A.1 i A.4 yn cymharu ein rhagolygon cyfredol ar gyfer y trethi datganoledig Cymreig (ac Albanaid) â threthi cyfatebol y DU (sy'n ymwneud â Lloegr a Gogledd Iwerddon). Mae ein rhagolygon treth incwm yn adlewyrchu'r pecyn o fesurau polisi a gyhoeddwyd gan Lywodraeth y DU yn Natganiad yr Hydref 2023. Yn y tymor hwy, bydd gwahaniaethau yn ein rhagolygon treth incwm yn adlewyrchu'n bennaf y tybiaethau ar dwf cymharol y boblogaeth. Mae'r gwahaniaethau yn ein rhagolygon ar gyfer trethi trafodiadau eiddo'n deillio'n bennaf o strwythur mwy graddoledig atodlenni treth Cymru a'r Alban, sy'n cynhyrchu mwy o enillion refeniw o lusgiad cyllidebol wrth i brisiau tai godi.

---

¹ Y cytundeb rhwng Llywodraeth Cymru Llywodraeth y Deyrnas Unedig ar fframwaith cyllidol Llywodraeth Cymru, Rhagfyr 2016, a *The agreement between the Scottish Government and the United Kingdom Government on the Scottish Government's fiscal framework*, Awst 2023.

Tabl A.1: Treth incwm ar incwm nad yw'n gynilion, nad yw'n ddifidend

	£ biliwn							
	Alldro	Rhagolwg						
		2021-22	2022-23	2023-24	2024-25	2025-26	2026-27	2027-28
Treth incwm NSND y DU gyfan	208.1	226.4	254.8	270.0	281.9	296.0	311.6	325.7
<i>ac o hyn:</i>								
Treth incwm Llywodraeth Cymru (sail CTIC)	2.4	2.6	3.0	3.2	3.3	3.5	3.7	3.8
Treth incwm NSND Llywodraeth y DU o Gymru	3.1	3.5	4.0	4.3	4.5	4.8	5.1	5.3
Treth incwm yr Alban	13.7	15.0	17.1	18.2	19.0	19.9	20.8	21.8
Treth incwm NSND Lloegr a Gogledd Iwerddon	188.9	205.3	230.8	244.4	255.1	267.9	282.0	294.8
Treth incwm NSND Llywodraeth y DU¹	192.0	208.8	234.8	248.6	259.6	272.7	287.1	300.1
		Newid canrannol ar y flwyddyn gynharach						
Treth incwm NSND y DU gyfan		8.8	12.5	6.0	4.4	5.0	5.3	4.5
<i>ac o hyn:</i>								
Treth incwm Llywodraeth Cymru (sail CTIC)		9.7	13.6	6.7	4.8	5.0	5.2	4.3
Treth incwm NSND Llywodraeth y DU o Gymru		10.5	15.3	7.4	5.4	5.8	6.1	4.8
Treth incwm yr Alban		9.3	13.8	6.5	4.4	4.7	5.0	4.5
Treth incwm NSND Lloegr a Gogledd Iwerddon		8.7	12.4	5.9	4.4	5.0	5.3	4.5
Treth incwm NSND Llywodraeth y DU¹		8.7	12.4	5.9	4.4	5.0	5.3	4.5

¹ Treth incwm NSND y DU gyfan ac eithrio treth incwm yr Alban a threth incwm Llywodraeth Cymru (sail CTIC).

Rhagolygon sydd eu hangen ar gyfer yr addasiadau grant bloc

Tabl A.2: Cyfraddau Cymru a rhagolygon treth incwm cyfatebol Lloegr a Gogledd Iwerddon fesul band

	£ blliwn							
	Alldro	Rhagolwg						
		2021-22	2022-23	2023-24	2024-25	2025-26	2026-27	2027-28
Treth incwm NSND Lloegr a Gogledd Iwerddon (sail CTIC)	68.9	75.9	84.7	89.5	93.2	97.4	102.0	106.3
<i>ac o hyn:</i>								
Cyfradd sylfaenol	45.7	51.5	57.0	59.9	62.1	64.4	66.8	69.2
Cyfradd uwch	13.5	15.1	15.8	17.0	17.9	19.0	20.2	21.1
Cyfradd ychwanegol	9.7	9.3	11.9	12.5	13.2	14.0	15.0	16.0
Cyfraddau Cymru	2.4	2.6	3.0	3.2	3.3	3.5	3.7	3.8
<i>ac o hyn:</i>								
Cyfradd sylfaenol	2.0	2.2	2.5	2.6	2.8	2.9	3.0	3.1
Cyfradd uwch	0.3	0.3	0.4	0.4	0.5	0.5	0.5	0.6
Cyfradd ychwanegol	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Newid canrannol ar y flwyddyn gynharach								
Treth incwm NSND Lloegr a Gogledd Iwerddon (sail CTIC)		10.3	11.6	5.6	4.1	4.6	4.7	4.2
<i>ac o hyn:</i>								
Cyfradd sylfaenol		12.8	10.6	5.2	3.5	3.8	3.8	3.6
Cyfradd uwch		11.8	5.2	7.5	5.3	6.1	6.4	4.0
Cyfradd ychwanegol		-3.7	27.0	5.5	5.2	6.4	6.9	7.0
Cyfraddau Cymru		9.7	13.6	6.7	4.8	5.0	5.2	4.3
<i>ac o hyn:</i>								
Cyfradd sylfaenol		9.1	12.6	6.1	4.3	4.3	4.4	4.0
Cyfradd uwch		15.6	14.0	10.2	7.2	7.9	8.6	4.9
Cyfradd ychwanegol		1.4	48.5	8.0	7.8	8.5	9.1	9.3

Tabl A.3: Trethi trafodion eiddo

	£ miliwn						
	Alldro	Rhagolwg					
		2022-23	2023-24	2024-25	2025-26	2026-27	2027-28
Trethi trafodiadau eiddo y DU gyfan	17,117	12,900	12,560	14,300	16,850	19,409	22,059
<i>ac o hyn:</i>							
LTT (Cymru)	372	280	251	279	325	375	437
LBTT (Yr Alban)	848	823	733	808	922	1,056	1,197
SDLT (Lloegr a Gogledd Iwerddon)	15,897	11,796	11,576	13,213	15,603	17,978	20,424
Newid canrannol ar y flwyddyn gynharach							
Trethi trafodiadau eiddo y DU gyfan		-24.6	-2.6	13.9	17.8	15.2	13.6
<i>ac o hyn:</i>							
Treth trafodiadau tir (Cymru)		-24.6	-10.6	11.2	16.3	15.5	16.7
LBTT (Yr Alban)		-2.9	-11.0	10.4	14.1	14.5	13.3
SDLT (Lloegr a Gogledd Iwerddon)		-25.8	-1.9	14.1	18.1	15.2	13.6

Tabl A.4: Trethi tirlenwi

	£ miliwn						
	Alldro	Rhagolwg					
		2022-23	2023-24	2024-25	2025-26	2026-27	2027-28
Trethi tirlenwi y DU gyfan	747	652	649	588	557	560	553
<i>ac o hyn:</i>							
Treth gwarediadau tirlenwi (Cymru)	42	31	29	28	27	26	26
Treth tirlenwi yr Alban	110	82	66	54	15	16	16
Treth tirlenwi (Lloegr a Gogledd Iwerddon)	595	539	553	507	515	518	512
		Newid canrannol ar y flwyddyn gynharach					
Trethi tirlenwi y DU gyfan		-12.6	-0.6	-9.3	-5.3	0.5	-1.2
<i>ac o hyn:</i>							
Treth gwarediadau tirlenwi (Cymru)		-25.3	-6.4	-5.4	-4.2	-1.9	-1.8
Treth tirlenwi yr Alban		-25.3	-19.2	-18.7	-71.5	2.7	2.8
Treth tirlenwi (Lloegr a Gogledd Iwerddon)		-9.4	2.6	-8.4	1.7	0.6	-1.3

Mynegai siartiau a thablau

Pennod 2 Cyfraddau treth incwm Cymru

Siart 2.1: Gwahaniaethau dangosol rhwng rhwymedigaethau treth incwm Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU.....	6
Siart 2.2: Cyfran Cymru o rwymedigaethau treth incwm y DU a'r boblogaeth.....	9
Siart 2.3: Rhwymedigaethau treth incwm Cymru a'r DU y pen yn 2020-21	10
Siart 2.4: Cyfradd cyflogaeth ar gyfer y DU a Chymru.....	12
Siart 2.5: Newid mewn trethdalwyr yn ôl band treth rhwng 2010-11 a 2020-21	13
Tabl 2.1: Incwm cyfartalog yn 2020-21 yn ôl math.....	14
Tabl 2.2: Mesurau gwahanol o enillion cyfartalog cyflogaeth yn 2020-21	14
Siart 2.6: Cyfraddau treth incwm effeithiol yng Nghymru a'r DU	15
Siart 2.7: Cyfran cyfanswm incwm trethdalwyr yn y DU a Chymru yn ôl band incwm.....	16
Siart 2.8: Cyfrannau Cymru o gyfanswm rhwymedigaethau treth incwm y DU: yr holl dreth gan drethdalwyr Cymru o'i gymharu â chyfraddau treth incwm Cymru	17
Tabl 2.3: Paramedrau treth incwm Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru	19
Tabl 2.4: Rhagamcan y DU gyfan o rwymedigaethau treth ar incwm nad yw'n gynilion, incwm nad yw'n ddifidend	20
Tabl 2.5: Cyfran y rhwymedigaethau cyn-fesurau sy'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru	21
Tabl 2.6: Rhagolwg cyfraddau treth incwm Cymru.....	22
Tabl 2.7: Rhagolwg cyfraddau Cymru o rwymedigaethau treth ar incwm NSND yn ôl band treth	22
Tabl A: Rhagolygon olynol ar gyfer cyfraddau treth incwm Cymru a chyfran y rhwymedigaethau cyn-fesurau sy'n ddarostyngedig i gyfraddau Cymru (2021-22)	24
Siart A: Gwahaniaethau olynol o ran y rhagolygon ar gyfer cyfraddau treth incwm Cymru (2021-22)	25

Pennod 3 Treth trafodiadau tir

Siart 3.1: Prisiau tai: Cymru o'i chymharu â'r DU gyfan	28
Siart 3.2: Trafodiadau eiddo preswyl.....	29
Siart 3.3: Trafodiadau eiddo masnachol.....	29
Siart 3.4: Tueddiadau hanesyddol mewn prisiau tai.....	30

Tabl 3.1: Rhagolygon ar gyfer prisiau a thrafodiadau eiddo yng Nghymru.....	31
Siart 3.5: Derbyniadau Treth Trafodiadau Tir preswyl cronnus	32
Siart 3.6: Derbyniadau Treth Trafodiadau Tir masnachol cronnus	32
Tabl 3.2: Rhagolwg ar gyfer y Dreth Trafodiadau Tir.....	33
Tabl 3.3: Rhagolwg prif gyfraddau preswyl y Dreth Trafodiadau Tir.....	34
Tabl 3.4: Rhagolwg cyfraddau ychwanegol preswyl y Dreth Trafodiadau Tir	34
Tabl 3.5: Rhagolwg masnachol y Dreth Trafodiadau Tir	35
Pennod 4 Treth gwarediadau tirlenwi	
Siart 4.1: Canran o'r derbyniadau trethi tirlenwi blynyddol o bob chwarter.....	39
Siart 4.2: Tunelledd gwastraff tirlenwi yng Nghymru o'i gymharu â gweithgarwch economaid yng Nghymru.....	40
Siart 4.3: Derbyniadau LDT chwarterol	42
Tabl 4.1: Rhagolwg LDT	43
Ffigur 4.1: Safleoedd tirlenwi yng Nghymru ac o fewn 60 milltir i'r ffin â Lloegr	45
Atodiad A Rhagolygon sydd eu hangen ar gyfer yr addasiadau grant bloc	
Tabl A.1: Treth incwm ar incwm nad yw'n gynilion, nad yw'n ddifidend	47
Tabl A.2: Cyfraddau Cymru a rhagolygon treth incwm cyfatebol Lloegr a Gogledd Iwerddon fesul band.....	48
Tabl A.3: Trethi trafodion eiddo	48
Tabl A.4: Trethi tirlenwi.....	49

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Eitem 4

Yn rhinwedd paragraff(au) ix o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Eitem 5

Cyflwynwyd yr ymateb i ymgynghoriad y [Pwyllgor Cyllid](#) ar [Cyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru 2024-25](#).

This response was submitted to the [Finance Committee](#) consultation on the [Welsh Government Draft Budget 2024-25](#).

WGDB_24-25 20: Ymateb gan: Grŵp Cyllideb Menywod Cymru (GCMC) a Rhwydwaith cydraddoldeb merched (RCM) (Saesneg yn unig) | Response from: Wales Women's Budget Group (WWBG) and Women's Equality Network (WEN) (English only)

Wales Women's Budget Group (WWBG) and Women's Equality Network (WEN) Wales joint submission to the Finance Committee:

Welsh Government Draft Budget proposals for 2024-25

November 2023

About the Wales Women's Budget Group (WWBG): WWBG is a registered charity, currently housed by the Women's Equality Network (WEN) Wales, which works with government and civil society in pursuit of a more prosperous and gender equal Wales. Bringing together leading economic thinkers, academics, policymakers and women's networks, the WWBG works to influence and inform public policy in order to promote a gender equal economy in Wales through the use of gender budgeting.

About the Women's Equality Network (WEN) Wales: Our vision is of a Wales free from gender discrimination where all women and men have equal authority and opportunity to shape society and their own lives. We work with our vibrant coalition of organisational and individual members to transform society. Our work sits under three pillars. We will Connect, Campaign and Champion women so our vision is realised.

Key Messages

1. Due to persistent gender inequality, women in Wales – particularly single mothers, disabled women, ethnic minority and racialised women – are being hit harder by the impacts of the cost of living crisis. While support measures such as hardship payments are welcome, the Welsh Government must do more to protect women and other vulnerable groups from falling further into debt and poverty. This is even more pressing in the context of discontinued energy and fuel support schemes in Wales.
2. Women are more likely to work in public services, to rely on public services and to become providers of last resort when services are cut. While we welcome the Welsh Government's continued support, we are concerned that current funding levels will not keep pace with rising cost pressures. The Welsh Government should therefore use all levers at its disposal to allocate more support to Wales' struggling public services, including childcare, social care, housing, and the local authorities that provide them.
3. We are pleased to see the ongoing work undertaken by the Budget Improvement and Impact Advisory Group (BIIAG) to improve the Strategic Integrated Impact Assessment (SIIA), which resulted in marked improvements to last year's SIIA. We hope to see further improvements and strengthening of the SIIA across a wider range of government policy decisions in this year's Budget Improvement Plan.
4. While we welcome the Welsh Government's continued piloting of gender budgeting and the publication of the Personal Learning Accounts (PLA) pilot evaluation, attention must now be given to developing plans to mainstream gender budgeting across the Welsh Government to support better policy making and resource allocation.
5. Support measures to address the cost of living crisis are helpful, but the Welsh Government must tackle gender inequality at its root to reduce the vulnerability of women in Wales to future crises. To do so, the full implementation of the Gender Equality Review, *Deeds Not Words*¹, should be expediated as a matter of urgency.

---

¹ Chwarae Teg (2019), *Deeds Not Words, Review of Gender Equality in Wales*

1. What, in your opinion, has been the impact of the Welsh Government's 2023-2024 Budget, including funding related to the recovery of the pandemic?

1.1 The Covid-19 pandemic and the current cost of living crisis have not impacted all households equally. Due to deep-rooted gender inequality, women in Wales bear a disproportionate share of caring responsibilities and dominate traditionally lower-paid employment sectors, such as health and social care. These patterns mean that women occupy an unequal position in Wales' economy and are more likely than men to be economically inactive or to be working in part-time, insecure and low-paid jobs.

1.1.1 In Wales, 37.4% of women work part-time, compared to 13.6% of men.²

1.1.2 27.4% of women in Wales are economically inactive compared to 21.5% of men. Of those women, 25.5% reported being out of work due to looking after the family/home compared to 8.6% of men.³

1.1.3 In Wales, 13% of jobs held by women are paid below the Real Living Wage, compared to 9.9% of men's.⁴

1.2 The situation is even starker for women who experience intersecting disadvantage and discrimination, for example, ethnic minority, racialised or disabled women, as well as single mothers.

1.2.1 In the UK, women of colour are twice as likely to be on zero-hour contracts than white men.⁵

1.2.2 30.2% of disabled women were being trapped in insecure work in 2022.⁶

1.2.3 In Wales, 38% of single parents – 86% of whom are women⁷ – are living in relative income poverty.⁸

1.3 These structural inequalities mean that women have less wealth overall and are thus more vulnerable to the economic impacts of successive crises. In the context of the Covid-19 pandemic and cost of living crisis, women in Wales – particularly those facing specific intersectional disadvantages - are being pushed into debt and poverty as costs rise.

1.3.1 In 2022, 42% of low paid women in Wales have reported falling behind on household bills, compared to 35% of low paid men.⁹

1.3.2 In 2023, 58% of female workers reported being financially worse off than a year ago, compared to 43% of men.¹⁰

1.3.3 As 'shock absorbers of poverty',¹¹ women feel the effects of rising food, energy, housing and other costs more acutely. This is particularly the case for single mothers, who rely on a single income and lack a co-parent to share childcare

² Oxfam Cymru (2023), *Little steps, big struggles: Childcare in Wales* <https://oxfamapps.org/cymru/wp-content/uploads/2023/11/Little-Steps-Big-Struggles.pdf> [Accessed 22.11.23]

³ Ibid.

⁴ Living Wage Foundation (2022), *Employee Jobs Paid Below the Real Living Wage* https://www.livingwage.org.uk/sites/default/files/2022-11/Employee%20jobs%20below%20the%20real%20Living%20Wage%202022_1.pdf [Accessed 26.11.23].

⁵ Chwarae Teg (2023), *The gendered impacts of the cost-of-living crisis*

⁶ Ibid.

⁷ Oxfam Cymru (2023), *Little steps, big struggles: Childcare in Wales*

⁸ Welsh Government (2023), *Relative income poverty: April 2021 to March 2022* <https://www.gov.wales/sites/default/files/pdf-versions/2023/3/4/1679567757/relative-income-povertyapril-2021-march-2022.pdf> [accessed 26.11.23].

⁹ Ibid.

¹⁰ Living Wage Foundation (2023), *Life on Low Pay as Inflation Begins to Ease* <https://www.livingwage.org.uk/sites/default/files/2023-09/Life%20on%20Low%20Pay%20as%20Inflation%20Begins%20to%20Ease.pdf> [Accessed 19.11.23]

¹¹ UK Women's Budget Group (2022), *The gendered impact of the cost-of-living crisis* <https://wbg.org.uk/wp-content/uploads/2022/03/The-gendered-impact-of-the-cost-of-living-crisis.pdf> [Accessed 28.11.23]

responsibilities with. In 2022, 23% of young women reported that they sometimes had to choose between food and heating, rising to 55% of single mothers and 33% of mothers with joint childcare responsibility.¹²

1.4 Cost of living support: The combination of continuing high costs alongside reduced governmental support and in-year spending changes is disproportionately impacting the most vulnerable households in Wales. In this context, we are concerned that government support measures such as hardship payments do not go far enough to protect women from falling deeper into debt and poverty.

1.4.1 The Welsh Government's continued funding of the *Discretionary Assistance Fund* (DAF) provides a vital lifeline to those on low incomes. The financial and in-kind support provided by the scheme can help to reduce pressure on women's incomes as the cost of essentials remains high. However, hardship payments are short-term measures and do little to address the underlying causes of the crisis and help households cope in the longer term. The fact that such payments are made at a household level risks undermining women's access to an independent income and particularly increases their vulnerability to financial abuse and financial dependency on an abuser.¹³

1.4.2 We welcome the Welsh Government's new *Help to Stay* scheme, which will support homeowners to meet their mortgage repayments as interest rates remain high. It is, however, another short-term fix and as an equity loan, could result in homeowners paying back more than they initially borrowed due to house price increases. We are also concerned at the lack of available support for private renters as rental costs continue to soar. Without governmental support, these costs will disproportionately impact low-income tenants, the majority of whom are women, pushing them further into debt and poverty.

1.4.3 Finally, in the context of winter weather and energy price rises in January 2024, the current lack of a government fuel support scheme is particularly problematic. The Welsh Government must expediate the roll out of its new *Warm Homes Programme* as a matter of urgency.

1.5 Public services: Rising inflation and energy costs have also put pressure on Wales' public services, endangering quality of provision and ability to meet demand. This is particularly problematic for women, who are more likely to work in public services, to rely on public services and to become providers of last resort when services are cut.¹⁴ Reductions or cuts to public service provision therefore represent a 'triple whammy',¹⁵ for women in the UK. We welcome the Welsh Government's continued commitment to protect Wales' frontline services but remain concerned that current levels of support will fail to keep pace with the cost pressures faced by providers.

1.5.1 **Local Government:** Local authorities provide many vital public services that women use and need, including childcare, social care and housing support. We welcome the Welsh Government's continued funding of the Revenue Support Grant (RSG) for local authorities and its protection from in-year spending cuts. However, current levels of funding are unlikely to help Welsh local authorities meet cost pressures and demand for services. As noted by Wales Fiscal Analysis, Wales' local authorities are facing a £354million shortfall in 2024-

¹² Young Women's Trust (2022), *Just Getting By: Young Women's Trust Annual Survey 2022*

¹³ Chwarae Teg (2019), *Trapped: Poverty amongst Women in Wales today*

¹⁴ UK Women's Budget Group (2022), *The gendered impact of the cost-of-living crisis on public services* <https://wbg.org.uk/wp-content/uploads/2022/11/Gendered-impact-of-cost-of-living-crisis-on-public-services-1.pdf> [Accessed 26.11.23]

¹⁵ Ibid.

2025, which will result in a significant reduction in public services.¹⁶ Due to a lack of consequential funding from Westminster, local authorities are likely to resort to rising regressive council tax rates to make up this shortfall. See further details on the regressive nature of council tax and its impact on women in our response to question 4 below.

1.5.1.1 In this context, we welcome the Welsh Government's continued funding of the Council Tax Reduction Scheme for lower income households and its ongoing work to reform the council tax system in Wales. However, the challenges outlined above make this work and additional investment in local authorities even more urgent.

1.5.2 **Health and social care:** Women in Wales make up 78.4% of all health and social care workers.¹⁷ We are therefore pleased to see the continuation of funding to ensure the payment of a Real Living Wage for all social care workers, the majority of whom are women. Serious issues remain, however, with the sector's employment conditions, and related problems around recruitment and retention. To solve these issues, the Welsh Government must tackle the prevalence of precarious zero-hour contracts, lack of job security and shortage of training and progression opportunities.

1.5.3 **Childcare:** A lack of affordable and accessible childcare remains a crucial barrier to women's workforce participation and a driving factor of gender inequality in Wales. In the current cost of living crisis, high childcare costs are compounding the financial pressures facing lower income households and pushing parents, particularly single mothers, further into debt and poverty.

1.5.3.1 While we welcome the continued rollout of funded provision to parents/carers of two-year-olds through *Flying Start*, the part-time and placed-based nature of the program limits eligibility significantly. For those ineligible, childcare costs remain high and prohibitive. For example, a recent study by Oxfam Cymru revealed that 70% of parents and guardians in Wales had no surplus income or savings left after allocating funds for childcare.¹⁸

1.5.3.2 The lack of funded provision for children under two years is also problematic, and inequitably impacts the most vulnerable households in Wales. As highlighted in a recent report by the Wales Women's Budget Group, lead carers of one and two-year-olds on Universal Credit in Wales – the vast majority of whom are women – will now be subject to sanction-backed conditionality requirements.¹⁹ However, claimants in Wales will not be entitled to the same level of government-funded childcare support as their counterparts in England will be under the roll-out announced for September 2025, to assist with meeting these requirements. This discrepancy will disproportionately impact single mothers in Wales, who will struggle to meet increased conditionality requirements without

---

¹⁶ Wales Fiscal Analysis (2023), *The medium-term fiscal outlook for local government in Wales* https://www.cardiff.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0007/2779342/The-medium-term-fiscal-outlook-for-local.pdf [Accessed 22.11.23]

¹⁷ Chwarae Teg (2023), *State of the Nation 2023*

¹⁸ Oxfam Cymru (2023), *Little steps, big struggles: Childcare in Wales* <https://oxfamapps.org/cymru/wp-content/uploads/2023/11/Little-Steps-Big-Struggles.pdf> [Accessed 28.11.23]

¹⁹ Wales Women's Budget Group (2023), *Far From a Vital Safety Net: Benefit Conditionality, Sanctions and Women in Wales* <https://wwbg.org.uk/wp-content/uploads/2023/08/Far-From-a-Vital-Safety-Net-Benefit-Conditionality-Sanctions-and-Women-in-Wales.pdf>

adequate support, resulting in punitive financial sanctions and depleted incomes.²⁰

1.6 Equalities mainstreaming and gender budgeting: To ensure a gender equal recovery from the pandemic and support women in the current, and future, crises, the Welsh Government must embed a robust intersectional gender analysis into its policy making and recovery planning.

1.6.1 In this context, we are pleased to see the ongoing work undertaken by government officials and other stakeholders through the Budget Improvement and Impact Advisory Group (BIAG) to improve the Strategic Integrated Impact Assessment (SIIA). While there is still work to be done to clearly link budgetary decisions to equalities data and analysis, last year's SIIA was a marked improvement on previous iterations. We hope to see further improvements to the SIIA as a result of this work in this year's Budget Improvement Plan.

1.6.2 We also welcome the Welsh Government's continued piloting of gender budgeting and were glad to see the publication of the Personal Learning Accounts (PLA) pilot evaluation earlier this year. However, while gender budgeting pilots provide valuable learnings, attention must now be given to developing plans to mainstream gender budgeting tools across the Welsh Government to support better policy making and resource allocation.

1.7 Welsh Government in-year spending changes: While their full impact is currently unknown, we are concerned that some of the Welsh Government's in-year spending changes announced in October may disproportionately impact women and other vulnerable groups in Wales.

1.7.1 As noted above, we welcome the Welsh Government's continued support for vital public services like the Welsh NHS and local authorities. We are, however, quite alarmed at announced cuts to its Social Justice Budget, which has been revised down by £7 million. Despite making up just 13% of the total Social Justice Budget, 60% (£4.2 million) of these savings will emanate from the Government's Equality, Inclusion and Human Rights budget.

1.7.2 While it remains unclear what particular programmes will be postponed or downgraded as part of this savings exercise, disproportionate cuts to an area of the budget which funds vital social justice initiatives and programmes is deeply concerning. The Welsh Government should therefore clarify the expected impacts of its in-year re-prioritisations without delay.

1.7.3 We are equally concerned about the adjusting down of the Welsh Government's childcare budget, due to lower-than-expected demand levels. As emphasised in Oxfam Cymru's most recent report, the need for affordable and accessible childcare remains a pressing issue in Wales.²¹ If demand is low, this suggests that the current childcare provisions are not accessible for parents and carers in Wales. Rather than cutting childcare funding, the Welsh Government should instead take steps to ensure funded childcare meets the needs of parents in Wales.

2. How should/could the Welsh Government support the economy and business following the pandemic, Brexit and inflationary and other economic pressures?

2.1 Business support: Continuing high costs are impacting non-domestic properties in Wales, particularly smaller businesses that face a combination of rising stock, staff and

---

²⁰ Ibid.

²¹ Oxfam Cymru (2023), *Little steps, big struggles: Childcare in Wales*

energy costs. We are concerned that these pressures may result in higher costs being passed onto Welsh consumers. Due to their lower wealth and savings overall, women – particularly single mothers, disabled women, ethnic minority and racialised women – would be disproportionately impacted by these increasing costs.

2.1.1 In this context, the Welsh Government should maintain its support for businesses in Wales through the continuation of its non-domestic rates relief scheme and maintaining the current freeze in the non-domestic rates multiplier. The continuation of extra support for retail, leisure and hospitality sectors – which have a female-dominated workforce²² – is particularly important, as these sectors were hit hardest during the pandemic and are particularly exposed to inflationary pressures.

2.2 Public transport: As noted above, due to their unequal position in Wales' economy, women – particularly those who face additional intersectional disadvantage and discrimination – are more reliant on public services, including public transport. Women are more likely than men to use public transport to access employment, education and healthcare. We therefore welcome the Welsh Government's increased investment in Welsh public transport, and the recent uplift of £125 million to Transport for Wales.

2.2.1 However, as a cheaper form of transport, women and other low-income individuals are more likely to use bus, rather than rail, travel.²³ Since the pandemic, inflationary pressures and a lack of funding has resulted in cuts to Wales' bus services and networks,²⁴ a development that will disproportionately impact women and other vulnerable groups. To avoid further entrenching gender inequality and help grow the economy, the Welsh Government should invest long-term funding in Wales' bus services.

2.3 Women's employability: Tackling gender inequality can also help to boost Wales' productivity and economic performance. As noted by Chwarae Teg, £13.6 billion could be injected into the Welsh economy as a result of achieving gender equality within it.²⁵

2.3.1 A key issue impacting this inequality in Wales is the underrepresentation of women in its highest paid sectors – mining and quarrying, energy production and supply, and water supply, sewage and waste²⁶ - which are male dominated.²⁷ Conversely, women in Wales tend to be employed in lower-paid fields, such as the public sector where women account for 70% of employees.²⁸ To address these labour market disadvantages, the Welsh Government must prioritise the employability of women and implement targeted programmes of support to increase the representation of women in these sectors.

---

²² Chwarae Teg (2023), *State of the Nation 2023*

²³ IPPR (2022), *To support low-income households, it's time to reduce the cost of daily bus travel* <https://www.ippr.org/blog/time-to-reduce-the-cost-of-daily-bus-travel> [Accessed 28.11.23]

²⁴ BBC News, 'Bus: Wales could lose quarter of services, say operators,' 21.08.23 <https://www.bbc.co.uk/news/uk-wales-66543302>

²⁵ Chwarae Teg (2018), *The Economic Value of Gender Equality in Wales*

²⁶ Wales Fiscal Analysis (2023), *Labour Market Update for Wales* https://www.cardiff.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0007/2779882/20230920_Labour-Market_27oct.pdf [Accessed 26.11.23]

²⁷ Chwarae Teg (2023), *State of the Nation 2023*

²⁸ Ibid.

2.3.2 In this context, the removal of £17.5 million from Wales' apprenticeships programme and £5 million from React+,²⁹ is concerning. To redress this, the Welsh Government could use the consequential funding it will receive as a result of the UK Government's recent investment in English apprenticeships³⁰ to invest in employability programmes and interventions designed to meet the needs of women and girls in Wales. Establishing a targeted approach is particularly important in the absence of other programmes such as Chwarae Teg's *Agile Nation 2*, which had previously supported women into employment.

2.4 Investing in a care-led economy: The Welsh Government can reduce barriers to women's employment by investing in a care-led economy. As noted above, women are more likely to work in, rely on and become last resort providers of public services.³¹ In the context of a lack of consequential funding for public services in 2024-2025, it is even more important that the Welsh Government retains its support for these services and sectors.

2.5 Investing in the care sector can also help to grow the Welsh economy. By making care a key sector in our national economic strategy and investing in vital social infrastructure such as childcare, social care and health care, the Welsh Government will help more women to enter, remain and progress within the workplace. This, in turn, will expand Wales' productive capacity and boost its economic performance.

2.5.1 For example, a recent study by the UK Women's Budget Group found that investing in care would produce 2.7 times as many jobs as investing in the male-dominated construction sector, producing 6.3 times as many jobs for women and 10% more for men.³²

2.6 In Wales, investing in a care-led economy would address the high levels of unemployment and unfilled vacancies, the latter of which exceeds all other UK nations.³³ As highlighted by Wales Fiscal Analysis, most of these vacancies are within the health and social care sector, where 15% of jobs are vacant.³⁴ To address this, the Welsh Government should:

2.6.1 Use the consequential funding from the extended England Childcare Offer to expand the eligibility of Wales' Childcare Offer to parents of under two-year-olds. This would assist Welsh parents who are out of work as a result of unpaid caring responsibilities, of which women account for 90%.³⁵

2.6.2 Address the recruitment and retention issues within the social care sector by tackling its zero-hour contracts, lack of job security and shortage of training and progression opportunities.

2.6.3 Utilize the levers at its disposal to allocate additional funding to Wales' local authorities, which provide vital public services and face a funding shortfall of £354 million in 2024-2025.³⁶

---

²⁹ Welsh Government (2023), *Update on 2023-2024 financial position: summary of main changes* <https://www.gov.wales/sites/default/files/pdf-versions/2023/10/2/1697553179/update-on-2023-2024-financial-position-summary-of-main-changes.pdf> [Accessed 26.11.23]

³⁰ HM Treasury (2023), *Autumn Statement 2023*

³¹ UK Women's Budget Group (2022), *The gendered impact of the cost-of-living crisis on public services*

³² UK Women's Budget Group (2020) *A Care-Led Recovery from Coronavirus* <https://wbg.org.uk/wp-content/uploads/2020/06/Care-led-recovery-final.pdf> [Accessed 26.11.23]

³³ Wales Fiscal Analysis (2023), *Labour Market Update for Wales* https://www.cardiff.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0007/2779882/20230920_Labour-Market_27oct.pdf [Accessed 26.11.23]

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

³⁶ Wales Fiscal Analysis (2023), *The medium-term fiscal outlook for local government in Wales*

2.7 Mainstreaming equality: To fully address the barriers that women face to employment and tackle gender inequality at its root, the Welsh Government must mainstream an intersectional equalities analysis into all its spending and policy decisions. The Gender Equality Review, *Deeds Not Words*³⁷ provides a clear, well-evidenced framework through which to do this. The Welsh Government should therefore expediate the full implementation of the review recommendations as a matter of urgency.

3. What action should the Welsh Government take to help households cope with inflation and cost of living issues?

3.1 Inflation and cost of living pressures have disproportionately impacted women, particularly single mothers, disabled women, ethnic minority and racialised women, who are being pushed further into poverty as the cost of living crisis continues to bite. While we recognize the challenges of the Welsh Government's current financial position, it is vital that equality remains a core focus in policymaking and that the Government uses all of the tools at its disposal to support those most in need.

3.2 Cost of living support: While we welcome government cost of living support, as noted above, we are concerned that these measures do not go far enough to prevent low-income households falling deeper into debt and poverty as costs continue to rise. To truly support women during this challenging time, the Welsh Government should implement:

3.2.1 A Welsh benefits system: The Government should increase access to and uptake of Welsh hardship grants and allowances by subsuming them under a single framework or Welsh benefits system. By simplifying complex application processes and ensuring efficient administration, the Welsh Government can help ensure that low-income households are accessing the support they are entitled to.³⁸

3.2.2 Rent control: While the Government's new *Help to Stay* programme - which assists homeowners with mortgage repayments - is welcome, the Welsh Government must do more to support tenants within the private renting sector, where costs have increased exponentially.³⁹ Over a quarter of private renters in Wales were forced cut down on food or skipped meals to afford rent in 2023.⁴⁰ The Welsh Government should implement measures to stabilize or limit rental costs, accelerating progress towards the publication of a White Paper that will include proposals on fair rents.

3.2.3 Fuel and energy support: While inflation has fallen, energy prices remain high. As noted by the Bevan Foundation, energy costs in Wales are currently 50% higher than in 2021-2022⁴¹ and are set to rise even further in January 2024. However, previous energy bills and fuel support schemes in Wales have been discontinued. As winter approaches, the Welsh Government must expediate the implementation of its new *Warm Homes Programme* as a matter of urgency.

---

³⁷ Chwarae Teg (2019), *Deeds Not Words, Review of Gender Equality in Wales*

³⁸ The Bevan Foundation (2023), *A common approach to Welsh benefits: Feasibility Study*

³⁹ The Bevan Foundation (2023), A snapshot of poverty in Winter 2023 <https://www.bevanfoundation.org/wp-content/uploads/2023/02/Snapshot-of-poverty-in-winter-2023.pdf> [Accessed 26.11.23]

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ The Bevan Foundation (2023), Winter warning for Welsh heating bills

<https://www.bevanfoundation.org/views/winter-warning-for-welsh-heating-bills/#:~:text=The%20months%20ahead%20are%20set,while%20electricity%20is%2027p%20kWh> [Accessed 26.11.23]

3.3 Public services: As noted above, women are more likely to work in public services, to rely on public services and to become providers of last resort when services are cut.⁴² The Welsh Government should therefore use all of its levers to allocate more support to Wales' struggling public services. This is even more pressing in the absence of additional investment at a UK Government level.⁴³

3.3.1 Local Government: With a projected funding shortfall of £354 million in 2024-2025,⁴⁴ local authorities in Wales are likely to become more reliant on revenue from regressive council taxes to meet cost pressures. As council tax is not based on income, it can have inequitable effects on low-earning tenants and homeowners. Rises in regressive council taxes are therefore likely to disproportionately impact single parents in Wales – 86% of whom are women⁴⁵ – who rely on a single income.

3.3.1.1 In addition to allocating more funding to Welsh local authorities, the Welsh Government should accelerate work to establish a more fair and progressive council tax system in Wales. Serious consideration should also be given to the use of more progressive sources of tax revenue, such as devolved income tax increases, or income tax reform to include more bands and flexibility as in Scotland. The Welsh Government should therefore continue to lobby the UK Government for further devolution over these powers.

3.3.2 Health and social care: To adequately support an aging Welsh population and reduce the economic vulnerability of a largely female workforce, the Welsh Government must address the recruitment and retention issues within Wales' social care sector. One way to do this is to implement an ethical care charter to ensure fair work opportunities and tackle the prevalence of zero-hour contracts and lack of development opportunities within the sector.

3.3.3 Childcare: In the context of the current cost of living crisis, high childcare costs are forcing women – particularly single parents – out of the workplace and further into poverty. The Welsh Government should help to redress this by allocating its consequential funding from the extended childcare provisions in England to improve access to childcare in Wales, either by widening the eligibility of the Childcare Offer to parents on the lowest incomes or through accelerating the rollout of the *Flying Start* programme and increasing the number of hours available.

3.4 Equalities mainstreaming and gender budgeting: To reduce the inequalities that have left women in Wales more vulnerable to the impacts of successive crises, the Welsh Government must take further action to address gender inequality at its root. By implementing the recommendation of the Gender Equality Review *Deeds Not Words*⁴⁶ in full, the Welsh Government can embed an intersectional equalities lens into all future spending decisions, and therefore avoid unintended inequitable impacts. While we welcome the actions taken so far, progress on fully implementing the recommendations remains regrettably slow.

3.4.1 Gender budgeting pilots: While we welcome the continued piloting of gender budgeting and the publication of the Personal Learning Accounts (PLA) pilot evaluation earlier this year, it remains unclear how the learnings will inform

---

⁴² UK Women's Budget Group (2022), *The gendered impact of the cost-of-living crisis on public services*

⁴³ HM Treasury (2023), *Autumn Statement 2023*

⁴⁴ Wales Fiscal Analysis (2023), *The medium-term fiscal outlook for local government in Wales*

⁴⁵ Oxfam Cymru (2023), *Little steps, big struggles: Childcare in Wales*

⁴⁶ Chwarae Teg (2019), *Deeds Not Words, Review of Gender Equality in Wales*

further pilots and wider policy making. We are also still awaiting the full evaluations from the Welsh Government's other ongoing gender budgeting pilots – Young Persons Guarantee (YPG) and E-Move – and are keen to learn more about the specific gender budgeting tools that have been used, the pilot aims and timescales as well as how success will be evaluated. To ensure these pilots are successful and constructive, this information must be clarified without delay. Furthermore, while pilots provide valuable learnings, attention now needs to be given to developing plans to mainstream gender budgeting tools across the Welsh Government, supporting better policy making and resource allocation across the board.

- 3.4.2 **Assessing impact:** The work of the Budget Improvement and Impact Advisory Group (BIAG) resulted in the publication of a much-improved Strategic Integrated Impact Assessment (SIIA) alongside last year's Draft Budget. However, more work needs to be done to clearly demonstrate how equalities data and analysis are shaping budgetary decisions across a wider range of government policy decisions. We hope that this important work will continue with fervor in the 2024-2025 Welsh budgetary cycle and will result in further marked improvements in this year's SIIA and Budget Improvement Plan.

4. Is the Welsh Government using the financial mechanisms available to it around borrowing and taxation effectively?

4.1 We recognize the tight fiscal constraints placed on the Welsh Government as a result of its current fiscal framework, consisting of a block grant determined by England departmental spending changes, inflexible tax powers and limited borrowing powers.

4.2 This lack of flexibility was highlighted by this year's in-year spending changes, in which Cabinet ministers were asked to mitigate budgetary pressures through spending cuts and reprioritizations, emphasizing the limited tools at the Welsh Government's disposal to manage its budget from year to year. As noted in a recent report by the Institute of Welsh Affairs (IWA), this 'lack of fiscal firepower,'⁴⁷ constrains the Welsh Government's policymaking abilities in devolved areas such as health, economy, housing and transport. As outlined above, these policy areas are key to tackle the cost of living crisis and its impact on women.

4.3 **Taxation:** Notwithstanding a small number of devolved taxes – Council Tax, non-domestic rates, land transaction tax and landfill disposals tax – Wales' tax powers are limited.

4.3.1 **Council tax:** We welcome the recent work being undertaken by the Welsh Government to reform Welsh council tax and establish a more progressive system. The projected shortfall of £354 million for Welsh local authorities in 2024-25⁴⁸, and the expected increases in council tax, makes progress towards a fairer council tax system a matter of urgency.

4.3.2 **Income tax:** Unlike in Scotland, the Welsh Government cannot adjust income tax bands (which are formulated on a UK basis) or create new ones. Instead, under Welsh rates of income tax, the Welsh Government can amend the top 10p paid by Welsh taxpayers in every £1 of income in each tax band (Basic, Higher, Additional). As noted by Wales Fiscal Analysis, current income tax thresholds are not suitable to income levels in Wales, where 93% of taxpayers

---

⁴⁷ Institute of Welsh Affairs (2022), *Fiscal Firepower: Effective Policy-Making in Wales*
https://www.iwa.wales/wp-content/media/IWA_-_Fiscal-Firepower-and-Effective-Policy-Making.pdf [Accessed 28.11.23]

⁴⁸ Wales Fiscal Analysis (2023), *The medium-term fiscal outlook for local government in Wales*

pay the basic rate.⁴⁹ The Welsh Government must continue to make the case for further devolution of taxation powers to Wales, to allow more flexibility and to respond to the needs of Welsh taxpayers.

4.4 Borrowing: Under the current fiscal framework, the Welsh Government has a borrowing cap of £1 billion from the National Loans Fund, the cheapest form of borrowing available to it.

4.4.1 As noted by the IWA, this arrangement 'embeds expensive borrowing and essentially bans cheaper forms of borrowing above a certain level,'⁵⁰ and locks Wales into lower levels of development than other parts of the UK.

4.4.2 To address this, we echo the recommendations of the IWA Fiscal Firepower report, which calls on the Welsh Government to continue to call and explore the case for the devolution of prudential borrowing powers.⁵¹

5. The Committee would like to focus on a number of other specific areas in the scrutiny of the Budget. Do you have any specific comments on any of the areas identified below?

Is enough being done to tackle the rising cost of living and support those living in relative income poverty?

5.1 As noted throughout this response, structural inequalities mean that women in Wales are more likely to be living in relative income poverty as the cost of living crisis continues to bite. While government support measures such as hardship payments are welcome, we are concerned that they do not go far enough to adequately support women and other vulnerable groups during this challenging time. To do so, the Welsh Government should implement the cost of living support and public services recommendations detailed in our response to Question 3 above. In the longer term, it is vital that action is taken to address the root causes of gender inequality in Wales by implementing the recommendations of the Gender Equality Review⁵² in full. See section 5.7 below for more detail.

How could the budget further address gender inequality in areas such as healthcare, skills and employment?

5.2 **Healthcare:** As discussed above, women in Wales are more likely to rely on and work in public services. This is particularly the case in Wales' health and social care sector, within which women account for over 78% of workers.⁵³ The social care sector in particular is undervalued and understaffed with lower wages and widespread precarious work and conditions. Due to their dominance in the sector, this further entrenches the unequal economic position of women, pushing them further into debt and poverty as costs rise.

5.2.1 While we welcome the Welsh Government's continued investment in health and social care, more must be done to address the precariousness of work and the 15% of unfilled vacancies that persist within the sector.⁵⁴ A possible solution to this is the implementation of an ethical care charter to ensure fair work

---

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Institute of Welsh Affairs (2023), *Fiscal Firepower: Effective Policy-Making in Wales*

⁵¹ Ibid.

⁵² Chwarae Teg (2019), *Deeds Not Words, Review of Gender Equality in Wales*

⁵³ Chwarae Teg (2023), *State of the Nation 2023*

⁵⁴ Wales Fiscal Analysis (2023), *Labour Market Update for Wales*

opportunities and reduce the prevalence of zero-hour contracts and lack of development opportunities within the sector.

5.3 Health inequalities: In addition to economic inequality, women also experience health inequality in Wales. As noted by Senedd Research, women in Wales experience poorer health outcomes in many healthcare areas including rates of diseases such as cancer and diabetes, and mental health diagnoses.⁵⁵ Thus, while women in Wales have a longer life expectancy than men, they are spending less of their life in good health, with the UK having the largest gender health gap out of all G20 countries.⁵⁶

5.3.1 This situation is even starker for women who experience intersecting discrimination. For example, Black women in the UK are almost four times more likely to die in childbirth than white women, with significant disparities for women from Asian or mixed ethnic backgrounds.⁵⁷ Furthermore, during the pandemic, disabled women in the UK were up to 3.5 times more likely to die from a Covid-related cause than non-disabled women.⁵⁸

5.3.2 To address this gender health gap, the Welsh Government must urgently progress work on its Women's Health Plan to address areas of unmet need and to ensure equal and timely access to healthcare services for women. The Welsh Government should also invest in high-quality research so that more is learnt about women-only conditions such as endometriosis and polycystic ovary syndrome, and to identify and study gender differences in diseases.

5.4 Employment and skills: Due to deep-rooted gender inequality, women in Wales are more likely to be working in part-time, insecure and low-paid jobs. To address these inequalities and allow women to achieve their economic potential, the Welsh Government must reduce the barriers that women face to entering, progressing and remaining in the workplace.

5.4.1 **Childcare:** The lack of affordable, accessible and flexible childcare provision continues to exert significant influence over women's paid work, often shaping whether they are in work, the hours they work and the opportunities they have for progression. The Welsh Government should help alleviate these barriers by allocating the consequential funding from the extended England Childcare Offer to expand funded childcare provisions to lowest income families.

5.4.2 **Underrepresentation:** Another key factor in women's economic inequality in Wales is their underrepresentation in highest paid sectors such as mining and quarrying, energy production and supply, and water supply, sewage and waste.⁵⁹ As noted by Chwarae Teg (2023), these sectors are male dominated.⁶⁰

5.4.2.1 To address these labour market disadvantages, the Welsh Government should use consequential funding from apprenticeships funding to invest in employability programmes and interventions designed to meet the

---

⁵⁵ Senedd Research (2022), *Hormonal, emotional and irrational: Is it really the case that women's health is taken less seriously than men's?* <https://research.senedd.wales/research-articles/hormonal-emotional-and-irrational-is-it-really-the-case-that-women-s-health-is-taken-less-seriously-than-men-s/> [Accessed 26.11.23]

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ UK Women and Equalities Committee (2023) *Black maternal health* <https://committees.parliament.uk/publications/38989/documents/191706/default/> [Accessed 26.11.23]

⁵⁸ ONS (2021), *Updated estimates of coronavirus (COVID-19) related deaths by disability status, England: 24 January to 20 November 2020*

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/deaths/articles/coronaviruscovid19relateddeathsbydisabilitystatusenglandandwales/24januaryto20november2020> [Accessed 26.11.23]

⁵⁹ Wales Fiscal Analysis (2023), *Labour Market Update for Wales*

⁶⁰ Chwarae Teg (2023), *State of the Nation 2023*

needs of women and girls in Wales and increase their representation in high-earning sectors.

5.5 Investing in a care-led economy: The Welsh Government can also reduce gender inequality in employment by improving the pay and conditions in the sectors that women dominate. In addition to investing in the childcare sector, the Welsh Government should:

5.5.1 Address the recruitment and retention issues within the social care sector by tackling its zero-hour contracts, lack of job security and shortage of training and progression opportunities.

5.5.2 Utilize the levers at its disposal to allocate additional funding to Wales' local authorities, which provide vital public services and face a funding shortfall of £354 million in 2024-2025.⁶¹

5.6 Equalities mainstreaming and gender budgeting: As outlined in section 5.7 below, to tackle structural inequality the Welsh Government must embed a robust intersectional gender analysis into all policy making and spending decisions. To do so, the implementation of the Gender Equality Review, *Deeds Not Words*⁶² recommendations must be expediated as a matter of urgency.

How should the Welsh Government explain its funding decisions, including how its spending contributes to addressing policy issues?

How can the documentation provided by the Welsh Government alongside its Draft Budget be improved?

How is evidence and data driving priority setting and budget allocations, and is this approach sufficiently clear?

5.7 For brevity, the above questions have been grouped together. Alleviating gender inequalities in Wales requires embedding a robust intersectional equalities analysis in all spending and policy decisions and clearly demonstrating how those decisions are informed by their impacts on gender and other groups. By doing so, the Welsh Government can avoid unintended consequences that exacerbate inequality and tackle gender inequality at its root. As noted throughout our response, the recommendations of the Gender Equality Review⁶³ provide a clear, well-evidenced framework through which to do this, but are not yet fully implemented by the Welsh Government.

5.7.1 **Gender budgeting:** While we welcome the Welsh Government's continued piloting of gender budgeting, attention now needs to be given to developing plans to mainstream gender budgeting tools across the Welsh Government, supporting better policy making and resource allocation.

5.7.2 **Mainstreaming equality and impact analysis:** We also welcome the ongoing work undertaken by government officials and other stakeholders through BIIAG to strengthen the SIIA and provide a clearer rationale and evidence base for Welsh Government budgetary decisions. As noted previously, this important work resulted in marked improvements to last year's SIIA, including for example, a clearer purpose, stronger linking between evidence, trends and budgetary decisions and the use of detailed case studies demonstrating how complex issues informed spending decisions. Issues remain, however, with regards to the detail and scope of these analyses. The 2024-2025 SIIA could therefore be improved by demonstrating how equalities data and analysis are shaping budgetary allocations across a wider range of government policy

---

⁶¹ Wales Fiscal Analysis (2023), *The medium-term fiscal outlook for local government in Wales*

⁶² Chwarae Teg (2019), *Deeds Not Words, Review of Gender Equality in Wales*

⁶³ Ibid.

decisions. We hope to see further changes and a detailed plan for further strengthening of the SIIA in this year's Budget Improvement Plan.

5.8 To conduct intersectional equalities and impact assessments, full use of equalities evidence and disaggregated data is critical. Challenges persist in Wales however, with regards to the collection and reporting of data. Specifically, the lack of available disaggregated data – for example by region, gender and other intersectional characteristics - makes it difficult to adequately understand the impact of policy and spending decisions on different groups.

5.8.1 Thus, while we welcome the establishment of the Equality, Race and Disability Evidence Units, these units must retain a key focus on gender and intersectional equalities, so that this data is available and disaggregated as a matter of routine. The Welsh Government must then ensure that this data is used effectively to demonstrate impact and inform policymaking.

Is the support provided by the Welsh Government for third sector organisations, which face increased demand for services as a consequence of the cost of living crisis and pandemic sufficient?

5.9 Post-EU funding challenges and prevailing financial pressures have had a profound impact on third sector organisations throughout the UK, particularly those within the women's sector. As noted in a recent report by Rosa⁶⁴ only 1.8% of the £4.1 billion grants awarded to UK charities in 2021 went to women and girls focused activity, with one third of these grants awarded to organisations with no specific focus on women and girls. These issues are amplified within the Welsh women's sector, where organisations face additional obstacles when seeking to address and diversify their funding due to a lack of understanding of devolution amongst grant-making bodies. These unique financial pressures are evidenced by the sad closure of Chwarae Teg, Wales' leading gender equality charity, in October of this year. For 30 years, Chwarae Teg played a pivotal role in research, policy development and campaigning on fiscal matters, including budgetary scrutiny, in Wales. The loss of the organisation and the expertise of its – predominantly female – workforce leaves a significant and concerning gap within the Welsh women's sector. Organizational closures such as Chwarae Teg's represent a worrying trend of capacity loss within Wales' third sector, which plays an indispensable role in scrutinizing policies and advocating for the most disadvantaged in our society. To prevent further loss of vital expertise and to support women and other vulnerable groups in Wales, the Welsh Government must take urgent action to protect the sustainability of a rapidly contracting Welsh women's sector, through adequate funding and increased support.

For more information please contact:

Hannah Griffiths

Wales Women's Budget Group Coordinator
and Policy Assistant

Dr Jessica Laimann

Women's Equality Network (WEN) Wales,
Policy and Public Affairs Manager

---

⁶⁴ Rosa (2023), *Mapping the UK Women and Girls Sector and its Funding: Where Does the Money Go?*
<https://rosauk.org/wp-content/uploads/2023/04/Women-and-Girls-Sector-Research-Mapping-Report-Amended.pdf> [Accessed 29.11.23]

Cyflwynwyd yr ymateb i ymgynghoriad y [Pwyllgor Cyllid](#) ar [Cyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru 2024-25](#).

This response was submitted to the [Finance Committee](#) consultation on the [Welsh Government Draft Budget 2024-25](#).

WGDB_24-25 49 : Ymateb gan: Sefydliad Bevan (Saesneg yn unig) | Response from: Bevan Foundation (English only)

Senedd Finance Committee

Inquiry into the Welsh Government's Draft Budget 2024-25

Response by the Bevan Foundation

The Bevan Foundation is Wales's most influential think tank. We create insights, ideas and impact that help to end poverty, inequality and injustice in Wales. We are a registered charity and company limited by guarantee, funded by charitable trusts and foundations, donations, and trading as a social enterprise.

We welcome the opportunity to contribute our views on the draft budget for 2024-25, in advance of its publication. Our responses relate only to poverty and inequality.

1. What, in your opinion, has been the impact of the Welsh Government's 2023-2024 Budget, including funding related to the recovery of the pandemic?

The cost of living crisis continues to put severe pressure on low-income households in all types of communities in 2023-2024. Although the rate of inflation has fallen, it remains at the highest rate since the early 1990s and prices of everyday items continue to be high. As an illustration, a basket of goods that cost £100 in 2021, cost £118.34 in October 2023. The rate of inflation for low income households is even higher because low income households spend an above average proportion on their incomes on high-inflation items.

Bevan Foundation research showed that in summer 2023, when many households were saving on energy costs, that around 14% of all households in Wales sometimes, often or always go without essentials such as food, heating and toiletries. The figure rises to 47% amongst people in receipt of Universal Credit. That the findings in summer 2023 were very similar to those six months earlier indicates that there has been little improvement for households.

We have therefore welcomed many of the Welsh Government's actions to support low income households during the year, including the increased budget for the Discretionary Assistance Fund (DAF), the uplift to Education Maintenance Allowance, the continued roll-out of Free School Meals to primary pupils and the increased budget for the Discretionary Homeless Prevention Fund (DHPPF). These measures are undoubtedly helping people to manage acute financial pressures.

We are, however, concerned that some of the measures introduced 2022-2023, when pressures were arguably not as great as today, have been withdrawn in the current year. For example, both the UK Government and Welsh Government have withdrawn their support with energy costs, the provision of Free School Meals in the holidays has ended, and fewer emergency payments are allowed from DAF. Yet energy, food and housing costs are even higher than before.

3. What action should the Welsh Government take to help households cope with inflation and cost of living issues?

The Welsh Government must not assume that the cost of living crisis is over and should continue to support the hardest-hit households. The outlook during the period of the

Welsh Government's 2024/25 budget continues to be tough, with the Office for Budget Responsibility and Bank of England anticipating inflation remaining about the target rate of 2% to the end of 2025. If correct, the cost of that basket of goods could increase by a further £7.10 by March 2025.¹ While the UK Government has increased most social security benefits by the rate of inflation and unfrozen Local Housing Allowance, benefits nevertheless remain historically low and wages have not kept pace with inflation, resulting in real terms cuts.

We therefore strongly urge the Welsh Government to use its 2024/25 budget to ensure that households with the lowest incomes are able to afford the essentials of an adequate home, food, heating and hygiene products. Our recommendations for specific actions that the Welsh Government should take were included in the final report of the Wales Expert Group on the Cost of Living Crisis,² of which we were a member. These comprised a mix of:

- Payments or reliefs to put cash in pockets, including:
  - A winter cash payment for the most severely affected households, including those with children.
  - Changes to the council tax relief taper.
- Extending eligibility and improving the provision of public services that provide essentials including:
  - Provision of free school meals
  - Accelerating the provision of social housing
  - Stepping up home insulation schemes.
- Boosting take up of UK and Welsh benefits, grants and allowances through targeted campaigns.

The Bevan Foundation would make the following points in respect of the group's recommendations and the Welsh Government's response.

We understand that the Welsh Government is faced with managing a combination of inflation hitting the services it provides and rising demand for those services, at the same time as it has a fixed budget. While there are constraints in the current fiscal arrangements, the Welsh Government does have choices. It has the option of raising (or lowering) income tax or other devolved taxes, or it can develop new, revenue-raising taxes; it can impose or increase fees and charges; and it can reallocate resources from low-priority areas to those with a higher priority. In managing mid-year inflation pressures, the Welsh Government *chose* to increase expenditure on the NHS and train services, while choosing not to extend eligibility for Free School Meals or introduce a Winter energy payment. Similarly, it has chosen to award grants to multi-national businesses, while cutting back on the goods offered to people in financial crisis. In noting this, we are not expressing a view about the Welsh Government's decisions but are pointing out that it does have options.

In discussions about the Welsh budget, we also note that the Welsh Government has said that it wishes to focus on the areas which are devolved and not attempt to make up for deficiencies it perceives in the UK Government's responsibilities, such as aspects of the

---

¹ Assuming a consistent 4% rate of inflation over the period.

² <https://www.gov.wales/report-wales-expert-group-cost-living-crisis>

Universal Credit system which cause hardship or cuts to UK Government services such as Legal Aid. However, the current devolution settlement is based on reserved powers, meaning that the Welsh Government can take responsibility for **all** aspects of life in Wales, including those which are the result of UK Government decisions. It can, if it wishes, complement, supplement or make up for perceived deficiencies in the UK Government's approach. In many instances, it is sound socio-economic sense to do so, for example the devolved DHPF helps to prevent homelessness even if this is caused by a shortfall in Local Housing Allowance, while the DAF can explicitly be used to offset the impact of the five-week wait for payment of Universal Credit.

With standards of living forecast to remain low for the next three years and destitution rising, we urge the Welsh Government to take a holistic view of its responsibilities and to exercise its choices to help to ease pressure on low income households.

7. The Committee would like to focus on a number of other specific areas in the scrutiny of the Budget. Do you have any specific comments on whether enough is being done to tackle the rising costs of living and support those people living in relative income poverty?

As said earlier, the Bevan Foundation would like to see the Welsh Government do more to solve poverty. We acknowledge that the Welsh Government has taken some important actions in respect of immediate cost of living pressures, and also acknowledge that some of those actions will also have longer term benefits for people on low incomes.

Nevertheless, the Bevan Foundation urges the Welsh Government to step up its actions to address the root causes of poverty, i.e. high costs (especially of essentials such as food, housing and transport), lack of decent work in the local labour market, and in particular in economically disadvantaged areas, and an inadequate social security system especially for working age adults and children. This should be done with fewer interventions delivered at scale over the longer term.

There are financial benefits from reducing poverty and income inequality. Poverty costs the public purse a great deal. It is associated with poor health, lower educational outcomes, higher housing needs and additional demand for social care and social services to name just a few. Health inequalities are estimated to cost NHS hospital services alone some £322 million per year (8.7%) of NHS hospital expenditure.³ In 2016 the Bevan Foundation estimated that 20% of the Welsh budget was spent on ameliorating the impact of poverty, including additional costs to health, housing, education and social services and not including the costs of foregone tax receipts – some £4 billion a year.⁴ If the Welsh Government successfully reduced poverty – even by a modest margin – it would ease the pressure on its budget over time.

Bevan Foundation
145a High Street
Merthyr Tydfil CF47 8DP
www.bevanfoundation.org

---

³ <https://phw.nhs.wales/news/tackling-inequality-could-save-hospitals-in-wales-322-million-every-year/>

⁴ <https://www.bevanfoundation.org/resources/prosperity-without-poverty-framework-action-wales/>

Yn rhinwedd paragraff(au) ix o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon